

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Historia VWestfaliæ

Schaten, Nicolaus

Nevhsii, 1690

Liber IV VWestfaliæ Francicæ. Continuata Francorum lucta pro Rheni limite.

urn:nbn:de:gbv:3:1-367846

LIBER IV

VVESTFALIAE
FRANCICAE.

Continuata Francorum lucta pro
Rheni limite.

Post Constantini M. excessum, uti pater testamento præscripserat, Imperium in tres filios divisum. Constantino natu majori Gallia, Germania, Hispania, & Britannia: Constantio medio inter fratres Oriens, & cum eo Ægyptus & Thracia; Constanti minimo natu Italia, Africa & Illyrium cessit. At verò quantum pater omnes ante se principes, sapientiã, religione, magnitudine animi, ac rerum abs se gestarum claritudine præstabat, tantum à paternâ indole degenerarunt filij. Ad eò ætas semper pejor: est tulit, etiam in regnatrice domo. Brevis tanti Imperatoris felicitas, qui ne in nepotem quidem filiorum ullum transmisit imperium: quòd fati suis abruptum est, finitumq; in filijs, sine herede extinctis. Constantius ab Arianis seductus, sectæ ejus acerrimum se propugnatorem dedit, hostem Catholicis infestissimum. Deplorandus ob id Oriens; at felicior Italia Constante, Galliaque & ceteræ trans Alpes provinciæ Constantino, quorum uterque in paterna religione perstitit: bello etiam felices aliquamdiu, dum concordés bonique manserunt. Ceterum audito Constantini M. obitu, Persæ, Gothi, Sarmatæ, Scythæ, Germanique, confatales illæ barbarorum nationes, tanquam classico dato convolare ad arma. Ex Germaniæ gentibus Alemanni & Franci, illi superiorem, hi inferiorem Rheni ripam transcendendo, incurfavere Gallias. Constantinus primùm in Alemannos duxit copias, & clade

An. Christi 337.
Constantinus
Constantius
Constantius
Constantini M. filij Cæsares.
Eusebius.
Zosimus l. 2.
An. Christi 340.
&c.
Socrat. l. 2. c. 10.
Bellum Alemannorum & Francorum adversus Constantinum Constantini M. filium.

S

illatâ trans Rhenum pepulit. Periêre quidem hæc cum Ammiani libris; sed cum testes percussi nummi reperti, in quibus victoriæ hujus tropæa cum laureato titulo, *Alemannia devicta*, Constantino filio inscribuntur: haud dubitare fas erit, insigni fortitudine ac victoriâ bellum hoc Alemannicum ab eo gestum esse. Alterum adversus Francos bellum fuit, ejusque non obscura vestigia ex Julio Firmico Materno. Nam multa hic auctor de Constantini & Constantis fratrum rebus gestis: *Vicistis hostes. ... Nunquam vos manus Dei veneranda deseruit. ... Strati sunt adversantium cunei, et rebellantia ante conspectum vestrum semper arma ceciderunt. Vicistis hostes, propagastis imperium, tumentes etiam ac servientes undas calcastis Oceanis, insperatam imperatoris faciem Britannus expavit.* Quæ Francis adscribenda opinatur Browerus, seu qui Rhenum transgressi involârunt in Belgicam, seu qui piraticam denuò repetendo penetravere in Britanniam. Pari fortitudine bellum Constans Cæsar in Pannonia adversus Barbaros gessit. Quæ fratrum præclara facta haud immeritò queritur Sigonius excidisse ex annalium memoria, Sed hunc fortunæ cursum, ut inter consortes imperij rarò certus est limes, turbavit Constantini ambitio. Questus enim primus per literas apud Constantem fratrem, æquum esse, ut qui cæteros fratres anteciret ætate, idem imperij dignitate & provinciarum amplitudine superaret: petere igitur ut Illyrico contentus, sibi Italiam & Africam cederet. Abnuït id Constans Cæsar, & testamento patris standum respondit. Inde civile bellum inter fratres, magno Reip. Christianæ detrimento. Cùmque Constantinus è Gallia per Noricum armatus iter intenderet in Pannoniam, occurrit frater. Ac nondum in conspectum mutuum venerant, cùm Constantinus per præmissos à fratre præfectos ex insidijs interimitur, haud procul Aquileiâ. Cadaver occisi in Alsam fluvium abjectum; itaque ne tumuli quidem honore potitus est, qui tot terrarum possessionibus non acquieverat. Omnis deinde Gallia, Germania, Hispania, Britannia, quæ Constantini fuerat hereditas, ad Constantem devoluta est. Sed vix Galliam ingressus ad eundæ possessionis gratiâ, cùm barbarorum motibus revocatur in Pannoniam; quasi ad hoc barbari sint, ut regentum vitia puniant. Et vix dum Pannoniam cum exercitu intravit, cùm novus à tergo hostis barbarus exortus. Nam ubi à Francis compertum, educto belli robore Galliam debilitatam à Constante, plenis agminibus sese per Rhenum effudere, invitis, & frustra obluçantibus Constantis Cæsaribus, in utrâque Belgicâ relictis. Atque hæc barbaræ gentis incurratio tantos motus concivit, ut quemadmodum Socrates memorat, tota Respubl. Romana in periculum venerit: tanquam Franci laxato fræno universam Galliam rapturi essent. At Constans Cæsar postquam de eruptione Francorum edoctus fuit, desertâ Pannoniâ, re-

Julius Fir-
micus V. C.
Tom. 5.
biblioth. SS
PP. c. 12. &
21.

Constanti-
ni cæ-
des, à Cõ-
stante
fratre il-
lata.

An. Chri-
sti 342.
&c.

Eusebius in
Chron.

Zosimus l. 2.

Socrates l. 2.

Orosius l. 7.

c. 29.

Ammian.

lib. 15.

Cædrenus.

Franci

sub Con-

stante re-

belles

Gallias

infestant.

flexit

flexit exercitum in Francos ; tanquam ex perrupto Rheni limite majus quàm ex Danubio malum incumberet. Traducto in Galliam exercitu, bellum acre & memorabile exarsit, quod multis præliis & vario eventu est gestum. Ejus deinde non alius fuit exitus, ut D. Hieronymus memorat, quàm quòd cum Francis transactum: *Franci*, inquit, *à Constante perdomiti, et pax cum eis facta*. Nulla alia vindicta sumpta, quàm quòd ex fœdere renovato trans Rhenum in fines suos redire permiserit, liberamque gentem, id est, Francos reliquerit, affectatâ magis amicitia, quàm bello ad necessitatem gentis expressâ. Rebus ad Rhenum compositis, Constans Treviros ad hiberna secessit; ac licet modò in Pannoniam profectus, modò in Galliam redierit, multaq; præclare gesserit pro Catholica religione adversus Constantium fratrem, Arianæ hæresis acerrimum propugnatorem, ad extremum tamen remisit bellorum curâ totum se venationibus, & fœdis mulierum amoribus, bellicam, ut fit, virtutem enervantibus, se permisit: quibus ut liberiùs vacaret, à publicis congressibus, ad voluptatum recessus se subtraxit. Eò primùm in contemptum apud milites est aductus; mox etiam, præfectorum quorundam studio, Magnentius Comes, & Constantis per Galliam legatus, vir bellicâ fortitudine egregius, Augustoduni Cæsarem se appellat. Christianum fuisse censuit Baronius; quique primùm è Christianis contra Christianos arma sumpserit, origine barbarus, ut victor & Zosimus retulit, & quod ex Juliani oratione reputes, Francus. Is deinde, postquam imperium rapuerat, Francos & Saxones in fœdere in societatem belli traxit, tanquam gentium earum imperium per Constantis inertiam traducturus in Galliam. Eâ re cognitâ, Constans fugere conatus, apud oppidum Helenæ Pyrenæo proximum, à Gaisone cum lectissimis misso percussore, sceleratè interficitur. Addit Marcellinus, unum ex affeclis Lanogaisum tribunum, gente Francum, extrema pro vita Cæsaris arma intrepidè corripuisse; ita quantum ab altero Franco perfidiæ, tantum ab altero fidei expertus Cæsar. Vulgata Constantis Cæsaris nece, Vetrannius in Pannonia, Nepotianus Romæ purpuram sumunt: jamque tribus tyrannis Occidentis Imperium discerpebatur. Prævaluit Magnentius dominatu per Galliam, Germaniam, & Hispaniam arrepto: mox & Italia adjecta, postquam ejus factione studioque Nepotianus Romæ occisus. Quibus in tantam spem erectus Magnentius, ausus ut fuerit legatos mittere in Orientem, ad Constantium Cæsarem placandum, viros eâ tempestate celebres, Maximinum Trevirenses, & Servatium Tungrensium Episcopos: additi his duo comites Clemens & Valens, (tanta etiam ex scelere fiducia erat) quos cum benignè accepisset Alexandria Athanasius ab Arianis denuò in suspicionem conspirationis adductus, à Constantio Ariano Cæsare in exilium projicitur.

D. Hieronymus in Chron. Brovverus An. Trevir. lib. 4.

Constans Cæsar se venationi, & mulierum amoribus dat.

Aurelius Victor. Zosimus l. 2. An. Christi 350. &c.

Magnentius Constanti rebellis Cæsarem se dicit.

Magnentius Francos & Saxones sollicitat in societatem belli.

Orat. 1. de laud. Const. Constantis Cæsaris cædes. Constante caeso tres Tyranni Imperium turbant.

Athanasius in Apolog.

Magnentius gente Franci Imperiū Occidentis arripit. Franci & Saxones Magnentio se jungunt.

Constantius & Magnentius pro Imperio occidētis decertant.

Sylvani Franci bellica fortitudo.

Gaiso Francus Consul Romanus.

An. Christi 353. Magnentius ex clade desperabundus se ipsum interimit.

Interim Magnentius rebus secundis, & popularium auxilijs inflatus, juvenis viginti septem annorum, Decentium & Desiderium fratres Cæsares dixit. Desiderio Hispaniam, Decentio Galliam custodiendam tradit: ipse cum exercitu in Italiam properat ad domicilium arcemque Imperij occupandam. Aderant illi affinitatis nomine promptissimi, bellorumque socij Franci & Saxones, ultra Rhenum atq; Occidentis mare incolentes, ut Julianus scribit, nationes omnium bellicosissimæ. Urbes omnes, & castella Rheno propinqua, præfidijs nudata, relinquebantur barbaris: adeò tota vis & belli moles in Italiam erat contracta à Magnentio. Quibus cognitis, Constantius Cæsar, quantumvis bello Persico premeretur; primò Vetrannium in Pannonia arte regno exiit; attractoque ejus ad se exercitu, cum toto deinde belli robore in Italiam movit. Eò priusquam veniret, occurrit Constantio Cæsari Magnentius in Pannonia ad Mursum, ubi acerrimo prælio 4. Kal. Octob. decertatum. Profligatus primùm Constantij exercitus; mox reparatis viribus & iris, Magnentij exercitus obteritur, ipso Magnentio in fugam abjecto. Stetere interim Franci & Saxones fortissimè dimicando, immotiq; dum à catafracto Constantij equitatu acies laxaretur in fugam. Summum victoriæ hujus momentum à Sylvano Franco, Bonni viri fortissimi filio, qui ante prælium cum lectissimo equitatu ad Constantium transfugerat: adeò tum compertum etiam Germanos non nisi à Germanis Francis vinci posse, omnemque hujus prælij fortunam in manibus Germanorum versatam esse. Magnentius fugâ Aquileiam delatus, ubi hyemem exegit in restaurandis viribus, Italiaque conservandâ. Sanè studia multorum in Magnentium eò proniora fuere præ Constantio, quòd Christianus haberetur nullâ hæresi infectus, dum Constantius hæreticus imperator omni tyranno acerbior tractaret Orthodoxos. Et magnum præstitissent Franci Germanique, si hunc gentis suæ Cæsarem concordēs provexissent. Per has in Italia factiones, Magnentijque studia, Gaiso Francus, etsi Constantis interfector, primus ex gente Francorum factos consignavit, quippe qui cum Magnentio consulatum Romanum iniit; Christianusne fuerit, incertum habeo.

Vere proximi anni ineunte, Magnentius sese ad Italiae claustra defendenda recepit: ubi denuò fusus: desperatisque rebus profugus in Gallias, Lugduni suo se gladio transfodit: qua desperatione Decentius quoque frater sibi manus intulit. Tam brevia horum imperia fuere; nec aliter tam magna ausi sunt, nisi per Francorum potentiam, quâ in aulis Cæsarum & militiâ valere; ex quo primùm ob bellicam indolem unâ cum alijs Germanis à Constantino M. in militiam tantâ multitudine delecti, primùm ob necessitatem, quòd contra tyrannos ac barbaros Imperium firmarent: tum ut in Romanam

socie-

focietatem assuefacti attraherentur; eò summis honoribus domi militiaeque provecti. Quòd sanè quo malo Reip. factum sit, eventu cognitum est; nam et simulti ad Christi simul religionem transfrent, fidemque quam Deo jurarant, Cæsari etiam impenderent; multi tamen inter hos barbari, aut pro insito Francorum ingenio fallaces, qui populares suos in opem prædæ per Rhenum traxere, exploratisq; omnibus viam sibi ad rapiendum imperium stravere: ut vel inde Constantino M. vitio datum sit, exercitus suos tot barbaris legionibus implevisse: qui postquam hospites facti erant, postea exploratis omnibus sese dominos, imperijque possessores tulere, primum cupiditate spoliolum, deinde regentium vitij, demum ambitione regnandi provocati.

Sublato Magnentio, omne dehinc imperium ad unum Constantium Arianum imperatorem adactum, miserrimo religionis Catholicæ statu. Et Constantius postquam debellato Magnentio victor Galliam est ingressus, foedum in modum ab Alemannis & Francis tractatam vastatamque reperit. Nam flagrante inter ipsum & Magnentium bello, hæ barbaræ gentes, supra infraque transmittendo Rhenum, in citeriorem Germaniam Galliamque se immiserant. Alemanni hac irruptione sibi regem delegerant Chonodomarum, qui *et Decentium Cæsarem equo Marte congressus superavit, et multas civitates eruitas*, ut Ammianus est Auctor, *opulentasque vastavit*. Sed hujus ruinæ ipse Constantius causa, à quo Alemanni corrupti, illectique muneribus adversus Magnentium erant, quò cuncta tyranni hujus faceret asperiora. Hanc ob causam Constantius Sylvanum gente Francum, pedestris militiae rectorem in Germaniam inferiorem & ad Rheni limitem mittit, ad Alemannos, Francos & Saxones continendos, cujus virtute bellicâ Rheni inferioris limes defensus stetit adversus populares suos. Dispar de hoc viro judicium. Julianus & Mamertinus hominem imbellem, libidinosum, avarum & laboris intolerantem vocant, qui exacta à civibus pecuniâ pacem à barbaris emerit; Marcellinus ducem fortissimum magnorumque meritum compellat: alius barbaro quidem patre genitum, sed Romanis artibus & disciplinâ institutum. Constantius dehinc Cæsar Arelatem ad hiberna concessit, pacatamque Galliam habuit, præter Alemannos, quos ipse antea evocarat. Ab hac barbarâ gente per alios Alemannorum reges ac fratres Gundomarum & Vadomarum aliud bellum conflatum, à quibus proximi Rheni limites infestis incursionibus divexati: tanta nimirum prioris prædæ erat dulcedo; metuebaturque, ne transmissio Rheno, in Gallias se inferrent. Cui periculo ut maturè occurreret Constantius, sub initium veris cum exercitu movit ad Rhenum, Ibi cum pontem facere instituisset, telis hostium ex ulteriore ripâ incessentium prohibitus destitit. Inde alio loco ab

Constantius Orientis & Occidentis Imperator.

Julianus orat. 2. Mamertinus in Paneg. Julian. Ammianus lib. 16. Zosimus l. 2.

Sylvanus gente Francus à Constantio Germaniæ inferiori præfectus.

An. Christi 354. Alemanni Constantio rebelles. Ammianus lib. 16.

indice de vado edoctus, per noctem inchoavit transitum: sed hostes commonefacti primùm ad impediendum occurrunt; inde auspiciis suæ gentis deterfiti, bello omisso ultrò pacem petierunt: quam Constantius promptius dedit, quàm illi accepere. Veritus enim Constantius cum Germanâ gente bellis collidi, quòd fœderatos mallet, quàm laceffitos; plerumque fortunam adversam in bellis passus, ut Marcellinus scribit: quanquam haud multò post alia Alemannorum pars ad Brigantinum lacum collecta binis cladibus Arbelionem Magistrum equitum attriverit. Inter hæc Franci ad inferiorem Rheni ripam haud minus quieti, rapinis & incendijs citeriores Rheni provincias vastant: *Gens nimirum perfida Franci*, ut Salvianus scripsit, *quæ ne ad momentum quidem quiesceret*: sed hos in præfens Sylvanus præfectus rejecit trans flumen in sedes suas, bellicâq; virtute cohibuit, ne, se tutore limitis Rheni, rursus in Gallias perumperent. His facinoribus, quibus summam laudem meritis erat, in extremam invidiam apud belli præfectos, Dynamium, Lampadium, Eusebium, aliosque est adductus. Infensissimus ex his Dynamius. Is ut Sylvanum everteret, literas Sylvani ad amicos scriptas intercipit, ac peniculo abstergit, solâ subscriptione incolumi; argumentumque longè diversum falsumque reposuit, quasi amicorum auxilia sollicitaret ad purpuram Cæsaris sumendam, rogaretq; , juvarent, se brevi solum principis aditurum. Supposititijs falsisque hisce literis ad Constantium Imp. perlatis, causa Sylvani in consilio bellico est agitata, cui ipse Dynamius, ut nunquam satis cauta est falsitas, alias literas confinxit Sylvani & Malarichi ad Tribunum fabricæ Cremonensis, quibus Tribunus ut conscius hujus conjurationis commonebatur. Id ubi à Malaricho, qui & ipse gentilium rector erat ac Francus, est rescitum, suamq; simul innocentiam eodem telo confici didicit, primùm suam & Sylvani vicem graviter ingemiscere cœpit: mox adhibitis in consilium Francis (*quorum eâ tempestate, ut Marcellinus hæc scribit, in palatio multitudo florebat*) erectius loqui, tumultuari, ac palàm exclamare, structis perfidorum insidijs suum ac Sylvani caput peti. Polliceri ultrò, velle se Sylvanum coram sistere, ut hanc iniquissimam calumniam purgaret, ac loco sui tantis per absentis, Malobaudum Tribunum, gente itidem Francum, obsidem relinquere. Quibus Malarichus effecit, ut Constantius Imp. denuò accuratius causam Sylvani discuti juberet; datumque id negotium Florentino magistro Officiorum. Atque is postquam ex inductis priorum literarum lituris deprehendit rem longè aliter esse, quàm Sylvanus scripserat ad amicos, innocentiam Sylvani Cæsari exposuit; raptusque ad tormenta Dynamius fallaciarum artifex, passus est scelus suum; quamvis perfido homini vita mox condonata sit. Jam Sylvanus licet falsi criminis absolutus esset, veritus tamen, ne propter mollem & mutabilem

Con.

An. Chri-
sti 355.
Franci
Gallias
infestant,
Constanti-
us Cæ-
sare.

Marcellini
lib. 15.
Sylvanus
affectati
imperij;
falsò ac-
cusatur.

Franci
frequen-
tes in aula
cæsarium.

Constantij Imp. animum, æmulorumque in aulâ potentiam, aut ab-
 sens damnaretur, aut novo crimini per fallaciam subjiceretur, diu
 multumque anceps hæsit, quò se verteret, raperetne insignia augustalia,
 & Cæsarem se diceret, an Constantio se permetteret. Quæ desperata
 consilia postquam cum Francis suis popularibus communicavit
 Agrippinæ, dissuasit Lanogaisus, Tribunus Francicæ, ut diximus, gen-
 tis. Id enim facinus inquebat, si aggrediretur, fore ut ab ipsis inter-
 ficeretur: simulque rogavit, ne hanc nomini suo perfidiæ ac rebel-
 lionis labem insidere vellet. Non acquievit his Sylvanus: Francorum
 alios multis promissis, alios magnâ mercede conductos in partes su-
 as traxit, ac desperatione magis, quàm affectatione regni, Colonia
 Agrippinæ purpuram sumpsit, alterumque se post Magnentium ex
 Francicâ gente Cæsarem dixit, experturus fortunam, cui tot ante se
 viri bellicosi alij prospere, alij improspere commisissent. Quæ ubi
 Mediolanum perscripta sunt ad Constantium Imp. magnoperè
 Constantium totamque aulam perplexa habuere; convocatoque
 concilio, id in præsens visum, ut Sylvanus, scriptis ad eum literis, Me-
 diolanum vocaretur, accepto Ursicino successore, & cum potestate
 integrâ rediret ad Imperatorem: ratus enim Constantius, nondum
 Sylvanum rescire potuisse, quæ de ipso scripta erant. Et Ursicinus
 licet magnâ festinatione Agrippinam advolarit, famam tamen præ-
 cessisse advertit. Itaque cum nihil palam tentaret, comiter à Sylvano
 exceptus est: postridie verò Bracati & Cornuti (militarium hæc or-
 dinum nomina erant) clam ab Ursicino sollicitati, primâ luce in re-
 giam irrumpunt, *cæsisque custodibus Sylvanum extractum adiculâ, quò
 exanimatus profugerat, ad conventiculum Christiani ritûs, densis gladiatorum
 ictibus trucidant.* Hic Sylvani Cæsaris, & tam brevis intra xxviii. dies
 imperij exitus fuit. Fueritne Christianis ritibus imbutus, qui tam
 gnarus Christianorum asyli & cœtus, perfugium apud eos quæsit, Sylvanus
 incompertum traditur. Celebres præterea multique per id tempus
 Franci in Romanâ militiâ, præterque Gaisonem, Malarichum, Lano-
 gaisum nominat Ammianus Marcellinus, Bapponem promotorum
 ductorem, Teutomerem protectorem domesticorum, Banobau-
 dem Scutariorum Tribunum, Seniaucum turmæ equestris præposi-
 tum. Ingens interim inceserat ob hæc Romæ metus, ne Sylvani
 Francorumque conspiratio universam gentem ad se traheret in præ-
 sens Reip. exitium. Reperti adeò nummi, quibus jam inscriptum
 erat: DN. FL. SYLVANO P. F. AUG. Quin antequam hæc ageren-
 tur, cæsusque esset Sylvanus, jam Romæ populus in circo repentè ex-
 clamavit: *Sylvanus devictus est*, tanquam summo metu Francorum
 Respubl. liberata esset. Post cædem Sylvani, in socios conjurationis
 animadversum est, quâ poenâ etiam Pœmenius Trevericæ civitatis
 defensor, superiore bello adversus Decentium Cæsarem compre-
 hensus

Sylvanus
 Colonia
 Cæsarem
 se dicit.

Sylvanus
 Colonia
 ex Chri-
 stianorû
 ade sacra
 extractus
 trucidat-
 tur.
 Franci
 celebres
 in militia
 Cæsaris.

*Hieronymus
in vitâ Hi-
larionis.*

*Procopius
lib. 5.
Lindeb. in
obsero ad l.
25. Marcell.
Francus
Candida-
tus à Dæ-
mone
obfessus
liberatur
ope D.
Hilario-
nis.*

*D. Hierony-
mus in epist.
ad Suniam
& Frebela-
m.
Franci
per hoc
tempus
quam
plurimi
Christia-
ni.
Religio
Christia-
na per
Germani-*

hensus est. Ita quidem ignis hic in fomite compressus est, qui tamen haud multò post in funestiorum flammam erupit. Juvat hoc loco, quia tempus admonet, ea quæ D. Hieronymus de alio nobili Franco memorat, paucis narrationi interponere: *Francus Candidatus* is erat in aulâ & palatio Constantij Imp. quales è scholarium numero ob corporis proceritatem & elegantiam eligebantur primi scutarij, hastati ac protectores principis. *Rutilus coma, et candore corporis indicans provinciam; inter Saxones quippe et Alemannos gens ejus non tam lata quam valida, apud historicos Germania, nunc verò Francia vocatur; ab antiquo hoc est, ab infantia possessus à Dæmone, qui noctibus eum ululare, ingemiscere, fremere dentibus compellebat, secretò ab imperatore evectionem petiit, causam ei simpliciter indicans. Et acceptis ad consularem quoque Palestinum literis cum ingenti honore et comitatu Gazam deductus est. Qui cum à Decurionibus illius loci quassisset, ubi habitaret Hilarion monachus, territi Gazenses, et putantes eum ab Imperatore missum, ad monasterium adduxerunt, ut et honorem commendato exhiberent, et si quid ex præteritis injuriis in Hilarionem esset offensus, novo officio deleretur. Deambulabat tunc senex in arenis mollibus, et secum de psalmis nescio quid submurmurabat, vidensque turbam venientem substitit, et resalutatis omnibus manuque eis benedicens, post horam ceteros abire præcepit, illum verò cum servis et apparitoribus remanere: ex oculis enim ejus et vultu cur venisset agnovit: Statim ergo ad interrogationem suspensus homo, vix terram pedibus tangens, et immane rugiens, Syro, quo interrogatus fuerat, sermone respondit. Videres de ore barbaro, et qui Francam tantum et Latinam linguam noverat, Syra ad purum verba resonare: ut non stridor, non aspiratio, non idioma aliquod Palestini deesset eloqui. Confessus itaque Dæmon, quo in eum intrasset ordine, et ut interpretes ejus intelligerent, qui Græcam tantum et Latinam linguam noverant, Græcè quoque eum interrogavit, qui similiter et in verba eadem respondit. At D. Hilarion tam importunum hospitem brevi è corpore eiecit, Francumque abs se dimisit. Tum & Franci linguam Latinam callebant, & Christianam doctrinam sectabantur, in quibus Sunia & Frebella commendantur ab eodem Hieronymo. Quis hoc crederet inquit, ut barbara Getharum lingua Hebraicam quæreret veritatem, et dormitantibus, imò contendentibus Græcis, ipsa Germania Spiritus sancti eloquia scrutaretur? Dudum callosæ tenendo capulum manus, et digiti tractandis sagittis aptiores, ad stylum calamumque mollescunt, et bellico sapectora vertuntur in mansuetudinem Christianam. Quales haud dubiè multi inter Francos, ex quo aut in Constantini M. & filiorum castris militaverunt, aut in aulam palatiumque Christianorum principum sunt recepti. Et per id tempus Christiana religio mirè florescebat per utramque Germaniam citeriorem, & utramque Belgicam; celebresque per id tempus doctrinâ & sanctitate viri D. Maximinus & Paulinus Trevirenses, D. Servatius Tungrorum, Maternus Coloniensium,*

D. Maxi-

d. Maximus Moguntinensium, d. Victor Mediomatricorum Episcopi. Quin D. Athanasius vel ex solâ Galliâ triginta quatuor fulgentissimos Episcopos ad Sardicense concilium venisse memorat. Clerus ubique floridus, coetus Christianorum indies in immensum excrecentes. At licet trans Rhenum in ipsa Francia inter Barbaros nulla Christianæ religionis vestigia adhuc reperiantur; qui tamen inter ipsos Christiani sedes fixerant, aut in præsidijs castrisque versabantur, magno numero, ut ex Procopio referemus, ad Christianorum ritus sacraque transiére,

Conturbat hanc Christianorum felicitatem unus Constantius Cæsar, quàm acer Arianae hæresis propugnator, tam infestus Catholicorum hostis. Interque Episcopos Catholicos, quos toto prope Imperio ejecit è sedibus suis, hoc ipso anno Liberium quoque Romanum Pontificem relegavit in Thraciam; cùmque quingentos illi aureos offerret viatici specie, respuit illos magno animo Pontifex, ac renuntiari iussit, daret eos assentatoribus suis, qui eum depravassent, & à sanctissimis Constantini patris vestigijs abduxissent. Ejus in locum obrutus Felix Catholicus quidem, sed schismati addictus. Mira ac deploranda rerum conversio; vix gentilium furor desierat, abjecto dæmonum cultu; cùm Ariana hæresis à dæmone invehitur in orbem, omni tyrannorum malo nocentior. Vix dum clauserat idolorum fana Constantinus M. cùm templa Catholicorum claudit Constantini filius; & quos Episcopos Ethnici toleraverant, Christianus Cæsar sedibus suis ejicit. Hic ego dum gentilium tyrannos compono cum Constantio & hæreticis Cæsaribus, video eandem barbarorum irruptionem ab ultrice numinis manu invecctam in Imperium Romanum, graviusque affligi hæreticorum quàm tyrannorum sceleribus. Nam quòd concussum tantùm fuit inter gentilium Cæsarum vexationes in Christianos Imperium, id demum convulsam fuit, datumque in prædam barbaris: postquam rupta inter Christianos religione, tunicâ videlicet illâ Christi, cœperunt hæretici ipsis Ethnicis atrociores sævire in Catholicos. Ejus mali excidijque Imperij Romani hoc ipso anno magna, & funesta initia cum primis à Germanis barbarisque trans Rhenum populis. Dum enim Constantius Cæsar Mediolani trans Alpes in Italia agit, ac totum Imperium, oppresso jam Sylvano, ab omni interno externoque hoste liberum sese pacatumque habere est ratus; conspiravere tres Germani supra infraque trans Rhenum populi Alemanni, Franci, Saxones; tantâque hominum multitudine repentè effusi per Rhenum penetravere in citeriorem Germaniam, & Galliam, ut, ducibus cum milite Romano obstupefactis, omnia ad libidinem barbarorum permittenda fuerint: tanquam gentium quædam eluvio, perrupto Rheni aggere, totam Galliam inundatura esset, avulsuraque ab Imperio. Eâ fatali irruptione, uti

am & Belgium florens.

Constantius Cæsar Arianus magno Imperij exitio sævit in Catholicos.

Zosimus l. 3. Marcell. lib. 15.

Alemanni, Franci, Saxones, facta irruptione Germaniam citeriorem & Belgium vastant.

Zosimus l. 3. ne, ut Zosimus est auctor, quadraginta ad Rhenum sitæ civitates à barbaris sunt expugnatae, caedibusque & spolijs ac flammis exhaustæ; convecta ingens præda, intercepti trucidatique Romani milites, abducti infinito numero cives & incolæ à feroci natione: intercepta ad Rhenum oppida, municipia, & castella propè omnia (inter quæ à Marcellino recensentur Moguntiacum, & Vangiones, & Nemetes, & Argentoratum barbaricis cladibus nota) excisum Bingium, Antennacum, Bonna, ceteraque ad Rhenum oppida: capta castra Hercules, Tricesimæ, Quadriburgum, Novesium: demum *Agrippinam, nobilem et amplum nominis Germaniæ secundæ civitatem aggressi, quam diuturnâ ac pertinaci obsidione tandem reseratam deleverè* Franci & Saxones. Tum totus ager à fontibus Rheni per ccc. stadia in longitudine a barbaris infessus. Barbatio, qui Ursicino successerat in præfectura Galliæ, cunctator, nec par barbaris undique incurrentibus. *Hæc illa feda, ut Eutropius memorat, vastitas, quæ barbari multa oppida expugnârunt, quædam obsederunt: quæque Imperium dubiâ jam calamitate mutabat.* Hæc illa Mamertini oratoris, & Romani consulis querimonia ad Julianum Cæsarem: *florentissimas quondam antiquissimasque urbes barbari possidebant: Gallorum illa celebrata nobilitas aut ferro occiderat, aut immitibus addicta dominis serviebat.* Accesserat jam ante hanc irruptionem barbarorum alia mali species, & harum calamitatum causa, ab ipsis provinciarum præfectis: Exhaustæ nimirum erant provinciæ, non minus exitalibus, quàm pudendis præsentium rapinis; *Urbes, quas à vastitate barbarica terrarum intervalla distulerant, fudicum nominâ nefariis latronibus obtinebantur. Ingenua indignis cruciatibus corpora: nemo ab injuria liber, nemo intactus à contumeliâ, nisi qui crudelitatem prædonis pretio mitigasset, ut jam barbari desiderarentur, ut præoptaretur à miseris fortuna captorum.* Tam durum tamque invisum erat Ariano illo Imperatore imperium præfectorum, ministrorumque avaritia & sævitia, ut mitius ferrent Barbarorum, quàm Romanorum jugum incolæ. Infidebant citeriorem Germaniam Alemanni; Franci verò ac Saxones utramque Belgicam: ac nihil propius erat, quàm ut cis Rhenum provinciæ ac populi conspirarent cum barbaris, & Romanorum servitute se exuerent. Quare nec Constanti⁹ Cæsar ausus fuit, eâ quâ per Italiam, Hispaniam & Orientem sævitiâ ejiciebat Episcopos Catholicorum, id pertentare in Galliâ & Belgicâ, veritus ne omnes hæ provinciæ auxilijs Barbarorum rebellarent. Jam enim Franci, jam Saxones in his cis Rhenum provincijs sedem figere cœptarant. Hoc calamitoso rerum statu, cum assidui nuntij exagitarent Constantium, quibus deploratæ Galliæ, & ad internecionem propè à Barbaris excisæ ferebantur, conturbatus hæsit imperator: eoque magis, quòd simul nuntiaretur Quados & Sarmatas grassari per Pannoniam ac Mysiam, Persas verò resumptis armis imminere Orienti.

In

*Amm.
Marcel.**Eutropius.
Mamerti.
ninus in Pa.
neg. ad Ju.
lianum.**Causa exci-
dij præ-
fectorum
avaritiæ
& sævitie
adscripta.
Mamerti-
nus in Pa-
neg. ad Ju-
lianum.**Baronius
ad ann. 355.**Marcell.
lib. 15.*

In his rerum angustijs cum tantæ moli bellorum & Barbarorum impar esset unus Constantius, actum de consorte imperij adsciscendo. At nihil hoc ipso Constantio erat molestius, quod ex dominandi libidine consanguineos suspectos haberet, & ceteris non fideret. Interuenit Eusebia conjux, Arianâ hæresi marito pestilentior, persuasitque Imperatori, ut Julianum, qui solus in familiâ imperatoriâ Constantij patruelis superesset, Cæsarem & consortem imperij diceret. Igitur Julianus è philosophiæ scholis Athenis evocatus ad Martis castra, purpurâ à Constantio induitur, interq; mirificos militum plausus Cæsar renuntiatur: data simul in matrimonium Helena Constantij soror; cui & Galliæ Germaniæque administratio imposita. Arduum vel maximè hæc provincia erat ob barbaras Germaniæ trans Rhenum gentes, quemadmodum id ipse Julianus in oratione ad Constantium exponit: *Aderant unâ et affinitatis nomine promptissimi sociorum Franci et Saxones, qui ultra Rhenum atque Occidentis mare habitabant, nationes omnium bellicosissimæ; urbs porro omnis, et vicina Rheno castella præfidiis destituta, barbaris exposita relinquebantur.* Luculentum atque evidens ipsius Cæsaris testimonium ejus, quam toties movimus hæctenus controversiæ, Franciam scilicet veterem non alibi quàm trans Rhenum in Westfalia requirendam: quod ipsum adhæc Cæsaris verba in animadversionibus suis nos commonefecit Petavius eruditissimus Gallorum scriptor, docebuntque cetera Juliani bella multò planius, quæ continuis ad Rhenum expeditionibus, magnâque armorum contentione in sextum usque annum gessit.

Suscepta Galliarum præfecturâ, Julianus nihil festinatiùs habuit, quàm ut Mediolano in Galliam se conferret, Rhenique limitem reciperet. Nec dum sævâ hyeme Alpes emensus erat, cum tristi & acerbò nuntio percellitur, captæ deletæque à Barbaris Agrippinæ. Franci hi barbari erant, Saxonesque permixti. Territus his adeo adventantium malorum auspicijs Julianus, ut dixerit, *nihil se plus affectum, quàm ut occupatio interiret.* Cùmque anno sequenti Viennam advenisset, ingenti cum honore & lætitiâ ab omnibus est exceptus. Tum & anus quædam capta oculis cum percontando, qui nam ingressus esset, Julianum Cæsarem comperisset, exclamavit: *Hunc Deorum templa reparaturum.* At bello sat acer ac felix. Quippe cùm Germani Augustodunum inter ceteras vastitates invasissent, torpente ad defensionem milite, Julianus sub initium veris Viennâ ex hibernis progressus, oppidum per veteranos recepit: ipse viii. Kal. Julias cum exercitu in Germanos movit. Sed in ipso limite belli cunctabundus perplexusque obhæsit, quâ viâ incederet. Adeò cuncta pervaserant Franci & Alemanni, insidebantque omnem illum *citeriorem Rheni tractum, non ut hospites et inquilini, sed ut cives et hæredes terrarum incolæ, oppidis duntaxat firmioribus, ut feræ, quæ circumdata retibus lustra declinant.*

Julianus
Eusebiæ
hortatu
Cæsar af-
sumitur à
Constantio.
Zosim. l. 3.
Julianus
oratione ad
Constantium.
Franci inter
Barbaras belli-
cosissimæ
gentes.

Petavius
in notis.

Ammian.
Marcell.
l. 15.

An. Christi
356.
Julianus
in Galliam pro-
fectus
præfectu-
ram adit.
Gregor. Na-
zian.
Orat. in Jul.
Prima Ju-
liani ex-
peditio.

evita-

*Ammianus
lib. 16.*

*S. Marti-
nus Julia-
no mili-
tans mis-
sionem
petit.*

*Sulpitius
Severus in
vita D.
Martini.*

*Marcell.
lib. 16.*

evitatis: Casæ enim ac mapalia in quibus cum uxoribus, & liberis habitabant, structa ab his erant in circumpositis agris ritu gentis, ut fons, ut nemus, ut campus placuit. Nec enim Barbari jus in urbibus sed viribus habebant: ut direptis neglectisq; urbibus patentes campos more priscorum Germanorum habitasse videas. Jam Argentoratum, Brotomagum, Tabernas, Salifona, Nemetas, Vangiones & Moguntiacum civitates in prima Germania ab Alemannis oppressas intelligit: non alia in secunda Germania facies malorum erat. Igitur vis belli primum in Alemannos versa, ad superiorem Rheni ripam expugnandam; profectusq; per Tricassinos & Rhemos, Vefontione exercitum convenire jussit, ducibus Marcello & Ursicino. Cùmq; per decem pagos in Alemannos nubilo cælo moveret, parum abfuit, quin omnem exercitum in discrimen adduceret. Quippe hostes à tergo duas Juliani legiones adorti prope delevisent, ni socij auxilio venissent. Inde Brotomagum oppidum infra Argentoratum receptum; ad quod liberandum cum Germani occurrerent, conferto acri prælio, Germani in fugam versi sunt. Ceterùm hæc illa expeditio belli, in quâ S. Martinus missionem petijt a Juliano apud Vangiones, quòd jam Christo dudum militare decreverat, retentus hæctenus à Tribuno suo Christiano, cui eadem mens divinitus injecta erat. At postquam Alemanni fracti Romanorum armis, ultrò se dedidère, & in pacem facile recepti sunt, uti Severus hæc scribit. Ductus inde est exercitus ad Coloniam Agrippinam recuperandam, per Treviros & circuitus itinerum, vitatâ Rheni ripâ, & castellis, quæ barbari Bingij, Antennaci & Bonnæ insidebant: delatusque per vasta loca, Eifliæ videlicet horridæ, in queis nec civitas ulla visa, nec castellum, præter Rigodulum ad confluentes Mosellæ & Rheni, præterque unam turtim propè ipsam Coloniam Agrippinam. Franci ubi validissimum exercitum in se ferri compererunt, direptâ desertâque Agrippinâ, sese ad tutiora trans Rhenum in suam Franciam recepère. Igitur Julianus *Agrippinam ingressus, non antè motus est exinde, quàm Francorum regibus furore mitescente perterritis, pacem Reip. firmaret interim profuturam, et urbem reciperet munitissimam.* Et quæ nam hæc alia Francia, quàm Westfalia Agrippinæ objecta, è quâ reges bellum moverant? His peractis, Julianus per Treviros ad Sennonum oppidum in hiberna discessit. At lacesiti magis, quàm victi Germani. Cùm enim ex profugis didicissent, nec scutarios, nec gentiles suos adesse in castris, ausi sunt Franci Julianum in Sennonum oppido aggredi, & in tricesimum diem oppugnare, Juliano se strenuè defendente, dum inediâ tristes, ac spe frustratos ab obsidio barbaros retraheret. Desertus etiam in hoc discrimine Julianus à suis; Nam cùm Marcellus supremus magister equitum in proximis stationibus excubaret, neque Cæsari, neque periclitanti civitati subvenit. Ea vel Marcelli privata in Julianum invidia erat, vel Constantij Imp. ex compo-
lito,

sito æmulatio. Dimissus ob hæc Marcellus, ac Severus in ejus locum à Constantio datus Juliano militiæ dux. Nec Constantio per id tempus quies à Barbaris. Jam enim Suevi Rhætiæ, Quadi Valeriam, Sarmatæ Mœsiam & Pannoniam irruerant. Ita verò dum Catholicos dirè exagitat Arianus Imperator, multò dirius vexatur à Barbaris; adversus quos Romæ ex triumpho abstractus in Illyrium cum exercitu movit.

At Julianus exacta apud Sennonas hyeme, lætus exercitum à Severo regi, submissumque sibi Barbationem, qui in locum Sylvani & Ursicini supremus magister peditum jam ante delectus accesserat ex Italia cum xxv. millibus armatorum, Rauracum, (ex cujus rudibus Basileam emeruisse volunt) majori quàm antea mole bellum sumpsit. Hoc apparatu decretum duplici exercitu aggredi Germanos, quorum infestissimi hostium Alemanni & Franci erant. Primum cum Alemannis variâ fortunâ decertatum est. Læta primùm Germanis initia: nam ausi sunt per medios exercitus transgredi, & Lugdunum invadere; cùmque clausis portis ingressus prohiberetur, vastatis suburbanis, ad suos rediére. Haud multò post Barbatio cum exercitu, quam ex Italia adduxerat, profligatus est à Germanis, & Rauracum usque in fugam actus. Ad quam cladem Barbatio raptis Sarcinis, jumentis & calorum turbâ, reliquum militem ad hiberna reduxit: profectusque est ad Constantium, confictio crimine Julianum accusaturus. Quâ re cognita Alemannorum reges Chonodomarius & Vestralphus, alijque, quorum universim septem memorantur, (duces interpretor, aut temporaneos flagrante bello reges) collatis in unum belli corpus viribus apud Argentoratum confedere. Triduum consumptum, dum copias Rheno transmitterent. Ea tum Germanorum multitudo & insolentia erat, ut Julianum Galliæ agris excedere juberent, quos virtute & jure belli à se acquisitos asserebant. Julianus ac Severus his interriti, omne robur exercitus contrahunt; confertaque est ad Rheni ripam cum hoste pugna, præliumque ad eum diem atrocissimum, ingenti victoriâ & equorum strage. Ad sexaginta enim Germanorum millia cæsa profligataque tradit Zosimus immodicus scriptor, cùm Marcellinus non nisi triginta quinque millia barbarorum ex varijs nationibus convenisse referat, ex quibus sex millia prostrati in campo, cæteri in fuga cæsi aut submersi, aut per Rhenum elapsi. Superbè Aurelius Victor: *Stabant acervi montium similes: fluebat cruor fluminum modo: captus Rex nobilis Chonodomarius; fusi omnes optimates: redditus limes Romanæ possessionis.* Hæc illa clades tot scriptoribus memorata, & à Marcellino tam turgidè scripta, acceptaque ad Argentoratum oppidum. Julianus tam illustri prælio victor cadavera promiscuè humari jussit, captivos ac prædam Mediomatricum abduci. Milites Romani, qui è prælio profugerant,

Constantius Arianus Cæsar à varijs Barbaris afflictus.

An. Christi 357.

Marcellin. l. 16.

Memorable Juliani prælium ad Argentoratum, cæsis Germanis.

Zosimus l. 3.

Marc. l. c.

Entropius

in Constant.

Marcell. l.

cit.

Aurel. Vict.

Cassiod. in

Chron.

Ansonig in

Mosella

Edyllio

Julianus
Victor
Mogun-
tiam de-
scendit.

Marcell.
lib. 17.
Severus
Magister
equitum
Francos
ejicit à
Mosa in
sedes suas.

rant, novò pœnæ genere castigati, indutique muliebri vestitu, & per castra circumducti: ratus enim Cæsar, milites, qui viri essent, hoc pœnæ genus ipso mortis supplicio graviùs accepturos. Inde Julianus cum exercitu Moguntiacum descendit, ac milite licet primùm refragante, pontem tamen Rheno insternit, & hostiles terras ingreditur. Barbari, qui haud alij in his locis quàm Catti, Germaniq; Francorum etiam nomine aut belli societate clari, repentino Romanorum transitu perterrefacti, ne Alemannorum clade & ipsi notarentur, misère legatos cum verbis compositis; quibus amicitiam & foedus offerrent. Mox ut se collegère in arma, mutato consilio ac voluntate, acerrimum denuntiant bellum, ni finibus suis excederent Romani. Quibus acceptis, Julianus Cæsar fortiùs instat, octingentosque præterea milites navibus impositos immittit in hostilem regionem, cum mandato, ut obvia quævis ferro flammæque vastent; Germani, qui in silvas & abrupta montium juga profugerant, ubi ex incendijs villarum ingentes fumorum globos attolli conspexere, raptis per festinationem agminibus per Mœnum se effundunt cæteris suorum in subsidium; implicatosque istic Romanos milites inter silvarum anfractus, & obseptas injectu cæsarum arborum vias tenent. Neque aliud Juliano in præsens consilium fuit, quàm ut munimentum à Trajano quondam constructum, dirutumq; à Germanis repararet, annonæque & præsidario milite præmuniret. Quo comperto, tres Alemannorum reges, qui victis apud Argentoratum auxilia miserant, conceptis ritu patrio verbis juravère, se munimentum intactum relicturos; & cum foedus simul peterent, per decem menses obtinuerunt. Inde Julianus Cæsar fatigatum militem ad hiberna reduxit. At Severus magister equitum cum Remos per Agrippinam & Juliacum peteret, reperit Francorum exercitum in sexaginta cuneos distributum vacua præsidij loca Romanorum adventu deseruisse, & duobus se inclusisse validioribus munimentis, in quibus castellum & oppidum erat Mosæ flumini adsitum. Quod ubi Juliano compertum, jussit per mensem Decembrem & Januarium arctissime obsideri; ac ne nocte per congeliatum amnem elaberentur, mandavit quotidie à sole in vesperam lusorijis navibus glaciem diffringi. Ita Franci in mediâ, vigilijs & desperatione rerum in dedicationem compulsi, Juliano se permisère. Advenerat intereâ ingens Francorum multitudo obsessis opem latura. Hi ubi suos jam captos asportatosque didicerunt, regressi sunt. Adeò jam Belgicam pervaserant occuparantque Franci, ut Mosæ ripam sibi retinendam sumerent. Præludia hæc ejus belli erant, quo haud multo post Pharamundus & Clodio Francorum reges firmum tandem in his provincijs imperium capessivere. Hisce eo anno patris, Julianus Cæsar Parisios revertit, hyemem exacturus. At vereor, ne dum Marcellinum

cellinum hic sequimur, Velleium aliquem audiamus, ut quantum hic Tiberij, tantum iste Juliani Cæsaris gloriam immodicè exaggeret, depressis Alemannorum Francorumque rebus gestis. Ausus interim Marcellinus hæc Germanorum Francorumque bella cum priscis Teutonicorum bellis comparare. Idem certè populus, eademque invicta gens inter Rhenum & Visurgim, quæ jam superato Rheni limite imperium intra Romanorum provincias protulerat. Quo loco operæ pretium erit ex eodem Marcellino recognoscere, Germaniam citeriorem in primam & secundam olim divisam; ac primæ quidem Moguntiam, secundæ verò Agrippinam ac Tungros metropoles fuisse. Belgicam pariter in primam & secundam partitam, hujus caput Ambianum, illius Treviros extitisse.

Exactis in Gallia hibernis, Julianus ex novo belli apparatu, magnisque armorum curis incertus, quos primùm aggredieretur Alemannos an Francos? Jam enim Juthungi Alemannorum gens, Rhætiatiam irruperant: ac licet Barbatio Romanæ militiæ dux eos compressisset, ceteri tamen Alemanni clade ad Argentoratum acceptâ, tanquam belluæ cruento vulnere ferociores in arma & vindictam extimulabantur, quæ frequentibus nuntijs ferebantur ad Julianum Cæsarem. Sed cum Constantius Imperator Persarum in Oriente, & Barbarorum simul bellis urgeretur in Illyrio, Arctoas primùm provincias muniendas censuit. Bellum igitur hoc anno, qui Christi 358. An. Christi 358.
Marcell.
l. 17. erat, movit Julianus contra Salios & Chamavos Francos; tum adversus Quados & Saxones, uti hæc ab Ammiano, Zosimo, atque ipso Juliano perscripta sunt, quamvis dissonè & perturbatè satis. Rem ita paucis exponam. Postquam Barbari omnes eorum locorum felicibus Juliani successibus territi spem omnem propè abjecerant, ausi sunt Saxones, ut Zosimus memorat, *omnium, eas regiones incolentium barbarorum, animi et corporum viribus et laborum in præliis tolerantia fortissimi, Quados nationis suæ partem emittere in solum Romanum*: sive ij Chauçi, sive Chamavi, sive Quadi, diversa ab his gens fuerint. Hi ut ad Rhenum pervenirent, petière transitum, à Francis per finitimas eorum regiones: abnuunt id Francis, ne justam Juliano Cæsari causam darent, se, ut anno superiore fecerat, invadendi. Igitur navibus ædificatis prætervecti regionem imperio Francorum parentem, delati classe suâ sunt in Bataviæ insulam, è qua Francos Salios, qui eam à Saxonibus pulsi hæcenus occuparant, vi atque armis ejece-
runt; quemadmodum ipsi Salij ex hac insulâ antea expulerant Romanos. His compulsi Salij, novas sedes quæsière digressique in continentem ad Mosam & Scaldim, apud Toxiandriam domicilia fixere. Horum successu provocati Chamavi Francis, *Nebrogaste* rege suo auctore, cum novâ Francorum multitudine Rhenum transeunt, ac sedes inter Mosam & Rhenum capiunt, homines eâ tempestate

Salij
Franci
quinam ?

Valesius lib.
1. rerum
Francic.

Lib. 3.
Franci
Littorales
& Medi-
terranei.
Cluverius
lib. 3. c. 4.
& cap. 20.

Ammian.
lib. 17.

haud aliter nati, educatique, quàm silvestres feræ, quæ ex uno nemo-
re & regione, uti fames aut impetus rapit, in aliam transmigrant. Sa-
lii Franci, quorum hic primus meminit Ammianus Marcellinus,
non istic in Batavia, aut Belgicæ secundæ regionibus nati, sed ut cæ-
teri mediterranei Franci origine trans Rhenani populi, atque ex Fri-
sij, Chaucis, Chamavis & Tubantibus, iisque gentibus collecti,
quæ ostia Visurgis, Amasis & littora maris extremasque Westfalie
oras ad Isalam fluvium incoluerunt, terrâ marique eâ tempestate ce-
lebres; quiq; cum Saxonibus intra Albis & Visurgis ostia confidenti-
bus unam belli maritimi societatem inierunt, piratica simul Ocea-
num orasque Gallie & Britannie infestando. Hi illi Franci, quos Ca-
rausius sibi conjunxit, quique Constantio Cæsare ex Bataviæ finibus
ejecti rursus in eas regiones se immisere, ideoque à Juliano Cæsare
oppugnati, ut mox referemus; quorum ob id frequens mentio apud
Julianum ipsum in oratione, & Libanium. Quin liber, dignita-
tum & provinciarum notitia, inscriptus, *Salios Seniores, et Juniores tra-*
dit; eo cognomento *Seniores* dicti, quòd primi in militiam adscripti,
militaverint Romanis: quemadmodum hæc erudite à Valesio ob-
servata sunt; sive nunc *Saliorum* nomen ab Isala fluvio, quem prisci
Salam dixere: sive à Saliendo & velocitate pedum, quâ gentes illæ
præcallebant, invaluerit, non magnoperè contendam. Ammiano
satis fuit consuetudini tum receptæ adscripsisse nomen. Certè Sido-
nio Apollinari.

Sauromates clypeo, Salius pede, falce Gelonus,

Tum cognitus fuit. Salijs Francis conjungit Ammianus *Ansvarios*
Francos, gentem vicinam ijs in locis, quibus cum Juliano mox transito
Rheno bellum fuit. *Ansvarii* hi, seu *Amsivarij* creduntur Amasis
ripas incolentes, à quo flumine illis pariter nomen adhæserit, ut à Sala
Salijs. Hæc extrema & Septentrionalis, quam littoralem vocant, est
Francia; ut vel inde Zosimus rectè dixerit, *Saliorum nationem à parte*
Francorum profectum, haud secus quàm hi Saxones, è suis sedibus in Ba-
taviâ projectata gens. Mediterranea verò Francia inter Rhenum &
Visurgim, ceteras ejus regionis bellicosas gentes complexa, ab ortu
Albi & Salâ amnibus, & qui prætereâ hic terminus fuerit inter Cat-
tos & Hermunduros; à Meridie Alemannorum finibus claudebatur:
atque ævo hoc Juliani, quantum ex Marcellino collegeris, Aleman-
ni & Franci Lonâ flumine disjungebantur. Cæterum Julianus Cæ-
sar postquàm intellexit Parisijs, ubi hiberna agebat, Bataviâ à Qua-
dis Saxonibusque, Toxiandriam à Francis Salijs, regiones cis Rhe-
num à Chamavis occupari, *primos omnium Francos petuit*, quos consue-
tudo Salios appellavit, ausos olim in Romano solo apud Toxiandriam locum ha-
bitacula sibi figere. Quo comperto, Salij legatos obviam mittunt, hac
lege pacem postulantes, ne se quiescentes laceffere vellet; & quos oc-
cuparant

cuparant agros, securi habitarent. Offendit Julianum Barbarorum superbia, quam cum judicaret castigandam, legatos cum ambiguo & perplexo responso ad suos redire, iussit, missoque Severo duce, per ripam Francos subito adortus, cunctos adeo perculit, ut deditioem repente facerent. Tum ausos similia Chamavos aggressus, eadem celeritate partim cecidit, partim acriter repugnantes cepit, & in vincula abripuit; alios in fugam coniectos in suas sedes abire permisit. Ea clade Nebiogastus regis filius in Juliani manus venit, patre cum ceteris per Rhenum elabente in sedes suas. Julianus reparatis tribus ad Mosæ ripam munimentis, quæ tum Franci subverterant, inde ut Rhenum quoque præmuniret, & annonæ subvectionem ex Britannia securam redderet, classem 600. navium, (quam Zosimus ducen-
Juliani
expeditio
ad Rhe-
num ad-
versus
Francos.
tarum scribit) ex arboribus ad Rhenum natis fabricavit; hac Cæsar secundo flumine profectus, aliquamdiu annonæ inopiâ laborari cœpit; quippe annonæ partem, quam humeris militum deportari iusserat, in munimentis ad Mosam reparatis reliquerat: ratus posse id detrimentum ex Chamavorum Francorumque, segetibus refarciri; quod ubi secus accidit, frugibus per id anni tempus nondum maturescen-
Nebio-
gastes
Chama-
vorum
Rex.
tibus, miles inedia exacerbat, Julianum probris incessere, & palam Asianum, Græculum fallacem, & specie sapientiæ stolidum, compellere ausus. Sed eo tumultu brevi composito, Julianus exercitum duxit trans Rhenum in Chamavos & Salios. Adeo jam constat Francos trans Rhenum habuisse sedes suas, quando Chamavi, qui Francorum nomine continentur, Rheni ripam obsedisse, & ad Luppiam coluisse agros suos memorantur: unde *Bructeris* oppidi Camen & Cham, quod nunc *Ham* dicimus, nominum vestigia deduci volunt. Quid verò hac expeditione fit actum, ipse Julianus in oratione perscribit: *Vastati Chamavi, Sali in deditioem accepti, et innumera armentorum, mulierum, et puerorum multitudo in potestatem venit: ita omnes exterriti, tantusque incursionibus meis injectus est metus, ut statim obsides dederint, et annonæ subvectionem tutam redderent.* Hic, cum Nebiogastes Chamavorum Rex, à Juliano juberetur filium obsidem dare, altum ingemuit, & quem, inquit filium obsidem dabo, cum is bello paulò ante interfectus sit? simul in lachrimas solutus, ultra præ dolore loqui non potuit. Ad quæ cum ipse Julianus lachrymas non cohiberet, filium produxit, à se regio cultu habitum, patrique reddidit; matrem tamen filij loco obsidem expetijt. His in Francia confectis, uti hæc præter cæteros multis tradidit Ennapius, Cæsar adversus Quados, & qui cum ijs Rhenum transferant Saxones, exercitum classi impositum ducit in Bataviam. Ac Saxones Quadi, cum nullo justo exercitu prodirent, tantumque ex insidijs infestarent incolas (latronum ferarumque in modum noctu è silvis prorumpendo ad spolia & cædes; illucescente verò die rursus se in latibula silvarum
Julianus
in quados
ac Saxo-
nes mo-
vet.
abdendo)

abdendo) ad hos expugnandos pari arte usus est Julianus. Transfugerat à Germanis ad Romanos Carietto, homo vasto corpore, & intrepidâ mente; diuque Treviris versatus, populares suos per excursiones & hujusmodi latrocinia afflixerat: huic Julianus negotium dat & Imperium extinguendi Quados. Additi sunt Franci Salijs, homines agiles & expediti. Cessit res pro consilio: nam per latrocinia Cariettonis Quadi Saxones noctu diuque intercepti, ita magnam partem trucidantur, dum postremùm Belgicæ regiones insulamque Bataviæ Romanis vacuum relinquerent. At qui nam hi Quadi, quam Zosimus partem Saxonum scribit? nulla ejus nominis gens ad Cimbricam Chersonesum, aut Saxonum veterum confinia; hinc Chaucos alij tradunt fuisse, errasseque Zosimum; Sanè *Quadi* tot scriptoribus celebres inter Bojohæmum & Poloniam incolere, quam regionem modò Silesij insident; aut certè ad Danubij ripam, procul à Saxonibus collocandi cum Ptolemæo. Tacitus verò; *juxta Hermunduros Narisci ac deinde Marcomanni et Quadi agunt*: eaque Germaniæ velut frons est, quatenus Danubio prætexitur, nisi Saxones ij ob latrocinia barbariemque tractandi incolas patrio vocabulo *Quadi* quod est, maligni tum appellati sint,

Marc. l. 17.
Zosimus l. 3.
Julianus
transito
Rheni in
Alemannos
ducit
exercitū.

Suomar⁹
& Hortarius
Alemannorū
Reges
Juliano
supplices.

Julianus inter hæc, priusquàm in hiberna discederet, in superiorum Germaniam cum exercitu movit, contextoque ad Moguntiam ponte navali Rhenum transijt, improbante licet Severo equitum magistro, ne in discrimen se daret. Inde in Alemannorum fines est digressus quòd eò se porrigerent horum regiones ad Francorum confinia: ac mox ad terrorem Romani exercitus Suomarum Alemannorum regem sibi obviam habuit, pacem supplici ritu petentem; quæ non aliter concessa, quam ut captivos dimitteret, & annonam, si usus esset, Romanis præberet. Motum subinde in Hortarium alterum Alemannorum regem: exusti pagi ejus, direpta pecora, capti obtruncatique incolæ; quibus & ille pacem petere, & captivos reddere coactus est. Quorum paucos cum remitteret, indignatus Julianus Cæsar, quatuor ejus comites obsidum loco retinuit, dum & ipse supplex veniret ad Cæsarem, omnesque, quos habebat captivos Romanorum, secum deduceret. *Ita reges illi tumentes, ut superbè Marcellinus scribit, quondam immaniter, rapinisque ditescere assueti, Romanæ potentia jugâ subdidere colla jam domita, et velut inter tributarios nati et educati, obsecundabant imperio.* His gestis Julianus milites per Stationes, & præsidia comprimis ad Rheni limitem conservandum adversus Francos & Alemannos dispertijt. Quo simul tempore multi è Salijs Francis, Quadis, Saxonibus, Chamavis, alijsque Barbaris partim captis, partim mercede conductis in militiam Romanam adscripti: quorum ordines, dum hæc Zosimus scriberet, adhuc dum persistebant.

Cæsar

Cæsar post illa Parisios ad hiberna digressus : quantumque sibi applaudebat ob res præclare gestas, tantum in aula Constantij Augusti famæ ejus obtrectatum est : palamque per diæteria hirsutam capellam, purpuratam simiam, & litterionem Græcum appellavere. Non ferebat per invidiam Constantius surgentem Julianum; nec Julianus Constantio fidebat, à quo jam frater ejus Gallus interemptus erat. Sed uterque impius Cæsar, & probum Christiani nominis. Julianus larvâ suâ adhuc tectus, Constantius palam in Catholicos sævire non desisteat. Veleo Sapor Persarum Rex, ultore Deo, bellum Constantio denunciabat, Armeniam & Mesopotamiam repetendo; simul Sarmatæ ac Barbari Illyricum perturbabant, perrupto Danubio imperij limite. Ac tanquam hæc superùm monita satis non essent, horribili terræ motu Pontus & Asia concussa, subversa Nicomedia, urbesque complures : tanquam terram scindi oporteret, dum sacrilegæ hæreses lacerant Ecclesiam per impios principes. Exactâ hyeme, Julianus Cæsar maturè summâque celeritate exercitum in Germaniam secundam ad Rhenum, inferiorem deduxit : non alio magis opportuno ad bella proferenda consilio, quam ut civitates, superiore Francorum irruptione in Gallias, quam supra memoravimus, excisas, receptasque communiret. Utrumque specitius confectum : nam è quibusdam Francos ejecit, quasdam desertas instauravit. Septem hæc recenset Marcellinus, *Castra Herculis, Quadriburgum, Tricesimas*, seu *Castra Ulpia Trajana, Novesium, Bonnam, Antennacum, et Bingium*, quòd hæc civitates ex adversâ Rheni ripâ Francis objacerent, quorum reges ac populi ex iëto fœdere metûque Cæsaris quiescebant. Reparata multis in locis diruta mœnia, firmata præsidij, importata annona; quæ partim à Florentio præfecto invecata ex Gallijs, partim ab ipsis Franciæ regibus carpentis subministrata, unâ cum lignis & trabibus ad reparanda ædificia : quanquam metu imperioque Cæsaris magis, quàm obsequendi studio.

Miserat interea Julianus Cæsar Hariobaudem tribunum, barbari sermonis gnarum, quòd & ipse Germanus & Francus esset, specie quidem legationis ad Hortarium Alemannorum regem, re autem, ut exploraret, quæ Alemanni trans Rhenum molirentur. Quo reverso, postquam omnia, quæ scire cupierat, Cæsar est edoctus, Moguntiam cum exercitu movit, hortantibus Florentio & Lupicino super premis militiæ ducibus, qui auctores fuere Juliano, ut per ea loca pontem Rheno imponeret, per quem in Germaniam traduceretur exercitus. Improbabat hæc Cæsar, quòd diceret Alemannorum reges jam quiescere, & belliosam gentem tanto cum periculo provocari, quanto repellantur ex Imperio. Quæ cum in se parari adverterent Alemanni, præmonuere minacius etiam Suomarum regem, ut Romanos transitu prohiberet : agi enim tam de ejus pagis,

An. Christi 359.
Marc. l. 17.
Æmulatione inter Constantium Cæsarem & Julianum.

Marcell. lib. 18.
Juliani expeditio ad Rhenum inferiorem, qua Urbes à Francis vastatæ reparantur.

Julianus Moguntia ponte Rheno imposito, Alemannorum regiones vastat.

quos

Marcell.
lib. 18.
Vopiscus in
vita Bonos.
Vegetius lib.
4. c. ult.
Novella.
Theodosij
XXXI.

quos trans Rhenum istuc haberet, quàm de ipsorum terris vastandis. Et cum Suomarus responderet, non esse suarum virium Romanos ar-
cere, omnis barbarica multitudo ad Rheni ripam, quæ Moguntia-
ci obiacet, armata advolavit, prohibitura fluminis transitum, & pon-
tis opus. Hic cum Cæsari difficillimum esset pugnacissimam gen-
tem ab ripâ depellere, pontemque perficere, imperatum est Lupici-
no duci, ac tribunis, ut quadraginta speculatoriæ naves, (quas Iulio-
as dixerent) ad manum paratæ consisterent. Quibus postquam mili-
tes sudibus armisque instructi fuere impositi, tacito per flumen cur-
su, inobservatique à Germanis in adversam ripam evasere, & Hortari-
um Alemannorum regem inopinantem à tergo sunt aggressi (hic eâ
nocte pro more gentis cum regalibus primoribusque suis convivi-
um in tertiam usque vigiliam agitabat) nec tamen ita illi inter pocula
obruiti, quin strepitu adventantis hostis exciti se fugâ subtraxerint,
adjuti noctis & saltuum beneficio. Id ubi ceteris quoque Germa-
nis compertum, Romanos jam Rhenum transiisse, repente & ipsi so-
lutis castris retro in saltus & silvas recessere. Tum verò pons ad Mo-
guntiacum à Juliano secure Rheno impositus, traductusque exerci-
tus. Strata & vastata obvia, incensi vici, capti trucidatique incolæ,
& miserabili strage circum omnia foedata; donec perventum ad re-
gionem cui Capellatium aut Palas nomen, fortè à Palis Germanis &
terminis regionum, unde Marchionum postea munus & nomen
fluxit. Nam istuc, ut Marcellinus memorat, reperti terminales lapi-
des, quibus Alemannorum & Burgundionum confinia discludeban-
tur. Non ultra istuc Germania à Juliano intrata. Ibi castra posita, ibi
Macrianus & Hariobaudus Reges & Germani fratres, ibi Vadoma-
rius Rex primùm pro se, tum pro Urio, Ursicino, & Versalpo Regi-
bus pacem sollicitantes auditi. Pax omnibus eâ lege data, ut capti-
vi omnes, quos varijs irruptionibus abduxerant, redderentur. Lætus
Cæsar tam felici, secus quàm sperarat, successu, Alemannos ad pacem
compositos esse; quamvis fluxam Barbarorum fidem simul verere-
tur, ne stragem hanc illatam per opportuna belli tempora ulcisceren-
tur. Alemannis Germanisque ad pacem denuo compositis Cæsar Pa-
risios ad hiberna redijt, milite per præsidia distributo. De his suis ex-
peditionibus ipse Julianus magnificè in oratione ad S. P. Q. Athe-
niensem: *Longum est singula percensere, quæ quatuor annis à me gesta: ho-
rum summa hæc est. Ter cum adhuc Cæsar essem Rhenum trajeci, viginti
captivorum millia à trans Rhenanis barbaris repetij, ex duobus præliis, et unâ
obsidione mille homines in potestatem accepi, nec eos atate confectos, sed juve-
nes, quatuor lectissimorum peditum numeros, tres nihilo inferiorum equitum,
scholas duas honoratissimas ad Constantium misi; oppida cepi nunc quidem
omnia, tum verò paulò minus quadraginta potitus fueram. Clades major
illata Alemannis & Francis, quam accepta à Romanis, æstimabit
quis*

Pax cum
Aleman-
norum
Regibus
inita.

quis faciliè ex captivorum numero. Cæsar mille abduxit, & viginti millia recepit à Germanis reddita.

Anno consequente, qui à Christo nato erat trecentessimus sexagesimus, bellum adversus Francos mediterraneos apparat Julianus Cæsar. Quo in apparatu turbatus est à Constantio Imp. Nam dum Sapor Persarum Rex formidabili cum exercitu intra Orientis imperium irruerat, Constantius misso Decentio tribuno ad Julianum mandat, ut Batavos, Herulos, & fortissimos Germanorum, Francorumque milites, quibus hæctenus Gallia servata à Barbaris, sibi submittat. Quod eo indignius Julianus accepit, quo magis id urgere Constantium ad gloriam suam imminuendam intelligeret. Concessit id Julianus, simul tamen per litteras ad Constantium scriptas dissimulare non potuit, ægre se ferre eos sibi milites abstrahi, qui hoc pacto se in Romanam militiam ultro dederant, ne trans Alpes ducerentur. Et hi postquam Parisios transiêre, ubi Julianus adhuc versabatur, palàm exostulare, & tumultuari, & factò impetu in palatium ferri; ac propè aberat, quin in ipsum Julianum strictis mucronibus involarent. Quibus per omnem verborum lenitatem compositis, jussit domos suas repetere, factum se excusaturum apud Constantium pollicitus, ne à genitrali solo abducerentur in alienas terras. Quare tantum sui amorem apud ceteros peperit, ut à toto exercitu Augustus sit salutatus, coactusque insignia Augustalia sumere. Quibus erectus Julianus, cœpit palàm agitare consilia de imperio adversus Constantium firmando. Sed primùm duo bella restabant, alterum adversus Scotos Pictosque Britanniam incurfantes; ad quos componendos missus est Lupicinus magister equitum: alterum contra Francos, idque periculosissimum, ut ipse literis ad Constantium perscripsit. Quod Julianus ipse hoc anno suscepit; tanquam ijs postremum devictis, Francici simul, & Alemannici Cæsaris nomen, Augustique majestatem jam delatam acceptatamque illustriori merito & gloriâ exornaturus. Jam enim palàm eruperat discordia inter Constantium Imp. & Julianum, quem Constantius Cæsaris nomine contentum esse voluit. Cumque à milite Augustum proclamatum inaudisset, dubius hæsit, primùmne bellum in Julianum verteret hostem Reip. an in Persarum Regem Mesopotamiam rapientem. Sed dum Constantius in Persas movet, Julianus omne belli robur contraxit ex Gallia, & in litem Germaniæ secundæ est digressus. Referam hæc Marcellini verbis: *Omni apparatu, quem flagitabat instans negotium, communitus, obtricensi Mosæ oppido (quod nunc Trajectum est) propinquabat. Rheno inde transmissis, regionem subito pervasit Francorum, quos Athuarios vocant, inquietorum hominum, licentiùs etiam tumpercurfantium extrema Galliarum. Quos adortus subito nihil metuentes hostile, nimiumque securos, quòd scruposa viarum difficultate arcente, nul-*

An. Christi 360.
Marcell.
lib. 20.
Diffidiù inter Constantium & Julianum increfcit.

Marcell.
lib. 20.

Juliani
expeditio
adversus
Francos
Attuarios.

lum

Marcell.
lib. 20.
Velleius l. 2.
Greg. Turon. l. 2. c. 9.
Gerhardus
Vossius in
notis ad Velleium.
B. Rhenan.
Cluverius
lib. 3. c. 16.
Lindebroeckius in
observ. ad lib. 20. Marcell.
* Franci
Atthuarij
quinam à
Marcellino
designantur.

lum ad suos pagos introisse meminerant principem, superavit negotio levi: captisque plurimis et occisis, orantibus alijs, qui superfuere, pacem ex arbitrio dedit. At quâ parte inferiorem Rhenum transierit Julianus Cæsar cum exercitu, utrumne Colonia Agrippinæ per Constantini M. pontem, an Novesium, Marcellinus non prodidit. Id denuò constat Franciæ regionem in ipsâ Westfalia assignari. Ibi enim Attuarij populi, quos præter Marcellinum tradidit Velleius, Sulpitius Alexander, Gregorius Turonensis, & vetusta Regum Francorum diplomata, Caroli ac Ludovici: perinde ut in Lotharij Imp. donatione Atthuarius pagus commendatur. * Perplexa interim nominis ratio, & obscura gentis sedes, dum alij Chattuarios esse volunt, quos ex Strabone constat esse Chattos, Cattsve; id scruposæ viæ indicare videntur. Horum opinationi si accedas, Catti inter veterem etiam Franciam continentur, ut sanè ad Luppianam usque se antiquitus, & in Dioccesin Paderbornensem porrexere. Alij in vetustis Marcellini exemplaribus legunt *Antuarios, Ansuarios, & Ansvarios*, quos alij auctores dixerunt *Ansbarios & Ampsvarios*; tanquam circa Amasis ripam accolas, aut intra Rhenum & Amasim incolas. Quocirca à plerisque sedes illis assignatur in Monasteriensi & Paderbornensi diocesi: quò Gregorius Turonensis respexisse visus, dum Atthuarios hosce inter Bructeros, Chamavos & Chattos collocat, ut gens jam diversa sit Atthuariorum à Chattis Hassive nostris. Sanè dum Velleius intratâ Germaniâ docet à Tiberio Caninefates in Bataviæ insulâ, dehinc Attuarios & Bructeros subactos, receptosque Cheruscos, satis indicat Attuarios in his, quas diximus, regionibus sedem suam alicubi habuisse. Neque Julianus hac expeditione trans Visurgim progressus est: id enim Marcellinus tantus Juliani præco & militiæ comes inter memoranda Cæsarum sui facinora retulisset. Verùm eam Westfaliæ regionem hoc prædatorio tantummodò bello est pervagatus, quæ inter Rhenum & Amasim ultraque Luppianam continetur, ad terrorem barbaris his gentibus injiciendum: ne Rhenum, uti hæcenus licenter fecerant transgressæ, extima Galliarum incurfarent. Jam ante Salios Francos idem in perumpendo inferioris Rheni limite aulos castigaverat, rejeceratque à Mosâ flumine ad Bataviæ oras. Quippe Juliani consilium, & omnis belli labor erat non in ipsâ Francia aut Alemanniæ trans Rhenum Imperij limites proferre, sed Rheni tantummodo limitem firmare. Unde pari celeritate, ut Marcellinus perhibet, *reversus per flumen, præsidiaque limitis explorans diligenter et corrigens, ad Rauracos usque, ubi Basilea nunc conspicitur, pervenit: locisque recuperatis, quæ olim barbari intercepta retinebant ut propria, iisdemque pleniore curâ firmatis, per Besantionem Viennam hymaturus abscessit.*

An. Christi
sti 361.

Postrema hæc Juliani in Francos expeditio fuit. Bellum dehinc exar-

exarsit civile intestinumque inter Julianum & Constantium Imperatorem; coepitque Julianus per affectationem regni palam se hostem ferre Constantio, & pacatâ Galliâ Germaniâque Illyricum & Italiam sibi vindicare, Constantio bellis Persicis occupatissimo. Quâ novarum rerum machinatione, quo sibi militum ac populi favorem conciliaret, homo mortalium fallacissimus, apertius etiam quam unquam antè se Christianum simulavit, & mense Januario, quo Christiani Epiphaniam celebrant, progressus in Ecclesiam solenni ritum Christianis Deum adoravit: cum interim paucis suorum conficijs clam inanes Deos à juventute coleret. Sed in ipso perduellionis scelere repente bellum à Germanis ortum illatumque. Quippe Alemanni ex Vadomarij Alemannorum regis provincia conciti irrupere in Rhætiâ, latè agros perpopulando. Julianus hac inopinâ incursatione exacerbatus, mittit cum copijs Libinonem Comitum ad reprimendos Alemannos. Sed is foedâ suorum strage cæsus ab Alemannis, novam belli sollicitudinem injecit Juliano: cum primis quòd id bellum ab ipso Constantio Imperatore sollicitatum inter Barbaros intelligeret, quo se fatigatum in Gallia retineret. Interceptæ enim ipsius Vadomarij Alemannorum Regis literæ à Juliano, quibus Constantio omnem operam pollicitus. Itaq; aperto Marte nihil attentare ausus adversus Vadomarium Julianus, ad fraudis consilia versus, Vadomarium cisRhenum ad epulas invitat; quò dum Rex incautus accedit, dolo capitur, & in Hispaniam ablegatur, procul à suis. Ipse deinde Julianus cum exercitu Rhenum transgressus Alemannos obruit, & novo pacis foedere ad quietem componit. Jam omnium securus Julianus, convocato in concionem exercitu exponit merita sua in rempub., nullo vero facinore gloriosior, quàm quòd arbitrio Dei cælestis ipsis inter ipsa juvenia rudimenta permixtus irruptiones Alemannorum assiduas et Francorum, populandique jugem licentiam fregerit, Rhenumq; quoties libuerit pervium fecerit Romanis. Oratione finita, quæ oraculi instar excepta est, militum scutis sublatus Augustus salutatur, acceptoque fidei sacramento in Illyrium properat, hanc Imperij partem primò detractus Constantio Imperatori. Gallia interim Germaniâque Salustio præfecto commissa, homini Ethnico; additus Germanus, alijque militiæ rectores. His summa cura imposita Rheni limitem adversus Alemannos & Francos tuendi; oppidis etiam castellisq; ad Rhenum præfecti rerum militarium periti sunt impositi. Ita verò Juliani discessu respiravere trans Rhenani populi, dum alia se opportunitas ad vindicias, & perumpendum Rheni limitem offerret.

Intervenit mox alia rerum mutatio, quâ totum Imperium concussum: Constantius enim adversus Persas bello improspere gesto,

Diffiduum inter Constantium & Julianum in apertum bellum erumpit.

Marcell. lib. 21.

Juliano in Illyricum ex Gallijs progresso rebellant Alemanni.

Marcell. lib. 21.

Zosimus l. 3.

Constantij Cæsaris mors,

dum retro in Ciliciam cum exercitu tendit, febris correptus extinguitur, III. Non. Octobris, anno ætatis XLV, Imperij XXV. Non aliud magis sub extremum deplorare auditus, quam quod Julianum Cæsarem dixisset, & religionem Christianam tot hæresum dissidijs aluisset. Damnavit vel hoc ipsum facinus Marcellinus Ethnicus scriptor, palamque fassus est, *Christianam religionem, absolutam et simplicem a nili superstitione ab illo confusam, et dissidijs multis implicatam fuisse.* Acerbè Hieronymus: *Moritur bestia, et redit tranquillitas.* Hic Ariani illius Cæsaris exitus fuit, quocum tota illa Flavia familia extincta. Omnes ille consanguineos, patruos videlicet & binos patruales Delmatium & Gallum Cæsares sustulerat præter Julianum, ut regnaret in filijs, quos nullos reliquit, præter unam ex Faustina conjugè filiam posthumam Constantiam. Tam breve & improsperum Constantini M. Imperium in filijs, & tam inanes fallacesque Cæsarum ac regum cogitationes in familiam cum sceptris propagandam, dum Christi familiam aut turbant, aut prodigunt.

Marcell.
lib. 21.
sub finem.
Hieronymus
lib. adversus
Luciferia.

Igitur Julianus successor, & nullo vetante Imperator, qui jam vivo Constantio perduellionis Imperium rapuerat. Interque prima consilia nihil funestius agitabat cum animo, quàm Christianæ religionis exitium, modò à Barbaris primùm pacatum possideret Imperium. Tum verò larvam illam Christiani hominis exuere, templorum aperire, sacrificare ritu gentium, & tot cæsarum animalium victimas dijs mactare, ut Christiani milites per jocum & risum dicere sint auditi, brevi carniæ annonam in castris timendam: prohibere deinde publico edicto, ne Christiani Grammaticam vel Rhetoricam, aut docerent, aut discerent. Veritus ne hæc arma literaria in expugnandos inanes deos verterent.

An. Christi
362.
Julianus
ab obitu
Constantij
Imperij
rapit.
Juliani
perfidia.

Julianus
politico-
rum ma-
gister.

Callido subinde politicorum consilio evocati in palatium Christianorum Antistites, Catholici juxta & Ariani unà cum primoribus populi, quibus una religionis libertas data; & cum ferali inter se odio pugnare sciret, maluit dissidentes habere quàm concordēs: ratus dum inter se pugnarent singuli, tutiorem se ab omnibus fore. Ubi verò confirmatiorem se in Imperio conspexit, sensim sævire in Christianos, Christum per contumeliam appellare Galilæum, expellere ex palatio, & militiæ præfectoris spoliare, quotquot Christi fidem abjurare nollent; ex quibus alij ultrò baltheum militare abjecere. Hos inter Jovianus & Valentinianus, clari post Julianum Cæsares. Demum & Judæi in societatem perfidiæ adjuncti, quibus dum Hierosolymis templum instaurat, erupere è terrâ flammarum globi, operas & fundamenta evertentium. Per biennium Imperij hæc agitabantur, & Barbari, ut Marcellinus memorat, adhuc quiescebant, Sarmatæ, Gothi, Scythæ, Alemanni, Franci, Persæ, fatales illæ gentes. Donec ultrò Persis bellum ingenti apparatu inferret. Jamque in procinctu stabat, cum Sallustij

An. Christi
363.

Marcell.
lib. 23.

Gallia-

Galliarum præfecti adferuntur literæ, orantis atque extremum obsecrantis, ne intempestivè bellum Persicum susciperet: coactis enim nubibus novam ab Rheno tempestatem imminere Galliæ, quam præsidio militari nudaverat. Eò enim ferociores Alemanni & Franci se commovere visi, quò longiùs Cæsar abscesserat. At frustra fuisse Sallustij monita & preces: processit Julianus in Persas, & Rege Persarum totius regni viribus prodeunte in campum, fortiter primum impetum excepit. Postridie verò cum à tergo, à fronte simul & à lateribus incumberent Persæ, Julianus, ut laborantibus succurreret, inermis accurrit. Ibi telo (incertum quis jecerit) est vulneratus, *hiante latius suffossi lateris vulnere*, ut Marcellinus addit, *epotâ gelidâ aquâ, quam petit medio noctis horrore, vitâ facilius est absolutus, anno et ætatis altero et trigésimo*. Socrates à dæmone, Nazianzenus Angelorum ministerio, Damascenus à Mercurio Martyre transfixum scribit. Relatum præterea à Theodoro aliisque, simul ac plagam accèpit, manante ubertim sanguine implevisse manum, eoque in ærem projecto, exclamasse: *Vicisti Galilee, Vicisti!* seu ut Nizephorus retulit: *saturare Nazarene!* Inter has sacrilegas voces ejecta est anima. Postridie statim, quòd res urgebat, à morte Juliani convenere duces exercitus, & Jovianum domesticorum ordinis primum sibi Imperatorem deligunt, gente Pannonicum & religione Catholicum, Nicaenique concilij defensorem. Abnuvit ille primum Imperium, quòd diceret nolle se gentilibus imperare. Ubi verò milites omnes exclamarunt se Christianos esse. Augustalibus sese vestibus indui passus est. Erat tum in intimam Persidem abductus Juliani imprudentiâ exercitus, unde nec regredi nec progredi fas erat. Itaque indecora pax per necessitatem cum Persis in xxx. annos inita, permissæque Persarum Regi quinque provinciæ & magna pars Mesopotamiæ. Inter tres obsides tribunos Mellobaudes Francus Sapor Regi Persarum relictus. Maluit nimirum Cæsar jacturam provinciarum quàm exercitus facere. Sed tantò utilior Catholicis, quibus post clausa rursus idolorum templa pax reddita. Inter primas has curas Imperij Illyrium & Gallia, Rhenique limes illi fuere, ne quid Alemanni & Franci turbarent, Quare ipsum Malarichum, gente Francum, & gentiliū sub Constantio veteranum ductorem, submoto Jovino, quem Julianus Rheni limiti custodiendo imposuerat, subrogari jussit. Hic verò nescio quo mentis furore actus præfecturam detrectavit, atque ex Italia Remos profugit, multa per impetum turbando. Ob quæ Jovinus, cum Gallicanus miles ei se parere velle ostenderet, præfecturam retinere jussus. Sed breve Joviani Imperium, nec ultra octavum mensem, cum odore prunarum in cubiculo calce recens illito, manè extinctum reperere xiii. Kal. Martij ætatis anno xxxiii.

Marcellin.
lib. 25.

Jovianus
Imp. de-
lectus ab
exercitu
sublato
Juliano.

Marcell.
lib. 25.
Aurel. Vict.
in Joviano.

An. Chri-
sti 364.
Valenti-
nian^o Imp.
Joviano
subroga-
tus ab ex-
ercitu.

Marcell.
lib. 26.

Valenti-
niano
Imp. om-
nes
prope
Barbari
in Roma-
num Imp.
commo-
ti.

An. Chri-
sti 365.
Zosimus l. 4.
Germani
Valenti-
niano
Imp. trá-
fito Rhe-
no, Galli-
as infe-
stant.

Marcell.
lib. 26.

Septimo dehinc die ab excessu Joviani apud Nicæam militiae rectores Valentinianum absentem magnâ consensione delegere Imperatorem, gente itidem Pannonium, scholæ scutariorum præfectum, religione Catholicum. Is ubi ad castra accessit, coronâ & Imperatorio cultu decoratus, clypeoque militari circumlatus Augustus appellatur: jussus haud multo post consortem Imperij adsciscere. Quâ super re dum hæret perplexus, Dagalaiphus equestris militiae rector, *si tuos, inquit, amas Imperator, habes fratrem: si Rempubl. quere quem vestigas.* Salubre monitum. Quod cum offensus abnueret, delegit Valentem fratrem, hominem Arianæ sectæ, vexatoremque Catholicorum. Cessit illi Valentinianus totum Orientem, & cum eo oves lupo. Inde Valens Constantinopolim, Valentinianus Mediolanum profectus ad res Gallia Germaniæque moderandas. *Eo enim tempore, ut Marcellinus memorat, per universum orbem Romanum bellicum canentibus buccinis, excitæ gentes sævissima, limites sibi proximos persultabant. Gallias Rhatiasque simul Alemanni populantur: Sarmata et Quadi Pannonias: Picti, Saxones, et Scoti, et Attacotti Britannos ærumnis vexare continuis: Austoriam, Maricæque aliæ gentes Africam solito acrius incurfabant; Thracias diripiebant prædatorij globi Gothorum.* Nec Francitum quieti, qui inferiorem Rheni limitem infestabant, ob quæ Germanus præfectus prætorio in locum Jovini à Valentiniano Imp. Gallia impositus.

At proximo anno, qui Christi erat ccclxv. gravissimum ab Alemannis bellum illatum. Universim de hoc bello Zosimus comes: *TransRhenani Barbari, qui quamdiu Julianus superstes erat, nomen Romanum metuebant, et sat habebant, si nemo quid eis in solo suo quiescentibus exhiberet molestia; morte Juliani nunciata, suis continuo sedibus egressi, ad gerendum contra Romanos bellum sese parabant. Quo animadverso, Valentinianus copias et pedestres et equestres, et levis armaturæ, ut par erat, disponebat; sitaque ad Rhenum oppida necessario præsidio muniebat.* Quod Zosimus universim transRhenanis adscribit, id Marcellinus Alemannis tribuit. Hactenus quidem illi partim armis Juliani oppressi, partim muneribus placati quieverant: Ubi verò novus Imperator Valentinianus renunciatus fuit, tota Germanorum natio exstimulata injurijs, quibus à Juliano tractata erat, ad arma convolvit. Accessit novum exacerbatis vulnus: Nam postquam eorum legati venere ad comitatum Augusti, viliora quàm hactenus munera accepere. Id illi contumeliam gentis suæ reputantes, aspernando munera ad dominantium pedes abjecere. Tantus legatorum illorum erat fastus, tantaque Romanorum contemptio. Tractati ad hæc asperius ab Uratio officiorum magistro domum regrediuntur, factumque apud suos exaggerando haud ægre universam gentem ad arma concitarunt. *Barbari nimirum inquit Marcellinus, quibus omne jus in viribus*

erat.

erat. Quo comperto, Valentinianus Dagalaiphum magistrum peditum præmisit cum valida militum manu. Mox ipse ex Italia in Gallias transijt cum Imperatorio comitatu. Interim Alemanni Rhenum transmissi, postquam proxima quæque loca vastassent, cum præda ad suos redierunt. Valentinianus ut propior esset moderandis rebus, Rhemos est transgressus. Non eâ præsentia territæ transRhenanæ gentes, mense Januario Rhenum glacie adstrictum transvolant, effusique per vicinas Rheno provincias, omnia terroribus complent. Ingens ac formidabilis erat Barbarorum multitudo, ad quam profugandam missus est Carietto per utramque Germaniam citeriorem comes. Additus illi Severianus comes, homo senex, & ætate invalidus, qui apud Calidonam (alij Coloniam Agrippinam corrigunt: alij oppidum malunt in finibus Ubiorum. Divitienses verò Tuitienses esse volunt) Divitiensibus & Tungricanis præsidebat. Hi postquam in unum contraxere copias, primum levibus telis sagittisque, post cominùs consertâ acie sunt congressi. Sed is Alemannorum fuit impetus, quo Romani in fugam abjecti, Severianus equo deturbatus, missilique telo os transfossus; Carietto cum objecto corpore profugos frustra in pugnam retraheret, & ipse lethali telo confixus interijt. Hac victoriâ elati transRhenani populi Treviros transgressi in Gallias penetravere. Ad hanc cladem percussus Valentinianus Imperator, omnem e Gallia exercitum coëgit, datumque Imperium militare Jovino duci. Acer is miles erat: speculatusque Alemannos in tres cuneos divisos securiùs agere quam periculum poscebat, aliud post aliud agmen palabundum aggressus, ad internecionem propè delevit. Inde per calcata cæsorù corpora Parisios reversus obviam habuit Valentinianum Imperatorem de victoriâ gratulantem. Ac Valentinianus Imperator, ut securitati ac militiæ Romanæ consulere, maximam juventutis multitudinem ex Barbaris Rheni accolis conscripsit, & bellicis rebus exercitam conformavit in usum Romanorum. Franci hi potissimum fuerunt, quorum tanta copia castra repleverat.

Germani
Rhenum
glacie cõ-
strictum
transeunt.
An. Christi
366.

Marcell.
lib. 27.

Romani
cæduntur
à Germanis.
& hi
à Jovino
Valentiniani præ-
fecto.

Anno insequenti Valentinianus Parisijs Ambianum digressus, adeò gravi morbo in periculum vitæ deprimi cœpit, ut de successore apud exercitum eligendo ageretur. Quòd ubi Imperator ex morbo recreatus comperit, Gratianum præcelsæ indolis filium ac nondum puberem, re cum exercitu constitutâ, non modò Cæsarem, sed Augustum pari secum dignitate creavit, productumque ad milites allocutus: En habes, inquit, Gratiane Augustalia ornamenta: accingere pro rerum magnitudine, ut patris, patrique collega: assuesce militiæ laboribus & periculis, stare in acie inter Primos, vulnera pati, sanguinem pro Republ. fundere, Rhenum Danubiumque mediâ etiam hyeme congeliatum inter peditum agmina transire, Aleman-

An. Christi
367.
Valentinianus
Gratianũ
filiũ Cæsarem
creat, hortaturq; ad
bella contra
Germanos &
Francos.

Marcell.
lib. 27.

nōs & Francos, quos fortissimas ac ferocissimas habes gentes præliis superare. His apud Ambianos feliciter administratis Treviros concessit, cum duplex illi bellum renunciatum; alterum à Britannis, à quibus barbarâ conspiratione Nectaridius maritimi tractus comes occisus, & Bulchobaudes dux hostilibus insidijs circumventus tenebatur; cujus rebellionis auctores Picti, Scotti, & Attacotti.

Marcell.
lib. 27.

Alterum à Francis & Saxonibus, qui Gallicanos tractus invaserant, et quò quisque erumpere potuit, terrâ marive prædis acerbis, incendiisque, et captivorum funeribus hominum violabant provincias. Ad Britannos subigendos missus primùm Severianus domesticorum comes; dein Jovinus Alemannorum victor. Hi cum magnitudine belli deterriti frustra rebelles attentassent; datum postremò Theodosio, belli imperium. Is, quâ erat bellicâ fortitudine dux eâ tempestate celebris, brevi devictis rebellibus totam Britanniam redegit ad obsequium & quietem. Inde mare remensus arma in Francos & Saxones convertit, ac pari fœlicitate armorum Saxones ex Oceani littoribus pepulit in sedes suas. Id tamen à Marcellino non sit proditum, auctor tamen est Latinus Pacatus in Panegyrico Theodosij Imp. quem

Theodosius Francos & Saxones ab Oceani littore depellit.

Rhenus & Vahalis vidit de Barbaris triumphantem: quo pedestribus prælijs attrita est Batavia, Saxo consumptus bellis navalibus, redactus ad paludes suas Scotus. Facile mihi persuaserim Francos ad hunc annum etiam Bataviæ insulam tenuisse; utcunque etiam Quadis expulsis receptam memorarit Zosimus, serò illam postea Theodosius repetijt, ut vicinis tantum locis ejecti fuerint per Julianum Quadi Saxones. Utamque hanc Theodosij victoriam de Britannis & Saxonibus relatam extulit Claudianus:

*Terribilis Mauro, debellatorque Britanni
Littoris, ac pariter Boreæ vastator et Austri.
Quid rigor æternus, quid cæli sidera prosunt,
Ignotumque fretum, maduerunt Saxone fuso
Orcaes, incaluit Pictorum sanguine Thule.*

An. Christi 368.

Profligatis igitur à Theodosio Saxonibus & Francis, altero mox anno Valentinianus Imp. expeditionem, satis ut ipse ratus, cautè suscepit adversus Barbaros. Utrùmne ad superiorem, an inferiorem Rheni ripam ad proterendos Francos (quod verisimile habeo) Marcellinus non expressit. Per hunc Imperatoris discessum cum exercitu, Rando Alemannorum Regulus trajecto cum peditum cohortibus Rheno, Moguntiacum præsidij nudatum clam accessit, urbeque per insidias interceptâ, barbarorum in modum tractavit incolas. Fortè tum sollemnis ritus erat dies, quo Christiani magnâ frequentiâ conveniant in templum. (satis hæc indicant per id tempus Moguntiam Christianis fuisse plenam, & libere suos cœtus ex sacra peregrisse)

Rando Alemannorum, occupata Moguntia, sævit in Christianos & incolas.

Qua

Quâ super re certior factus Rando, furore Barbarico incitatus irruit in ædem sacram, & imbellem hominum multitudinem, viros, conjuges, liberos à patrio complexu attrahit per Rhenum in servitatem. Provocatus hac atroci injuriâ Christianus Imperator, toti genti bellum decernit; ac licet haud multò post Vithicabius Vadomarij regis filius auctor hujus irruptionis pari dolo interemptus sit à Romanis, Alemannique supplices facinus deprecari sint; Veritus tamen Imperator, ne ad eandem perfidiam gens relaberetur, contractis ex Illyrico, Italiâ, & Galliâ legionibus, totam belli molem in Barbaros vertit. Ac Valentinianus ipse cum Gratiano filio, vere jam maturo, Rhenum transfessus, exploratisque per locorum scientes itineribus, sensim ad interiora Barbarorum agmine quadrato processit. Cùmque nullus se in conspectum hostis offerret, ultra ad Solicinum, quem locum Herciniæ silvæ confinem tradunt, progressus est: ibi hostes non longè collectos in arma reperit. At hi Romanorum adventu territi, montem occupant excelsum admodum, atque ex omni parte abruptum, unò tantùm ad Septentrionem accessu per declivia patente, quem Sebastianum comitem Illyricarum copiarum obsidere jussit. Ipse dum ad radices montis explorandas cum paucis procedit, in hostium insidias & paludes delatus est; ex quibus incitati equi beneficio emerit ad legionum stationes, galeâ, quam auro gemmisque distinctam ferebat cubicularius, in hoc vitæ periculo cum ipso capitis tegmine hosti in spoliis relicta. Insultantibus per hæc Barbaris, Romani dato pugnae signo per horrida dumis loca objectasque rupes in montis jugum evadunt. Tum verò atrox prælium coortum, quo Barbari ad extremum loco pulsi obtritique; qui superstites fuere, dispersi per invia rupium ac nemorum latebris se texere. Nec ultra Valentinianus persecutus hostes, Treviros ad hiberna recessit. Aderat itineris hujus Comes Aulonius poeta Gratiani magister, eò Mosellam iterque hoc eleganter descripsit, primos hos simul Valentiniani & Gratiani triumphos memorando.

Valentinianus Imp. ob eandem & prædam Christianis illatâ bellum Alemanis infert.

Alemanni à Valentiniano Imp. caduntur, fuganturque.

Quiescentibus de hinc anno proximo Alemannis & Francis, Valentinianus, ut aditum incursionibus ferocium gentium præstrueret, omnem Rheni limitem ab Alpibus atque Rhætiarum exordijs in Oceanum, quantus Germaniam perlabitur, magnis præmunire operum molibus est adortus. Itaque alibi oppida & castella vetera reparavit, alibi nova extruxit, aliquot etiam in locis trans flumen intra Alemannorum & Francorum fines turres, burgosque, quibus Barbarorum accessum perfringeret, ædificari jussit. Opus magno animo cœptum, & utili labore per otia pacis absolutum; perinde ut à Druso inchoatum, à cæteris deinde Cæsaribus, ac postremò à Juliano continuatum fuerat. Sed in ipso opere, dum ad Nicrum fluvium aliud munimentum prosperè Imp. restaurat (Man-

An. Christi 369. Marcell. lib. 28. Valentinianus Imp. limitem Rheni castellis & oppidis præmunit. Amm. Marcell. lib. 28.

(a) *Frœherg.*
Gruterus.
Cleuversius.
Romani
ab Ale-
mannis
cædun-
tur.

Saxones
Galliam
incurfant
cædun-
turque in
reditu
cum præ-
dis.
Amm.
Marcell.
lib. 28.

An. Chri-
sti 370.
Amm.
Marcell.
lib. 28.
Saxones
cædem
suorum
ulturi
Galliam
infestant.
Saxones
profligati
à Valen-
tiniano
Imp. & ju-
ventus
eorum ad-
scripta in
militiam
Romanâ.

heim volunt ad confluentes Nicri ac Rheni) aliud verò ad montem Piri (quæ Heildelberga creditur) molitur, barbarâ hostium manus ex abdito colle prorumpit, operasque ac milites Romanos trucidat: quos inter duo præclari duces occubere. Franciam, quæ Rheno inferiori objacet, intactam adhuc reliquit: tantum aberat, ut de Alifonis munimento, aut proferendo ad Visurgim Imperio, consilia susciperet Valentinianus Imperator. Præclara interim per id tempus memoria apud Marcellinum Vadomarij Alemannorum Regis, & Alifonis tribuni, quos Valenti Imperatori in Oriente militasse celebrat. Seu is Aliso ex Paderbornensi solo traductus, seu nomen id aliunde fortissimo tribuno adhæserit. Id satis constat, utriusque Imperatoris exercitum, Valentiniani ac Valentis Francis haud secus, quàm Batavis militibus nobilitatum fuisse. Inter hæc Saxones, ut Marcellinus tradit, prædis & latrocinijs Galliam divexarunt; *nec quisquam adventum eorum cavere poterat inopinum, non destinata, sed varia petentium et longinqua, et quoquò ventus duxerat, irrumpentium: quam ob causam præ cæteris hostibus Saxones timentur ut repentini.* Interceptum ab his Constantinus tribunus stabuli, interfectus Corealis Valentiniani affinis, & Justinæ Imperatricis germanus. Verùm dum Saxones exuvijs prædisque onusti reditum parant ad suos, intercepti sunt à Romanis, trucidatique: nec pueris, imbellique ætati parctum, ne in parentum audaciam, prædasque adolescerent. Valentinianus contra ut sese ad Rheni limitem firmaret, selectam juvenum multitudinem ex accolis Francorum & Alemannorum transcripsit in Romanam militiam, quos ita bellicis artibus exercuit, ut per aliquot inde annos Rheni limitem defensum teneret, tanquam Germani per nullos firmiter arcerentur, vincerenturque quàm per Germanos.

Anno insequenti, ab ortu Christi cccclxx, multò atrocius, tanquam in vindictam suorum, à Saxonibus bellum est illatum Gallia; quanquam Cassiodorus ad annum 373. referat. Quippe cum gens illa, quæ Oceani littora incolebat, infesta esset Romanis, & navigandi artibus piraticaque cæteros Germaniæ populos multum præstaret, superatis Oceani difficultatibus in Galliam penetravit. Nannienus tum ijs regionibus Comes præfectus erat. Is adversus Saxones progressus, haud ægre primam belli procellam sustinuit; post autem infelici prælio edito, & vulnere gravi accepto, cum invalidum adversus tantam multitudinem adverteret Valentinianus, Severum Magistrum peditum misit, qui ingenti militum manu adductâ, tantum terrorem hostibus intulit, ut in conspectum se dare non ausi, ex templo venerint, pacemque poposcerint. Diu consultatum inter duces, induciae ne darent? Convenit tandem ut delectos juventutis Romanæ militiæ adscriberent, ceteri Saxonum domum incolumes redi-

redirent. Cùm autem per eadem loca, quibus venerant, iter securi relegerent, Romani ex infidijs repente coorti Saxones invadunt. Resistere diu fortiter pugnando, quantum casus sinebat; mox cataphractorum equitum globis obruti, contra pactam fidem ad internecionem cæduntur. Quòd cùm à multis religione ductis improbaretur, fuere tamen, qui exitialem hanc gentem id promeritam censuerint; tanquam pacisci liceat, & per fraudes pacta retractare, violato gentium jure. Hæc interim ea, ut opinor, victoria ab Orosio celebrata: *Valentinianus Saxones, gentem in Oceani littoribus et paludibus in viis sitam, virtute atque agilitate terribilem, periculosam Romanis finibus, eruptionem magnâ mole meditantem, in ipsis Francorum finibus oppressit. Ut jam Rhenum inferiorem transitori refugium inter ipsos Francos veteres bellorum socios quæfisse viderentur.*

Orosius lib.
7. c. 32.
Paulus Dia.
conus lib. 11.
in Valentin.

Obtritis Saxonibus, Valentinianus ad Alemannorum gentem, haud minus inquietam, arma vertit. Ac ne periculo sui exercitûs id faceret, Burgundiones trans Rhenanos, ut supra diximus, populos Cattis finitimos, in societate belli trahere conatus, missis furtim nuncijs, cùm eorum regib⁹ pepigit, ut ipsi constituta die ex altera parte Alemannos invaderent, se verò transmissis Rheno ab alterâ aggressurû pollicitus. Burgundiones, quòd & cum Alemannis perpetuè de Salinis contenderent, & se Romanâ progeniem jactarent, quæ à Druso & Tiberio in castellis antiquitus burgisq; imposita esset, ex quâ in tantam gentem jam excreverant, obsecuti Valentiniano, cum legionib⁹ militum, quæ LXXX. millium feruntur, ad Rhenum constituta die constitere. Territus hac multitudine Valentinianus, cùm neque ad condictum diem munimentis exstruendis impeditus advenisset, nec promissa præstaret; Burgundiones cum indignatione ad sedes suas sunt regressi. Evocatus ob hæc post Theodosius Magister equitum, Alemannos metu Burgundionum desertos, & in Rhætiam prorumpentes felicibus prælijs stravit. Hæc illa pacati acclamatio: *Ipsæ Saxonibus, ipse Alemannicis, ipse Sarmaticis.* Illud verò laudabilius, memoriaque dignum, quod memorat Orosius: *Burgundiones providentiâ Dei omnem Christianos factos, Catholicâ fide, nostrisque clericis, quibus obedirent, receptis, blandè, mansuetè, innocenterque vixisse, non quasi cum subjectis Gallis, sed verè cum fratribus Christianis.* Quamvis cum Paulo Diacono malim id aliquanto post factum esse, quòd Marcellinus tum videatur gentium eorum ritus referre, quorum maximus sacerdos Sinitus diceretur, regum more exemptus ab omnibus. Interim quantum ex Orosio æstimes, etiam per hæc tempora Christi religio transgressa Rhenum Barbaras Germanorum gentes in complexum Ecclesiæ attraxit. Ac verosimile reputat Browerus, eruditus scriptor, primos genti huic sacerdotes doctores Christianæ religionis à Moguntinensium & Trevirensium Episcopis submissos esse: utcunque etiam no-

Amm.
Marcell.
lib. 28.
Burgundiones
Trans-
Rhenani
à Valentiniano in
auxilium
evocantur cõtra
Alemannos.

Alemanni
à Theodosio cæ-
duntur.
Orosius lib.
7. c. 32.
Burgundiones
Christiani trans
Rhenum
populi.
Paulus Dia-
conus lib. 11.
de Valentin.

mina

mina horum Apostolicorum virorum, factaque ex annalium memoria exciderint; qualia multa ab ipsis primis religionis exordijs ubiq; desiderantur. Biennio abhinc quies Imperatori à trans Rhenanis gentibus, Treviri ad omnia intento, cum aliud rursus bellum excitatum ab Alemannis, aliud à Saxonibus. Alemannorum concitor Macrinus Rex eorum. Is quia gentes vicinas adultis jam viribus ad arma rapiebat, constituit Valentinianus aut vivum capere, aut insidijs tollere. Quam in rem instrato super Rhenum ponte Severum cum pedestribus copijs præmisit; qui cum Barbarorum multitudini se imparem conspiceret, obhæsit; dum Valentinianus cum toto exercitu transfret, & junctis viribus procederetur in hostem versus Mattiacas aquas. Quo comperto, Alemanni Regem suum carpento imponunt, & per anfractus collium angustiasque locorum in tutum se retrahunt. Imperator spe sua delusus, ad septuaginta millia passuum regionem ferro flammæque vastavit. *Bucinobantibus*, quæ è regione Moguntiaci gens erat, & à faginis silvis *Buchonia* incolæ putantur, Regem *Fraomarium* fidum Romanis imposuit: *Bitheridus* & *Hortarius* Reges translati in militiam Romanam, tribunique cohortium gentilium dati. Hortarius post fraudis & perfidiæ compertus, à Florentio militiæ duce apud Moguntiacum vivus coniectus in ignem.

Bellum verò Saxonicum, Valentiniano & Valente IV. Coss. ubi gestum sit, nemo explicatè tradidit. Tantùm D. Hieronymus & Cassiodorus magnam Saxonum cladem ad hunc annum in fastis suis consignârunt *Deufone*, loco, qui corruptè *de Usone* scriptus est, in terra Francorum. At quis locus ille *Deuso* sit, haud minus obscurum reliquere; dum alij *Duitium* è regione Agrippinæ; alij *Doisburgum* ad Isalam interpretantur. Et quid vetat Disburgum ad Ruram in similem conjecturam vocare? Hic enim prima Francorum Regum sedes in finibus Sicambrorum & Saxonum, uti ab Hieronymo & Cassiodoro designatur. Quicumque tandem ex his tribus ille locus, certè in terrâ Francorum fuit; ut jam Francia trans Rhenum vel ex hoc etiam in ipsa Westfalia commonstretur. Reperti etiam veteres nummi, in quorum aversâ parte Herculis templum cum effigie ipsius dei sculptum, inscriptumque, *Herculi Deufoniense*.

Concesserat per hæc Treviros ad hiberna Valentinianus; & quia per id tempus Sarmatæ, Quadi, Gothi, cæteræque efferatæ gentes perrupto Imperij limite per Danubium irruperant in Pannoniam, & Mœsiam, multisque damnis Romanorum provincias affecerant, penetraturi etiam ad interiora Imperij, ni Theodosius juvenis, etiam post Imperator, multis cladibus repressisset. Valentinianus majori hac ad Danubium bellorum mole pressus, constituit eò cum exercitu proficisci, & coram administrare bella: Utque Rheni limitem interea tutum retineret, Macrianum Alemannorum Regem propè Mogun-

An. Christi 373.
Valentinianus
Imp. in Alemannos movet.

Buccinobantes è regione Moguntiaci populi.

Sirmondus in Sidonij epist. 11. l. 8. Breve verus ad hunc annum. Deuso locus ad quem Saxones cæsi.

An. Christi 374.
75.

Marcell. lib. 30.

Moguntiacum evocavit ad colloquium. Qui cum venisset, uterq; eorum firmo militum præsidio stipatus in ripis Rheni consedit. Pax colloquio constituta est, foedus iectum. Adeo precario magis quam armis quievit ad tempus trans Rhenanæ gentes. Macrianus autem postea in Francia dum eam vastando perumpit, undique Mellobaudis bellicosi Regis insidijs circumventus oppetit. Jam antè Franci per hæc pacis foedera pacati erant; quam in rem multum juvit ea Francorum procerum & nobilium multitudo, quæ Valentiniano & Gratiano cæsari militabat. Et Gratianus Augustus adeo captus Francorum indole, & fidâ bellorum operâ, virtutèque militari, ut illorum habitum, ad invidiam etiam aliorum procerum & militum sumpserit. Ineunte igitur Vere Valentinianus adversus Sarmatas moturus, Gratianum filium Augustum Treviris reliquit ad Rheni limitem adversus barbaros custodiendum. Ipse cum *Merobaude* Franco, quem supremum militiæ ducem præfecit, & *Sebastiano* comite, supremis militiæ præfectis in Pannoniam discessit: traductoque per Danubium exercitu, *Merobaudi* & *Sebastiani* auspicijs, Sarmatæ ac *Quadi* prosperis bellorum initijs profligati sunt. Abrupit hæc brevi Valentiniani mors, ex iracundia, cujus impatiens erat, illata. Nam, ut *Socrates* refert, postquam Sarmatarum legati accesserant vili & fordido gentis vestitu, rogavit, num Sarmatæ omnes tam fordidi essent? Cumq; respondissent se gentis suæ ornatissimos esse, nec alio cultu nobilissimos quosque apud se reperiri: indignatus, sibi cum tam abjectâ gente bellum esse, quæ fines suos egressa auderet Imperium turbare, duodecimo Imperij anno, ætatis LX. extinctus est. Propè mihi hæc in memoriam revocant nostra tempora: tam enim abjecta gens *Sueci* habita, quam olim Sarmatæ, *Hunni*, *Gothi*; quibus post Imperium cessit in spoliis; ut enim luxus castigetur Christianorum, peregrinæ, famelicæ, squalidæque gentes introducuntur flagella vitiorum.

Ab excessu Valentiniani Imperatoris in Illyrico Valentinianus junior Gratiani frater, decennisque puer, qui cum matre *Justina* haud ad eò procul in villa morabatur, optimatum & militum studio mox Augustus appellatus. Ægre ad id consilium *Merobaude* Francus, penes quem summa in exercitu erat auctoritas, se vocari passus, ne Gratianum offenderet, ob id se subduxit, finxitque se literis Gratiani revocatum in Gallias ad Rheni ripam defendendam: ac *Sebastianum* Imperatoris mortem adhuc ignorantem longius amandavit. Post ubi Gratianus ipse electionem fratris ratam habuit, cessitque illi Illyricum, Italiam, & Africanam; *Merobaude* quoq; Valentiniani junioris electionem probavit. Ita jam duo per Occidentem Cæsares. Valens autem per Orientem Imperator, hætenus Valentiniani fratris auctoritate ac monitis multum retentus, nunc omni metu solu-

Gratianus
Cæsar
Francorū
habitum
sumit, gē-
tis amore.
Zosimus l. 4.

Obitus
Valenti-
niani
Imp.

An. Chri-
sti 376.
Gratianus,
& Valenti-
nianus
Junior
Cæsares.
Marcell.
lib. 30.
Zosimus lib.
4.

Valens à
morte
fratris

tus,

Valenti-
niani sæ-
vit in Ca-
tholicos.

tus, atrocius per Orientem sævire cœpit in Episcopos & Catholicos; visusque alter Constantius Arianus Imperator ab inferis resuscitatus, furialia religionis bella revocare. Sed vindice Deo, quod sæpius ante tentarant, Gothi, Alani & Hunni, perrupto limite in Imperium Orientale & Occidentale penetrarunt. *Facebat per id tempus, ut Pacatus in Panegyri dixit, innumerabilibus malis ægra, vel ut potiùs dixerim, exanimata a republica barbaris nationibus, Romano nomini velut quodam diluvio superfusus.* Inde fatales illæ barbarorum calamitates, & malorum Jliades initium duxere; annusque hic cccclxxvi. orbi funestissimus efferrarum gentium rabie consignatur in fastis: tanquam vindex Deus Barbarorum incursionibus tantò gravius puniret hæreticos Cæsares sævientes in Catholicos, quantò illi magis impiè & sacrilegè præ Ethnicorum Imperatoribus lacerabant Ecclesiam. Enim verò quæ Christianæ Religionis concordia semper increverat gentilium tyrannorum sævitiâ, hæc Christianorum Cæsarem & hæreticorum illorum principum rupta est perfidia; ferrumque Augustalis potentia, quod distringendum erat in Barbaros, & hostes surgentis Ecclesiæ, id illi in viscera Christianorum detorserunt. Quemadmodum sapienter hanc in rem dixit D. Augustinus: *mitiùs tulit Evangelium Christi tyrannorum flammæ, quàm hæreticorum linguas: quòd illis sævientibus staret concordia, quæ hæreticorum dissidijs bellisque sacrilegis discerpere-tur in partes, eò fœdiùs, quòd principum uxores & Arianæ mulieres sibi Imperium in viros, iudicium in Ecclesiam, & potestatem in sanctissimos Episcopos & Sacerdotes divexandos vendicarent.* Jam in tantum populi odium adductus erat Valens, ut vulgus præfagij in modum palàm Antiochiæ inclamaret, *vivus ardeat Valens.*

An. Chri-
sti 377.
Mero-
baudes
Francus
Romanus
Consul.

Anno interim consequente Gratianus iv. & *Merobaudes* Francus consulatum iniere; alter hic quem post Gaisonem Franci Romanum consulem habuere. Christianusne fuerit haud facile dixerim, quando per id tempus Christiani & gentiles adhuc permixti senatum tenuere: ausique etiam haud multò post aram Victoriæ, & publicum idolorum cultum expetere: Consulem tamen ut tum Roma gentilem ferret, illo cum primis Christianorum Cæsarem domi-

Valens
Imp. op-
pressus à
Barbaris
auxilia
petit à
Gratiano.

natu, & Gratiano collegâ, haud facillè creditu. At Valens Orientis Imperator tot Barbarorum bellis obrutus, Gratianum rogat, ut auxilia sibi ex Gallia & Germania submittat. Obsecutus ille patrii precibus, Treviris Frigeridum Alemannum, & Richomerem Francum, præstantissimos militiae præfectos cum legionibus submittit. Ægre id tulit Merobaudes Francus supremus militiae præfectus, vir sapiens & bello acer: veritus ne, Galliâ nudatâ milite, Barbari perrupto Rheni limite provincias incursarent. Nec vanus is metus fuit: vix dum legiones excessisse per proditores renunciatum fuit, cum Alemanni & Franci superato Rheno cum xl. millibus armato-

Aleman-
ni &
Franci ir-
rumpunt
in Gallias,

rum

rum in Gallias irrumpunt, barbarum in modum obvia omnia depulando. Ob quæ Gratianus Imperator exercitum ex Gallia contrahit, & memorabili illo apud Argentoratum prælio Barbaros fudit. Juvat hæc ipsius Ammiani Marcellini narratione referre, à quo momentum victoriæ Merobaudi fortissimo duci adscribitur: *Quæ ubi Gratianus, inquit ille, cum formidine magnâ comperit, revocatis cohortibus, quas præmiserat in Pannonias, convocatisque aliis, quas in Galliis retinuerat dispositio prudens, Nannieno negotium dedit virtutis sobriæ duci: eique Melobaudem junxit pari potestate collegam, domesticorum comitem, Regemq; Francorum, virum bellicosum et fortem. Nannieno igitur pensante fortunarum versabiles casus, ideoque cunctandum esse censente, Melobaudes autem pugnandi cupiditate raptatus, ut consueverat ire in hostem, differendi impatiens angebatur. Proinde horrifico adversum fragore terrente, primum apud Argentariam signo per cornicines dato, concurrere est ceptum: sagittarum verutorumque missilium pulsibus crebriores hinc indeque sternebantur. Sed in ipso præliorum ardore infinitâ hostium multitudine milites visâ, vitantesque aperta discrimina, per calles consitos arboribus et angustos, ut quisque potuit dispersi, paulò post steterè fidentiùs, et splendore consimili, proculque nitore fulgentes armorum, Imperatorii adventus injecere barbaris metum. Qui repente versi in terga, resistentesque interdum, ne quid ultimæ rationis omitterent, ita sunt cæsi, ut ex prædicto numero XL. millium, non plus quàm quinque millia, ut æstimabatur, evaderent, densitate nemorum tecti. Inter complures alios audaces et fortes rege quoque Priario interfecto, exitialium concitore pagnarum. Quo successu erectus Gratianus, Rhenum infra transijt, & Barbaros sedibus suis expulsos, per abrupta montium & invia silvarum disjecit. Unum hoc loco monere necesse est. Qui barbarorum Rex Priarius scribitur, is, ut eruditi in sincerioribus Marcellini scriptis legunt, Priamus Francorum Rex fuit, quem & Prosper hoc ipso Gratiani tempore vixisse memorat, ut hoc bellum Francis & Alemannis sociale videri debeat. Is deinde Priamus originem fabulæ dederit ijs, qui Francos à Trojanis deduxere. Gratianus Imperator, rebus ac licuit cum barbaris gentibus compositis, victor cum exercitu in Pannoniam, ac transito Danubio, in Thraciam maturavit, Valenti Imperatori auxilia adversus Gothos apportaturus. At Valens, licet per Richomerem à se præmissum à Gratiano certior factus esset de propinquitate adventus sui; ille tamen non expectato Gratiani exercitu, ne eum consortem victoriæ haberet, cum Gothis conflixit: prælium diu sustentatum, Batavorum etiam & Richomeri fortitudine: postremùm cæsus fauciusque Valens profugit ad rusticam casam: infecuti mox Gothi; cumque postibus domum obseratam reperissent, congestis stipularum & lignorum fascibus, igneque subjecto cum satellitibus Valentem concremaverunt. Hic nimirum exitus Ariani Imperatoris, vexa-*

sed à Gratiano cæduntur ad Argentoratum.

An. Christi 378. Marcell. lib. 31.

Marcus Vellserus in tabul.

Lindebrochius in notis in

Amm.

Pontanus de origine Franc. lib.

4. c. 7.

Cluverius.

Marcell.

lib. 31.

Valens

Imp.

Arianns

cæsus à

Gothis,

vivus in

casâ rusti-

cana exu-

ritur.

toris.

An. Chri- torisque Catholicorum fuit. Gratianus ut ruentes Imperij res ful-
sti 379. ciret, Theodosium fortissimum eâ tempestate militem ex Hispania
Theodo- & patrio solo evocat, fratreque Valentiniano, cujus imbellis adhuc
sius Ori- erat atas, & hæresi Arianæ obnoxia, præterito, collegam Imperij &
entis Im- erat atas, & hæresi Arianæ obnoxia, præterito, collegam Imperij &
perator à Orientis Imperatorem dicit. Columen is postea fuit adversus Gothos
Gratiano barbarasque gentes; nec minus Arianæ hæresis domitor, Catholi-
dictus. cam religionem erexit. His peractis, Gratianus cum Alemannos &
Marcell. Francos per absentiam suam comperisset Rhenum denuò transiisse,
lib. 31. & prædabundos in Galliam incurrisse, summâ celeritate & ipse in
Zosimus. Galliam se Treviros recepit, Rheni limitem tutaturus. Quod egregiè
fanè præstitit: quanquam rei gestæ memoria incomperta, Marcelli-

An. Chri- no historiam suam in his rebus gestis abrumpente. Altero mox an-
sti 380. no, cum Theodosius gravi morbo Theſſalonicæ depressus jaceret, &
&c. Thraciæ periculum adversus grassantes Gothos, Hunnos, & Alanos
Zosimus l. 4. Baudo & auxilia posceret, Gratianus *Bandonem* & *Arbogastem* Theodosio sub-
Arboga- misit. *Erant ambo*, ut Zosimus retulit, *genere Franci, amicissimis in Ro-*
stes Fran- *manos animis, ab avaritiâ cæterorum præfectorum & magistratuum*
ci Gothos *prorsus immunes, in bellicis rebus prudentiâ pariter ac robore præstantes:*
ex Mace- quorum operâ & fortitudine Gothi ex Macedonia & Theſſalia cum
donia de- quorum operâ & fortitudine Gothi ex Macedonia & Theſſalia cum
pellunt. ingenti clade depulsi sunt.

Longiùs quidem ab instituto hæc trahi à nobis videri possunt; sed non aliena adeò, dum Francorum bellatorum res gestas in Gratiano prosequimur: qui Francorum militum operâ, & Ducum fortitudine, res quasque summas & bello arduas gessit, imò per Francos, quos aut bello deditos, aut ex gente conscriptos habuit in castris & aulâ, ipsos Francos debellavit: perinde ut nostrâ memoriâ Succi per Germanos ipsam Germaniam, magnam sui partem subegere. Quod Aufonium Poëtam, quem Gratianus moderatorem juventutis habuit, referre videmus:

*Aufonius in
descript.
Mosella.*

*Accedent vires, quas Francia, quasque Chamarvi,
Germanique tremant.*

*Freherus in
notis.*

Francorū
multitu-
do in au-
lâ & mili-
tiâ Roma-
nâ.

*Vopiscus in
Probo.*

Ingens eâ tempestate Francorum erat multitudo, bellum etiam ultro petentium, adscriptorumque in militiam Romanam à Probo usque Cæsare; quemadmodum id à Vopisco scriptum est: *Omnes jam barbari non modò arant et serviunt vobis, sed et contra interiores gentes militant.* Invaluit id quàm maximè Constantino M. Imperatore, quo ad invidiam & æmulationem aula & militia repleta est Francis, sæpiusque Julianus id improbare auditus in Constantino. Auctus hic Francorum numerus à Constantini filijs, quorum indolem virtutemque bellicam, etiam dum adversus Francos bella gererent, in sua militia præ cæteris Barbaris probabant. Inde ex his Francis tot in palatio candidati è *Scholarium* numero, ut vocabant, Scutarij, Armigeri, Protecto-

rectoresque Principis delecti ob procerum elegantemque corporis habitum. Ex his deinde Comites domesticorum, aliaque Palatinorum honorum munia : in militiâ præterea Centuriones, Tribuni, Magistri equitum, & supremi exercitus duces; demum ad summum magistratum evecti Franci, ac Consules etiam ex Francis Romani conspecti, Gaiso & Merobaudes, Ricimer & Bauto. De posteriorum consulatu suis temporibus à nobis memorabitur. Et Gratianus quam Francorum multitudinem à Valentiniano patre acceperat, in castris & aulâ in intimam familiaritatem & militiæ usum recepit. Rursus Ausonium Poëtam & Consulem audire lubeat :

Quà Francia mista Suiëvis

Certat ad obsequium, Latis ut militet armis.

Captus ad eò gentis Francicæ moribus Gtatianus (quemadmodum supra etiam à nobis relatatum est) ut eorum vestitum habitumque corporis subinde sumeret, contra superiorum Cæsarem morem, quibus, cum præclaræ indolis adolescens, facundus et moderatus et bellicosus et clemens ad æmulationem lectorum principum, uti Marcellinus eum describit, nimium indulgeret, remissiusque subinde Reip. curam inter venationum oblectamenta sumeret, tum verò ceteri Romani milites se præ Francis & Barbaris despici perperam suspicati, sensim ex averfis animis in conspirationem & rebellionem devoluti, Maximum tyrannum, quem in Britannia milites sibi Cæsarem delegerant, evocavere. Ille olim commilito Theodosij, ex eadem Hispanorum gente, ubi Theodosium à Gratiano ad Imperatoriam dignitatem provecum jam acceperat, seu cupiditate regnandi incensus, seu renifus coactusque à militibus (ut alij referunt) purpuram sumpsit, Christianus & bonus militiâ, dignusque etiam eâ Cæsaris dignitate; si non per rebellionem inisset, & turpius per tyrannidem corrupisset. Igitur postquam Maximus ex Britannia ad Gallia quoque Imperium novâ militum rebellionem se evocari accepit, classem conscendens, alios militum in Gallia oris exposuit, alios per ostia Rheni in vectos traduxit in Belgicam, rectâque Treviros ad Gratianum Imperatorem armatus contendit. Quo comperto, Gratianus Treviris se Parisios recepit. Insecutus citato agmine Maximus : collocatisque per quinque dies castris, levibus aliquot prælijs decertatum est. Ubi verò Gratianus se à suis desereri, & urbibus Galliarum excludi sensit, profugus cum trecentis militibus Lugdunum pervenit : nec multò post dolo interceptus ab Andragathio, Maximi jussu barbarum in modum vii. Kal. Septemb. trucidatur: juvenis omnibus naturæ virtutumque ornamentis florentissimus, qui annum ætatis xxiv. aut certè, ut alijs rectius visum, xxviii. non excefferat. Morte ejus totum Imperium funestatum; nec doloris sensus ad alios magis gravis, quàm ad Ambro-

Marcell.
lib. 31.
Zosim. l. 4.
Sozomenus
lib. 7.
Pacatus in
Paneg.
Theodosij.
Hieronym.
de Gratiano.
Ambrosius.

An. Christi
383.
Maximus
Tyrannus
Cæsar per
rebellionem
militum.

Gratiani
Cæsaris
funesta
cædes.
Paulus
Diacon. in
Grat.
Ruffin. lib.
2. c. 14.
Zosimus l. 4.
Socrat. l. 5.
Hieron.
epist. 3.

fiunt & Catholicos omnes pervenit. Frustra Francorum militum fides fuit, & manus ad obsequia parata, quam ipsa Romanorum militum perfidia & multitudo obruit. Vel inde Maximus tyrannus, cum in omnes Gratiani amicos fidosque milites postea sæviret, tum inter alios in Merobaudem gente Francum, & hujus anni Romanum Consulem minas furoremque convertit; quibus ille per intentata supplicia ad ultroneam mortem adactus. Nimirum ut Pacatus in pænegyrico ad Theodosium Imperatorem: *Vallio triumphalis, et trabæte Merobaudes recordetur interitum: quorum alter post amplissimos magistratus, et purpuras consulares, et contractum intra unam domum quendam honorum senatum, vitâ sese abdicare compulsus est: alteri manibus satellitum Britannorum gula domi fracta, et iniusta feminae mortis infamia; ut scilicet vir ferri amantissimus videretur laqueo perire quàm gladio. Sed in illos fortasse speciales putaretur habuisse odiorum causas tyrannus: steterat enim uterque in acie Gratiani, et Gratianus utrumque dilexerat, ut jam Prosper erroris compertus, à quo Merobaudes prodicionis insimulatur. Sanè quâ fide & constantiâ Merobaudes Francorum dux in prælio stetit, eâdem & ceteros Francos Gratiano hæsisse dixerim. Turbidum inde Imperium per civilia bella, dum Maximus tyrannus Treviris in palatio Imperatorem se tulit, & fulminis instar post Britanniam sibi devinctam, Galliam & citeriorem Germaniam dominandi rapacitate perstrinxit. Adhæc, ut res suas stabiliret, Victorem filium Cæsarem dixit: Vallionem & Merobaudem Francum tot præliis celebres, qui supremi apud Gratianum militiæ præfecti erant, in potestatem suam adductos, in fontesque per summam, ut diximus, perfidiam interfecit. Territus his Valentinianus adolescens, & per Italiam Imperator, cum viribus suis diffideret, missio D. Ambrosio legato pacem sollicitat; atque ut belli speciem averteret ab animo Maximi tyranni, Hunnos & Alanos, quos jam antè Gratianus in subsidium evocarat contra Maximum, per Bautonem Francum in Alemannos Rhatiam infestantes abducit. Ejus deinde viri operâ, & Hunnorum Alanorumque socialibus armis Alemanni repressi, rejectiq; in sedes suas. Utrumne tum Hunni barbara gens à Mæotide palude excita, proleçtaque in Germaniam, Coloniam usque descenderit, & D. Ursulam, cœtumque illum undecim millium virginum trucidarit, hoc loco inquirunt scriptores: id enim altera quam supra attulimus sententia contendit. Auctorem hi comprimis sequuntur Gaufridum Arturum Asaphensem in Anglia Episcopum, quod is in rebus Britannicis memoret Maximum tyrannum Imperatoremque per id tempus creatum, Armoricos Galliaë populos sedibus suis ejecisse, deductis in eas novis militum Britannorum Colonijs; à quibus cum uxores desiderarentur ad propagandam sobolem, Maximum tyrannum, missâ ad Cornubiæ Regem legatione, expetiisse virgines ad conubia*

S. Ursula cum cœtu Virginum sub Maximo Cæsare interempta referatur, & refellitur.

nubia Britannorum colonorum : ad cuius postulata Cornubiæ Rex undecim millia virginum Londini collecta, navibus imposuerit transmittenda in Gallias : quæ postquam tempestate in Germanicum littus, ac simul in potestatem Gauni Hunnorum piratæ sunt delatæ, nec Barbarorum libidini se permetterent, omnes uno impetu trucidatas esse, palmanque illam pudicitia tot scriptoribus exinde memoratam retulisse. Dux harum virginum Ursula, quæ Conano primùm regulo per id tempus Maximo tyranno militanti desponsa erat. Hanc Gaufredi narrationem amplexi Aventinus, Velferus, Baronius & Bucherius, ac nemo contentiùs quàm Miræus, disceptatione etiã hac super re Parisijs editâ; quæ tamen opinatio minimè alijs probatur. Nam quinam illi Hunni in Oceano Germanico à quibus virgines illæ trucidatæ? Francos ac Saxones potiùs dixeris, piraticâ ex mari illo noti. Ad hæc omnia antiquitatum monumenta omnisque majorum fides, Coloniam Agrippinam, non littus maris Germanici locum Martyrij consignant. Id tamen ut componant, ajunt virgines illas ex mari delatas in Rhenum, atq; inde Coloniam pervenisse, ut sponfos suos Treviri convenirent, ubi Maximus tyrannus aulam & sedem regiam habebat: sed Colonia occupatas ab Hunnis, quos Valentinianus Imperator evocarat adversus Maximum tyrannum, ibique contrucidatas esse. At Hunni illi licet ad ulciscendam Gratiani necem Alemanniam adierint, mox tamen revocati, uti Ambrosius scribit, ne Maximus eorum adventu irritaretur; nec ad inferiorem Germaniam penetrasse, quisquam scriptorum meminit. Præterquam quòd Gaufredus, qui hæc primùm scripsit, totus fabulis obnoxius convincatur à Neubrigenfi alijsque Angliæ scriptoribus; nec Armorici unquam à Maximo tyranno pulsi sint, quos auctor vitæ S. Germani, & Rutillus Claudius diu post hæc tempora ex priscis suis sedibus incolas memorant. Ut jam tertia demum sententia relinquatur vero propior, quæ anno 451. ab Attila Hunnorum rege Colonia Ursulam cum suo virginum coetu trucidatam tradit.

Anno deinde Christiani nominis trecentesimo octuagesimo quarto, Ricimer Francus, bellis haud minus quàm Merobaudes clarus, Valentiniano & Gratiano Cæsare, Romanæ militiæ dux, unâ cum Clearcho Consul Romanus renunciatus. Satis erit hoc ad Ricimeris laudem Marcellini testimonium, asserentis, *eum jam multò ante indicia dignitatis hujus et natalium dedisse.* Qui fanè natales haud alij, quàm quòd ex nobili Francorum sanguine ortus, gentis suæ gloriam præclaris, ut ceteri Francorum, rebus gestis exornârit. Simulatâ per hæc concordia inter Maximum tyrannum, & Valentinianum Imperatorem fluctuabant adhuc Imperij res. Cumque denuò Ambrosius mitteretur legatus ad Gratiani corpus impetrandum, multa questus est Maximus de injurijs à Valentiniano &

An. Christi 384.
Cassiod. in Chron.
Sigon. de occid. Imp.
Ricimer gentis Francus Consul Romanus.
Valentinianus Imp. per Bauto-

Francum, ^{supremū militiæ ducem,} Bautone Franco, quem Valentinianus supremum militiæ ducem habebat, sibi irrogatis; quemadmodum D. Ambrosius in legatione suâ exponit, utrumque purgando. *In quo te, inquit, fefellit Bauto, qui devotionem Imperatori suo exhibuit? An qui principem suum non prodidit, quos immisit barbaros Bauto Comes? Et quid mirum si hoc Bauto fecisset trans Rhenanus genere? vide autem, quid intersit inter tuas imitationes et Valentiniani Augusti pueri mansuetudinem. Tu id flagitabas quòd barbarorum stipatus agminibus Italiæ te infunderes, Valentinianus Hunnos ac Alanos appropinquantes Galliæ per Alemanniæ terras reflexit. Quid habet invidia, si Bauto barbaros cum barbaris fecit decernere? In medio Romani Imperij sinu Futhungi populabantur Rhetias, et ideo adversus Luthungum Hunnus accitus est. Idem tamen quia de finitimo proterebat Alemanniæ, et jam vicini mali urgebat Gallias, coactus est suos triumphos deserere, ne tu timeres. Confer utriusque factum, tu fecisti incursum Rhetias, Valentinianus suo tibi auro pacem redemit. Interim Maximus missus in Hispaniam exercitu, id regnum levi quoque negotio Imperio suo adjecit: audiuitque subinde D. Martinum Turonensem Episcopum monentem, qui per id tempus Treviri Maximo familiaris erat, & ob vitæ sanctitatem ac miracula conjugem Maximi, probissimam foeminam, summâ admiratione ac veneratione sui tenebat.*

An. Christi 385.

Arcadius & Bauto Francus Consules Romani.

Aug. lib. 3. contra Petil. c. 25. Et lib. 6. confess. c. 6. Baronius ad hunc annum.

An. Christi 386.

Latinus Patricus in Paneg.

Theodosij.

Maximus Tyrannus

per Galliâ

dominatu

arrepto

Italiam

affectat.

Gildas in excidio Britan.

Theodosius Orientis Imp.

Rebus in hunc modum pendentibus, anno proximo Arcadius Theodosij filius, quem jam pater Orientis Cæsarem dixerat, & Bauto trans Rhenanus Francus, supremus apud Valentinianum juvenem militiæ dux, Consules Romani renunciati. Quartus hinc post Gaisionem, Merobaudem, & Ricimerem continuo magistratu ex Francorum gente Consul, paremque cum Imperatoris filio dignitatem consecutus. Versabatur tum Bauto Mediolani in palatio Valentiniani Imp. Vel eò illustrior ejus consulatus, quòd à D. Augustino Panegyri exornatus, quam Rhetorices professor inter meditamenta Christianæ religionis, in confessu procerum Valentiniano Imperatori dixit. Ità enim de se Augustinus ipse: *Cùm ego Mediolanum ante Bantonem Consulem venerim, eique Consuli Kalendis Januarij laudem in tanto conventu conspectuque hominum pro meâ tunc Rhetoricâ professione recitarem.*

Quicquid per hæc Barbari adhuc, Alemanni juxta ac Franci, ne Rheni limitem transcenderent, incerti quòd apparatus bellicus Maximi tyranni spectaret. Nam quantum ministri ejus pecuniam ex tributis, exactioibus, & spolijs Galliæ colligebant, tantum homo inflatus regnandi cupiditate ferebatur in Italiam, ad deturbandum Valentinianum juvenem ex Imperio. Nimirum quemadmodum Gildas sapiens scripsit: *Thronum statuit apud Treviros, ut duos legitimos Imperatores unum Româ, alterum vitâ expelleret.* Jam Alpes cum omnibus copijs superaverat Maximus, cùm Theodosius Imp. sollicitatus à Valentiniano & Justinâ matre ad se profugis, Maximum in Panno-

nia

nia consecutus duobus prælijs fundit; profugum dein Aquileiæ Maximū profligat, captumq; necat.

Inter hæc dum Aquileiæ incinctus tenetur Maximus, & Gallia milite nudata Barbarorum incursionibus opportuna fuit, Franci barbari cum ingenti armorum multitudine Rhenum transgressi in Gallias se effundunt. Rem omnem Sulpitius Alexander prætor scripserat, & ex eo Gregorius Turonensis perscripsit. Ac ne quid fidei scriptorum detrahatur, horum verbis referre necesse habeo: *Dum enim Maximus omni sic Imperio amisso intra Aquileiam quasi amens residet, Franci Genobaldo, Marcomere, et Sumnone ducibus, in Germaniam prorupere, ac pluribus mortalium limite irrupto casis, fertiles maxime pagos depopulati, Agrippinensium etiam Colonia metum incussere. Quod ubi Treviros perlatum est, Nanninus et Quintinus militares magistri, quibus infantiam filij et defensionem Galliarum Maximus commiserat, collecto exercitu apud Agrippinam convenere. Sed onusti prædâ hostes, provinciarum opima depopulati, Rhenum transiere, pluribus suorum in Romano solo relictis, ad repetendam depopulationem paratis, cum quibus congressus Romanis accommodus fuit, multis Francorum apud Carbonariam ferro peremptis. Cùmque consultaretur de successu, an in Franciam transire deberent, Nanninus abnuvit, quia non imparatos et in locis suis indubiè fortiores futuros sciebat. Quod cùm Quintino et reliquis viris militaribus displicuisset, Nannino Moguntiacum reverso, Quintinus cum exercitu circa * Nevisium castellum Rhenum transgressus, secundis à fluvio castris, casas habitatoribus vacuas, atque ingentes vicos destitutos offendit. Franci enim simulato metu se in remotiores saltus receperant, concidibus per extrema silvarum procuratis. Itaque universis domibus exustis, in quas se vivere stoliditas ignava, victoriæ consumationem reponebat, noctem sollicitam milites sub armorum onere duxerant. Ac primo diluculo, Quintino prælii duce ingressi saltus, in medium ferè diem implicantes se erroribus viarum, toto pervagati sunt: tandem cùm ingentibus septis omnia à solido clausa offendissent, in palustres campos, qui silvis junguntur, prorumpere molientibus, hostium rari apparere: qui conjunctis arborum truncis vel concidibus superstantes, veluti è fastigijs turrium sagittas tormentorum ritu effudere, illitas herbarum venenis, ut summa cutis, neque letalibus insucta locis vulnera, haud dubiè mortes sequerentur. Dehinc majori multitudine hostium circumfusis exercitus, in aperta eam porum, quæ libera Franci reliquerant, avidè effusus est: ac primi equites voraginibus immersti, permixtis hominum jumentorumque corporibus, ruina invicem suorum oppressi sunt. Pedites etiam quos nulla onera equorum cal-*

Franci barbari Rhenum transgressi si Galliam depopulantur. Sulpitius Alexander lib. 3. hist. Gregorius Turonensis lib. 2. c. 9.

Silvam Carbonariam plerique in Eburonum seu Leodisium provincia statuunt. * Nevisium hodie Quintini & Romanorum clades à Francis accepta trās Rhenum in Francia.

Lib. 4. ann.
Treviren.
adhunc an-
num.

caverant, implicati limo agrè explicantes gressum, rursus se, qui paulò ante vix emerferant, sibi vis trepidantes occulebant. Perturbatis igitur ordinibus cæsa legionis, Heraclio fo vimianorum tribuno, ac penè omnibus, qui militibus præerant, extinctis, paucis effugium tutum nox et latibula silvarum præstitere. Illustri hac Francorum victoria, sed multò illustrius horum scriptorum testimonium, ex quibus recognoscas Franciam antiquam non alibi quàm trans Rhenum, uti hæcenus tot auctorum indicijs & Cæsarium vestigijs ostendimus, in Westfalia requirendam esse. Quare ex hac Sulpitij & Turonensis narratione clarè quoque evinci censuit Browerus, Francorum sedes istic trans Rhenum monstrari, ubi antiquitus Ubij, Teneteri, Uspij, Bruæteri, ceterique inter Rhenum & Visurgim populi incolere: quæ non alia regio, quàm nostra modò Westfalia est. Quanquam inter ipsos Francos, quod nomen omnibus incolis commune fuit, adhuc Bruæteri, Chamavi, Ansibarij, Chatti, alijque subinde proprijs suæ gentis vocabulis ab alijs scriptoribus memorentur. Ceterùm Theodosius Imperator, ut Galliam quoque integram ac liberam assereret Valentiniano affini suo, Arbogastem gente Francum, virum ex militiæ suæ præfectis acrem, cum copijs præmisit in Germaniam cum mandato, ut Victorem Maximi filium jam ab ipso parente Cæsarem appellatum è medio tolleret. Is prælio cum Victore commisso adolescentem cepit, & interemit. Valentinianus subinde Galliam cum imperio ingressus, magistratus à Maximo creatos exauctoravit, & horum in locum Nanninum & Quintinum, Cariettonem & Syrum tutando Rheni limiti adversus Francos imposuit.

An. Christi 389.
Gregorius
Turon. l. 2.
c. 11.
Paulinus in
vita Ambr.
de Arbogaste.
Franci de-
nuo Rhe-
nū trans-
gressi Gal-
lias depo-
pulantur.

Franco-
rum Re-
ges quinā
perid
tempus?
Tacitus de
mor. Germ.

Anno ab his proximo, quo Theodosius cum Valentiniano Imperatore Romam triumphans est ingressus, renunciatur Francos superioris annivictoriæ elatos Rhenum transisse, & pro effreni gentis libertate, denuo ingentes pecorum hominumque prædas revexisse in sedes suas. Quod ubi Arbogastes audivit, Valentiniano auctor est, meritas à Francis pœnas exigendas, nisi omnia, etiam quæ superiore anno cæsis legionibus diripuissent, subito restituerent, auctoresque belli traderent, in quibus violatæ pacis perfidia plecteretur. Approbato consilio Arbogastes cum copijs militaribus in Francos digressus est, collatisque signis haud levi clade Francos profligavit. Non ita multò post Valentinianus Imp. cum exercitu ad Rhenum proficiscitur, & cum Marcomere & Sunnone Francorum Regalibus colloquutus, repetito pacis foedere, imperatisque de more obsidibus, Francos in Germaniam remittit, ipse cum Arbogaste Treviros ad hiberna recedit. Marcomerem verò & Sunnonem, quia Sulpitius Alexander regulos scribit, addubitat ipse Turonensis, regesne fuerint, an regis vices tenuerint. Sed cum ipse Sulpitius supra duces referat, quales Germani prisco more exercitui præficiabant, qui cum bello

bello munus ponerent, haud mirum modò duces ac regulos, modò reges appellari à scriptoribus: perinde ut Marcellinus Mellobaudem Francorum regem appellat. Proximi ab his Regales & Satrapæ, ceterique bellorum præfecti. Nec enim ante Pharamundum certi Francorum reges. Utcunq; demum cum Alemannis se habeat, quorum tot reges hac tempestate memorantur: libera ad hunc diem Francorum gens, quæ verosimilius pro veteri Germanorum instituto, Aristocratia potius ac Democratia, quàm Monarchia formam retinuerit. Neque ullius regiae sedis præter *Dispargum* ad Ruram mentio, quam Pharamundus & Clodio primi Francorum reges infederunt. Auditi interim per id tempus Longobardi trans Albim populi, qui, uti Prosper est auctor, primùm sibi regem *Agehnundum* A Jovis filium per id tempus creavere. Continuit exinde Francos Valentiniani præsentia ex Trevirensi palatio, & Arbogastis Comititis ac supremi ducis auctoritas. Vir hic longo bellorum usu clarus, atque acer in omnes hostes; eoque tum opportunior, quòd & ipse Francus, ut diximus, modò ex foedere Francorum proceres, modò severitate & ostentatione armorum gentem ipsam territam ad quietem represserit: donec ab ipso Arbogaste mox civile rursus bellum conflatum, quo totum Imperium concussum fluctuare cœpit. Ejus initia statim ab hoc anno cccclxxxvi. Quippe Valentinianus dum versus Alpes cum exercitu profectioem instituit, Barbaros qui Italiae immincebant depulsurus, Arbogastem reluctantem habuit. Magnus hujus Franci ducis fastus increverat, ex quo à Gratiano Imperatore Comititis locum, & secundum à Bautone Franco, ob belli peritiam & præclara facinora adeptus erat; auxeratque fastum suum in Theodosij castris. Bautone deinde extincto, primas sibi injussu Valentiniani vendicavit, militum favore, virum ob fortitudinem bellicam, & pecuniae contemptum largitatemque æstimantium. Et jam eò progressus erat arrogantiae, ut libertatem sibi in Valentinianum vendicaret, eaque, quæ Imperator decerneret, etsi recta essent, sin minus sibi probarentur, omnino fieri prohiberet. Valentinianus, etsi juvenis, hæc ab sene milite Imperator indignè ferebat; visusque aliquando eductum enssem in Arbogastis caput stringere, ni militum manus avertissent ictum. Inde acerbis semper hominem verbis objurgavit; ac in folio aliquando confidens, cum Arbogastes accessisset, torvis primùm oculis intuitus, post libellum ei porrexit, quo omnem illi potestatem abrogabat: eo perlecto Arbogastes accensus, *Nec potestatem mihi, inquit, dedisti, nec eripies.* Prorupere hæc tandem in capitales inimicitias, quibus Arbogastes abreptus Imperatorem Viennæ in palatio, propè in privati modum redactum, ac obsidis instar clausum habuit. submoti ministri regij, & Francorum Imp. Satellitio circumdatus: Francis quoque rei militaris cura commissa. In his rerum angustijs Valen-

Prosper in
Chron.
Orosius l. 7.

An. Christi
391.
Zosimus l. 4.
Arbogastis fastus
& rebellionis fa-
cinora.

An. Christi
392.

Valentinianus
Imp. dolo
& perfidia
Arbogastis interimitur.
Prosp. in Chron.
Zosimus l. 4.
Socrat. lib. 5. c. 24.
Sozom. lib. 7. c. 22.
Ambr. in fun.
Valent.
Epiph. de mensu. & pond.
Paulus Diacon. in Theodos.
Eugenius ab Arbogaste obrutus
Cæsar.
Sulpitius Alexander lib. 3.
Gregorius Turon. lib. 2. c. 9.
Arbogastes transit in Franciam irruit.

Valentinianus Theodosij opem implorat, & Ambrosij, sperans ejus adventu & facundiam orationis, sapientiamque Arbogastem placandum. Lætus iter ingressus Ambrosius, eò vel maximè, ut Valentinianum ad fontem Baptismi simul perduceret. Sed hæc omnia prævertit Arbogastis perfidia: quippe qui per corruptos Valentiniani eunuchos ipsum illis faucibus strangulârat, atque ut ipse sibi necem intulisse videretur Imperator, sublimem è trabe suspenderat. Quanquam, ut Rufinus inquit, fuere nonnulli sacerdotes, qui susceptâ post legatione sceleris immunem Arbogastem à nece Valentiniani apud Theodosium affirmârunt. Parem Gratiano hic fratris interitus luctum peperit inter omnes, obstupescente Ambrosio, multisque sapientibus viris ad fatales hosce mortalium casus, & recondita numinis judicia. Ceterum cum perpetrato scelere Arbogastes ob barbariem & invidiam imperium sibi arrogare non auderet, ad Eugenium illud, quem consiliorum participem habuerat, callidè transfudit. Fuerat is primùm oratoriam facultatis professor, inde scriba & quæstor factus: ita homo paganus palatinos honores consecutus erat. Vir ingenio ad civilia negotia, & militares artes haud incongruo: ubi purpuram sibi indui passus, animo etiam elatior. Per hunc Arbogastes tanquam per speciosam machinam alienâ manu versatilem omnia gerere, subministrare pecuniam, scribere milites, cogere exercitum, & Galliam in deditioem subigere: opportunè si scena procederet, Eugenio larvam dempturus, Imperiumque ad se tracturus. Fine interim anni Arbogastes Sunnonem et Marcomerem regulos Francorum gentilibus odijs insectans, Agrippinam rigente maximè hyeme petiit: ratus tutò omnes Franciæ recessus penetrandos urendosque, cum decussis foliis nudæ atque arentes silvæ insidiantes occulere non possent. Collecto ergo exercitu, transgressus Rhenum, Bructeros ripæ proximos, pagum Aetiam, quem Chamavi incolunt, depopulatus est, nullo unquam occurrente, nisi quod pauci ex Ampsvariis et Chattis Marcomere duce in ulterioribus collium jugis apparuere. Hic quantum conjecturæ locus, Arbogastes secundum Luppiæ ripas per Marchiam in diocesin Paderbornensem progressus: ubi postremò Ampsvarii, quos Ansvarios, & Athuarios, diximus, & Chatti se in Teutonicis montibus objecere: Horum dux Marcomeres superioribus etiam bellis clarus. Id certè hac Sulpitij & Turo-nensis testificatione certum, Franciam adhuc veterem trans Rhenum intra silvarum recessus commonstrari, ubi Bructeri, ubi Chamavi, ubi Ampsvarii, ubi Chatti incolebant, noti harum regionum ad Luppiam & Amasim populi. Ultima hæc à C. Julio Cæsare, Romanorum Cæsarum & ducum per Arbogastem expeditio facta est trans Rhenum in Franciam & Germaniam inferiorem, ut rectè à Valesio observatum; inde sibi relictî Franci ad perrumpendum Rheni limitem Galliasque per ruentis Imperij fata occupandas.

Cete-

Ceterum Arbogastes cum copijs ex Franciâ ad hiberna regres-
 sus in Galliam, omni mole cum Eugenio tyranno bellum appara-
 bat, propterea quòd utriusq; consilio decretum erat Italiam petere,
 & in theatro orbis imperium stabilire. Accendebat animos Flavia-
 nus urbis præfectus, qui ex Ariolorum prædictionibus omnia pro-
 spera pollicitus. At priusquam in Italiam moverent cum exercitu,
 Eugenius & Arbogastes prius sibi Francos & Alemannos foederibus
 colligandos putarunt; ne se ex Gallijs discedentibus, hostiliter per
 Rheni limitem effusi à tergo Gallias incurfarent. Quamobrem uti
 hæc Sulpitius Alexander memorat, *Eugenius tyrannus suscepto expedi-
 tionis procinctu, Rheni limitem petit, ut cum Alemannorum et Francorum
 regibus vetustis foederibus ex more initis, immensum eâ tempestate exercitum
 gentibus feris ostentaret.* Atque ita populi illi ad redintegrandâ fæde-
 ra pellecti etiam conquievère, dum ex eventu belli alia aspiraret op-
 portunitas. Tum verò Arbogastes in convivio, quo gentiles suos
 exceperat, rogatus à Regibus Francis, num Episcopum Ambrosium
 nosset? *novi, inquit, atque ei carus sum.* Cui illi: *in hoc profectò vincis
 omnes, quòd ab illo viro diligeris, qui dicit Soli, sta, et stat.* Tanta inter Fran-
 cos æstimatio Ambrosij erat, captos viri eloquentiâ & sanctitate.
 Tanquam per hujus præfagi viri auctoritatem Theodosij arma vati-
 cinarentur Eugenio & Arbogasti fatalia. Germaniâ pacatâ, Eugenius
 cum Arbogaste in Italiam cum immenso illo exercitu transgressus:
 cumque Mediolano unâ cum Arbogaste & Flaviano urbis Romanæ
 præfecto exiret, jure jurando affirmavit se, partâ victoriâ, stabulum
 equorum in Basilica Mediolanensi facturum, & sub armis Clericos
 probaturum. Quod ubi Ambrosius intellexit, qui antè profugerat,
 Mediolanum revertit, caput suum omnibus his minis Eugenio eâ-
 dem constantiâ, quâ Maximo tyranno, objecturus. Inde Aquileiam
 profecti Eugenius & Arbogastes castra ad fluvium frigidum in cam-
 po ponunt, Theodosio iter occlusuri ad angustias Juliarum Alpium.
 Jam enim Theodosius Imp. ex quo hæc Eugenij & Arbogastis ma-
 chinamenta didicit, ingentem quoque exercitum Constantinopoli
 contraxerat. Excitique Gothi, Hunni, & Alani, barbaræ illæ nationes,
 in subsidium: qui traducti post in Italiam, degustavère Occidentis
 Imperij, quod post discersère, delicias & opes. Toti verò exercitui
 Richomerem Francum, quem supra Romanum consulem dixi-
 mus, præficere cœpit, & Francum hunc præstantissimum ducem
 Arbogasti Franco opponere. Sed morte præreptus Richomer.
 Igitur Romanis copijs Timasum, & Stiliconem hominem Van-
 dalum: Barbaris verò Gainerum, Saulem, & Barcanum præpo-
 suit; interque Gothos, qui ordines duxère, insignis militiâ Ala-
 ricus fuit, à quo post Roma capta. Ita tum Barbaris monstra-
 ta via ad prædas Italiæ, Galliæ & Hispaniæ. Rufinus intereâ, qui
 filio-

An. Chri-
sti 393.Eugenius
& Arbo-
gastes
Rhene li-
mitem
firmant,
Francis
ad fœdus
composi-
tis.Paulinus in
vita Am-
brosij.An. Chri-
sti 394.Bellum
Theodo-
sij adver-
sus Euge-
nium &
Arboga-
sten.
Zosimus l. 4.
Rufinus.
Socrates.
Sozomenus.
Orosius.

filiorum Arcadij & Honorij juventutem moderaretur, in urbe relictus. Instructo exercitu, Theodosius primùm jejunijs & vigilijs perfunctus, cum sacerdotibus & populo templa omnia supplicabundus obivit, atque ante Martyrum & Apostolorum sepulchra cilicio indutus procubuit. Inde cum exercitu peragrata Pannoniâ, ad Julias Alpes provectus, per fauces montium, quas Eugenius & Arbogastes obseperant, ejecto præsidio, occisoque Flaviano prosperè penetravit. Ubi in campum cum exercitu emerit, ex templo copiam pugnae fecit. Stetere mox utrinque acies prælij avidæ. Ante Theodosij exercitum signum, & labarum crucis, ante Eugenij vexillum Herculis prælatum. Collatis signis, ala Theodosij, in qua Barbari pugnabant, in fugam versa. Tum verò Theodosius protinus ante aciem progressus, & in terram provolutus supplex: *Adesto mihi Domine*, exclamavit, *ne quando dicant gentes, ubi est Theodosij Deus*. Mox ventus sævissimus coortus, tantoque est impetu incussus in ora hostium, ut & tela hostium in ipsos reflecterentur. Inde turbati ordines; alteraque ala, in quâ Romani pugnabant, hostiles copias in castra rejecit. Altero die redintegratum prælium, iterumque victor Theodosius, ope D. Joannis & Philippi Apostolorum, qui se ante prælium in albis equis conspicuos ostendere. Inter captivos Eugenius tyrannus adducitur ad Theodosium, cui mox caput demeti jussit, & hastæ præfixum circumferri per castra. Ita homo stolidus ex ludo litterario, ludum fortunæ fecit. Arbogastes rebus omnibus abscissis, cum se in montes asperrimos recepisset, seque ad necem conquiri sentiret, postquam biduum oberrasset, sibi ultrò mortem conscivit. Celebratum hoc victoriæ miraculum non modò ab historicis eorum temporum, sed & ipso D. Augustino: *Contra hujus tyranni*, inquit, *robustissimum exercitum magis orando, quàm feriendo pugnavit, uti milites, qui nobis aderant, id retulere*. Celebrata hæc cœlestis beneficij victoria vel à Claudiano Poëta, licet Ethnico:

August. lib.
5. de civit.
Dei.
Zosimus l. 4.
Claudianus
in Honorij
Panegyri

*Te propter gelidis Aquilo de monte procellis
Obruit adversas acies, revolutaque tela
Vertit in auctores, et turbine reppulit hastas.
O nimum dilecte Deo, cui fundit ab antris
Acolus armatas hyemes, cui militat aether,
Et conjurati veniunt ad classica venti!*

At nullum hoc ancipiti bello magis veritus est Imperator Theodosius, quàm Arbogasten, virum usu armorum, solertiâ consiliorum, & bellicâ fortitudine præcellentem, cujus auctoritate omnes Francorum Gallorumque vires, uti Orosius scribit, trahebantur per Alpes in Italiam. Antea ille Maximum tyrannum bello ceperat, cum Theodosio militaret: nunc ipse cum Eugenio tyranno victus à Theodosio,

fimi-

Orosius l. 7.
c. 35.

simile se fortunæ ludibrium, vindictæque spectaculum præbuit. Vir quem barbaro patre natum barbarum, potentiæque nimium sanguinarium & simulacrorum cultorem, diversi nobis scriptores tradunt. Alter hic Francorum ducum, qui ex Romana militia post Sylvanum perduellis ad Imperium aspiravit, & Francico nomini perfidiæ labem inussit. Nec tamen ejus facinore tam invisum Francorum nomen Romanis, quin horum filijs, qui post prælium desperatâ salute ad Christianorum Ecclesias, & aras sacerdotum supplices profugerant, D. Ambrosij precibus vitæ condonationem impetrârint; & Franci etiam in militia Romana aucti honoribus retinerentur: ne unius perfidia ceterorum fidem & bellicam fortitudinem obscurare crederetur. Hoc præter Paulinum in vita D. Ambrosij testatus est D. Augustinus: *Theodosius, inquit ille, inimicorum suorum filios, quos non ipsius jussus, sed belli abstulerat impetus, etiam nondum Christianos ad Ecclesiam confugientes, Christianos hac occasione fieri voluit, et Christianâ charitate dilexit, nec privavit rebus, sed auxit honoribus: in neminem post Victoriâ privatâs inimicitias valere permisit.*

Haud multum à victoriâ superstes Theodosius, anno proximo xvii. Kal. Feb. excessit è vita, anno ætatis * lx. imperij xvi. quo post Constantinum M. ad eam usque ætatem religione, & virtute bellicâ, nemo adhuc Imperatorum spectatus major. Quo judicio Marcellinus comes scripsit: *Theodosius vir admodum religiosus fuit, Catholicæ Ecclesiæ propagator, planèque omnibus, ante se principibus Orientalibus anteponendus: Alanos, Hunnos, Gothos, Scythas multis magnisq. præliis vicit.* Imperium, ut testamento orbis Monarcha scripserat, divisum inter duos filios: Arcadio Oriens, Honorio Occidens cessit. Et quia imbecillis utriusque principio ætas erat, Arcadio novendecim annos nato Rufinus; Honorio decem annorum puero Stilico datus tutor rectorque armorum. Primùm hoc labentis Imperij malum: accessit mox alterum multò pestilentius. Duo enim hi rectores Rufinus & Stilico, captatâ puerorum occasione, certatim animum ad invadendum Imperium per omne scelus perfidiæ contulerunt. *Cùm alius sibi, alius filio suo affectans regale fastigium, gentes barbaras Rufinus immisit, et stilico fovit.* Rufinus natione Gallus, Stilico Vandalus & Germanus, sed bellicâ fortitudine Rufino multò præstantior, atque armis etiam felicior: quin eâ tempestate dux incomparabilis, ni, ut Arbogastes, gloriam bellicam perfidiâ demum corrupisset. Accessere his malis Barbari, qui prioribus annis in auxilium evocati, & in militiam Romanam adscripti, honoribus militaribus exornati, non jam servire, sed dominari & Imperium affectare didicerant. Serò tandem Synesius Cyrenensium Episcopus oratione illâ celebri Arcadium Imperatorem de periculo excidioque monuit, serîoque cohortatus est, ne perspectis Romanis mi litiam exteris nationibus completeret; fore enim,

Paulinus in
vitâ D.
Ambrosij.

Augustinus
lib. 5. de ci-
vit. Dei c.
26.

An. Chri-
sti 395.
Mors
Theodo-
sij M. Imp.
Arcadius
Orientis,
Honorius
Occiden-
Imp.

* al. L.
Marcell. in
Chron.

Prosper. in
Chron.

Socrat lib 5.

Orosius l. 7.

Ruffin. l. 2.

Paulin. in

vitâ Amb.

Imperi-
um inter

duos

Theo-
dosij filios

divisum.

Arcadij

tutor Ruf-
inus Ho-

norij Sti-
lico.

Orosius lib.

7. c. 37.

Imperi-
um Ro-
manum
ab excef-
fu Theo-
dofijfen-
fim Bar-
batis in
prædam
ceffit.
Orosius lib.
7. c. 41.

Eutropius.

Aleman-
nos Frã-
cosque in
Galliam
irrum-
pentes
Stilico
profligat.

enim, ut quos socios belli evocaret, raptores Imperij experiretur. Sane verò, ex quo Imperium ab Augusto Cæsare conditum stetit, post Gallienum Cæsarem, neque frequentiores Barbarorum incurfiones, neque Romanum Imperium magis discerptum ad angustias potentia devenit, quàm Arcadio & Honorio Imperatoribus. Videas enim ab his temporibus usque ad Carolum M. Occidentis Imperium perpetuis calamitatibus ita attritum, & regnorum spolijs imminutum, donec cum Italia totum ferè exteris nationibus in prædam cederet. Seu his Deus Christianorum vitia & delicta, qualia Salvianus descripsit, castigare; seu Christianos, quorum religio jam à Constantino M. ad Theodosium adoleverat, his adversis agitari probarique voluerit; seu alia simul Numinis consilia fuerint, mortalibus abdita, qualia Orosius retulit: ut nimirum Barbaræ hæ gentes extractæ, permixtæq; Christianis, religionem Christianam edocerentur, quam in sedibus suis relictæ nunquam invenissent. Fuere autem hi Barbari ex Scytharum populis Gothi, Alani, Hunni potissimum, quos vicina gentium colluvies secuta in prædam. Nam qui ex Scandia Gothos producunt cum Jornando, ij & ab Isidoro in Chronico, & verustis verisque scriptoribus multum abeunt. Ex Germania Franci, Vandali, Longobardi, Saxones, Suevi, Burgundi, Alemanni, Quadi, Marcomanni, & quidquid trans Visurgim atque Albim ex recessu & sinu Germaniæ excitum, modò in hanc, modò in aliam belli societatem fatalis turbinis instar confluit. Postquam igitur Honorius Occidentis Imperium adiit, primis statim annis procella Barbarorum incubuit. Quippe Alaricus Gothorum Rex à Rufino pellectus, cum ingenti armorum multitudine irrupit in Thraciam: Inde per Macedoniam, Thessaliam & Græciam nullo prohibente grassatus, neq; oppidis, neq; Ecclesijs, neq; hominibus pepercit. Quibus malis cum Oriens percelleretur, haud minus Occidenti periculum immincebat à Germanis. Hi enim ubi Theodosium, cujus arma hætenus veriti fuerant, morte sublatum didicerant, factâ communi gentis suæ conspiratione, Rheni limites pervadere, & in Galliam irrupere sunt aggressi. Venere in hanc belli conspirationem tres validissimi populi, Alemanni, Suevi & Franci. Alemanni superiorem Rheni ripam sumpserunt perumpendam, mediam Suevi Cattique, inferiorem Franci. Quæ ubi Honorio Imperatori sunt renunciata, nihil sollicitius habuit, quàm ut Stiliconem ex Italia cum exercitu mitteret in Galliam. Stilico per Rhætiam profectus, primùm Alemannos compressit; inde in Germaniam inferiorem cum exercitu descendens, primo suo adventu ita Francorum Reges perterritus, ut pacem ultrò postularent. Ex quibus Marcomerus Rex Francorum in exilium actus; Sunno autem frater ejus, cum se Germanis vindicem ferret, in prælio est interfectus. Ita foedus cum Francis percussum, in quo

per

per aliquot annos quieti perfitere. Terroréne ad id fœdus compulsi Franci, an auro illecti, incertum habeas. Non infrequens Romanis pacem pretio facere cum Germanis, etiam Claudiano probante :

*Illi terribiles, quibus otia vendere semper
Mos erat, et fœdâ requiem mercede pacisci :*

Mox se ad Stiliconis laudem per assentationem refert, tanquam Franci terrore ad pacem adaçti:

Non classica Francis

*Intulimus, jacuere tamen; non Marte Sævros,
Contudimus, queis jura damus : quis credere posset ?
Ante tubam nobis audax Germania servit.
Cedant Druse tui, cedant Trajane labores ;
Vestra manus dubio quidquid discrimine gessit,
Transcurrens egit Stilico : totidemque diebus
Edomuit Rhenum, quod vos potuistis in annis.*

Et quantus in Panegyrico de consulatu Honorij Imperatoris in laudem Stiliconis, & hanc expeditionem, qua Franci ceterique inferioris Germaniæ populi ad quietem compositi :

*Hunc tamen in primis populos lenire feroces,
Et Rhenum pacare jubes : volat ille citatis
Vectus equis, nullâque latus stipante caterua,
Aspera nubiferas, quâ Rætia porrigit Alpes,
Pergit, et hostiles (tanta est fiducia) ripas
Incomitatus adit : totum properare per annum
Attonitos reges humili cervice videres.
Ante ducem nostrum flavam sparsere Sicambri
Casariem, pavidoque orantes murmure Franci
Procubere solo : juratur Honorius absens,
Imploratque tuum supplex Alemannia nomen.
Basterna venere truces, venit accola silvæ
Bructerus Hercyniæ, latisque paludibus exit
Cimber, et ingentes Albim liquere Cherusci.
Nobilitant veteres Germanica fœdera Drusos
Marte sub ancipiti, sed multis cladibus empta.
Quis victum meminit solâ formidine Rhenum ?
Quod longis alij bellis potuere mereri,
Hoc tibi dat Stiliconis iter, post otia Rheni
Limitis, hortaris Grajas fulcire ruinas.*

Luculentum poetæ testimonium alterum Rheni limitem à Romanis, alterum à Germanis retentum; atque omnes, quos percensuit, populos trans Rhenum incoluisse, Quos inter Alemanni in superiori ripâ,

*Claudians
de iv. Hono-
rij consula-
tu.*

Greg. Tu-
ron. l. 2. c. 9.

ripâ, ceteri in media & inferiori, & quotquot cum Bruëteris & Si-
cambris in unum Francicum nomen ex Westfalix regione coaluere.
Quare hos omnes Gregorius Turonensis hac Stiliconis expeditio-
ne uno Francico nomine complexus: *Stilico, inquit ille, congrega-
tis gentibus Francos proterit, Rhenum transit, Gallias pervagatur, et ad Py-
renæos usque perlabitur.* Utrumne Rhenum transierit, & in suis Fran-
cos sedibus aggressus fuerit, obscurum reliquere auctores. Id magis
in comperto est, utrumque Francorum ducem interceptum, ac dolis
magis Stiliconis, quorum magnus artifex erat, quam impressis armis
superatum. Neque Poëta dissimulare visus:

Acies jam non pulsare rebelles,

Sed vinclis punire licet sub iudice nostro.

Regia Romanus disquirat crimina carcer:

Marcomerus Sunnoque docent, quorum alter Hetruscum

Pertulit exilium; quum se promitteret alter

Exulis ultorem, jacuit mucrone suorum.

Res avidi concire novas, odioque furentes

Pacis et ingenio, scelerumque cupidine fratres.

An. Chri-
sti 400.

Hieronymo
Epist. 3. ad
Hel.

Postquam celebres hi potentesque Francorum duces Marcomerus
& Sunno, quos Aventinus ex ceteris suis fabulis Francones nobis
obtrudit, à feroci gente suâ abstracti sunt, alijque impositi duces, Sti-
lico omnem Rheni limitem decurrendo præsidij firmat, atque dein
in Galliam se refert. Inde Honorij Imperatoris jussu arma vertit in Il-
lyricum ad Alaricum Gothorum regem profligandum. Quæ omnia
primùm Rufini, Eutropij, Eunuchi, post Gainæ ducum perfidiâ,
quorum consilij Arcadius Imperator se circumduci permisit, inter-
versa. Donec annus quadringentesimus Barbarorum irruptionibus
fatalis, & innumeris exinde cladibus deploranda tempora accessere,
quibus Occidens potissimum exteris nationibus prædæ & ludibrio
cessit. Paucis hæc consignavit Hieronymus, certus temporum eorum
testis: *Viginti et eo amplius anni sunt, cum inter Constantinopolim et Alpes
Julias quotidie Romanus sanguis effunditur: Scythiam, Thraciam, Mace-
doniam, Dardaniam, Daciam, Thessaliam, Aetiam, Epiros, Dalmatiam,
cunctasque Pannonias, Gothus, Sarmata, Quadus, Alanus, Hunni, Vandali,
Marcomanni vastant, trahunt, rapiunt. Quot matronæ, quot virgines Dei,
et ingenua nobiliaque corpora his belluis fuere ludibrio? Capti Episcopi, in-
terfecti presbyteri, turbata diversorum officia Clericorum, subversa Ecclesia,
ad altaria Christi stabulati equi, martyrum effossæ reliquæ: ubique luctus,
ubique gemitus, et plurima mortis imago. Romanus orbis ruit; et tamen
cervix nostra non flectitur.*

An. Chri-
sti 401.
2. 3. 4. 5.

His per ea regna & regiones patrat, Alaricum incessit cupido
invadendi Italiam, & quod auditu insolens erat, diripiendi. Convo-
cato

cato exercitu, quem ex Gothis, Hunnis, & Alanis conflaverat, rem ferocis consilij aggressus, per inferiorem Pannoniam & Alpes Noricas Italiam pervolando obviam rapuit, & Romam terrore complevit: donec à Stilicone tribus prælijs ad Hastam, Pollentiam, & Veronam victus, retrò unde venerat, in fugam compulsus. Quietè interim Franci, etsi à Stilicone omne robur belli à limite Rheni in Italiam abstractum adversus Alaricum, uti Claudianus memorat :

*Agmina quin etiam flavis objecta Sicambris,
Quæque domant Catts, immanesque Cheruscos,
Huc omnes vertere minas: tantumque remotis
Excubijs Rhenum solo terrore relinquunt.
Ullane posteritas credat? Germania quondam
Illa ferox populis, quæ vix instantibus olim
Principibus tota poterat sub mole teneri,
Jam sese placidam præbet Stiliconis habenis.*

Terror & fulmen hostium Stilico: quam tamen gloriam unâ suspicionè perfidiæ mox defœdavit, quòd Alaricum ab exercitu Romano inclusum elabi permiserit, & pace transegerit, Aëtio etiam duce obfide dato, cum armis proterere Alaricum posset: averso illigatoque per fœdus Alarico, Radagisus Rex paganus se ejus exercitui ducem dedit, pollicitus urbis Romanæ opes in prædam. Is non modò Gothos, & Sarmatas, sed & transRhenanos populos veteres Romanorum hostes, (Celtas & Germanos dixit Zosimus,) in spem prædæ & belli societatem attraxit. Itaq; cum exercitu ducentorum millium, quem Zosimus quadringentorum Barbarorum millium accessione duxit, per Alpes Julias Italiam ingressus, turbinis instar occurrentia oppida & urbes expugnat; quem turgentem victoriâ ad Florentiam montibus & saltibus interceptum Stilico ad internecionem propè delevit: *Unoque die, uti D. Augustinus memorat, tantâ celeritate est victus Radagisus, ut nec uno quidem, ne dicam extincto, sed ne vulnerato Romanorum, multo amplius quàm centum millium prosterneretur exercitus, atque ipse cum filiis mox captus, pœna debita necaretur.* Ceteri qui superstites fuere, capti, & tanquam pecudes venditi. Ob tam præclarum belli facinus Stiliconi à populo Romano statua ex ære & argento in rostris posita.

* Vixdum hæc tempestas discussa erat, cum tertia calamitosior coorta, primùm Galliam, deinde Hispaniam, postremò Africam barbararum gentium eluvione obruit. Nulla ætas Occidentali Imperio funestior, nec validior ad ruinam potentiæ Romanæ impetus fuit. Enimverò post Alaricum & Radagisum Barbarorum Reges, tertius Godegisilus Vandalorum Rex ceterorum exemplo provocatus, non Italiam, sed Galliam sibi invadendam constituit: ratus hanc eò facilius obtineri, quò remotior esset ab Honorij Imperatoris præsentia

Alaricus
Gothorū
Rex Itali-
am affe-
ctando, à
Stilicone
iterato
cæditur.
Marcellin.
Orosius lib.
7. c. 37.
Cassiodorus
in Chron.
Claudianus
de bello Ge-
sico.

Radagi-
sus à Stili-
cone vi-
ctus & de-
letus.

Zosimus l. 5.
August. lib.
3. de civit.
Dei c. 23. &
serm. 29. in
Lucam.
Orosius.
Prosper. in
Chron.

* A. Chri-
sti 406.
Zosimus l. 5.
Orosius l. 7.
c. 40.
Cassiodorus
in Chron.
Prosper. in
Chron.

Gregorius
Turonensis
lib. 2. c. 2.
Præcop. l. 1.
de bello Van-
dal.

Wanda-
lorum du-
ce Gode-
gisilo, ir-
ruptio in
Galias,

atque auxilio. Nam Imperator per id tempus non Treviri, sed aut Mediolani, aut Ravennæ confidebat, ad Italiam à Gothorum irruptionibus custodiendam intentus. Itaque cum ingenti Vandalorum & Alanorum multitudine progressus, Quados ex Sarmatia, & Vandalos ex Pannonia olim istic à Constantino collocatos assumpsit. Inde superato Danubio, in Germaniam transijt, eamque peragrans, populos earum regionum sive metu direptionis percussos, sive spe prædæ illectos attraxit; secumque in societatem belli rapuit Marcomannos, Herulos, Turcilingos, Suevos, Alemannos, Saxones & Burgundiones, ac totam propè concitam Germaniam ad arma commovit. Ita citatis agminibus, veterem Cimbrorum & Teutonum in modum, nemine obsistente, recto itinere ad Rhenum medium, quæ recta in Gallias iter patebat, formidabilis omnibus processit. Nec ulla Germaniæ gens ausa se opponere, præter Francos: Sive hi jam partim citeriorem ripam occupârint, uti Browero visum, sive in ulteriori ripâ ac suis sedibus adhuc constiterint, quod Procopius dicere visus. Quippe ante Rheni rransitum in *Germanos* irruisse asserit, in eos, qui nunc *Franci dicuntur*: & Franci, ubi Godegisilus cum exercitu suo se Rheno admovere cœpit, occurrere, ac transitu prohibere conati sunt: sive ut fœdus proximè cum Stilicone ictum servarent: sive ne tantam hostium multitudinem in eas Galliarum provincias immitterent, quas ipsi prædis suis & possessioni jam toties designârunt. Verùm cum Vandali multitudine superiores magnâ vi atque ferociâ incumberent, Franci ab Rheni limite depulsi sunt, & ut Orosius scribit, protritibus hostibus transitum haud magno momento cefferunt. Ita Vandali sine ullo impedimento, nec Romano-
 An. Chri-
 fli 407. rum objectu, pridie Kal. Januarij, teste Prospero, transmissis Rheno in Germaniam citeriorem & Gallias penetravere, & proximas Rheno provincias, Germaniam primam & Belgicam secundam ingressi, omnia miserabilem & barbarum in modum devastârunt. Uti inter alios cladem hanc fatalem tam verè, quàm eleganter nobis descripsit D. Hieronymus: *Innumera, inquit, et ferocissima nationes universas Gallias occupârunt. Quidquid inter Alpes et Pyreneum est, quod Oceano et Rheno includitur, Quodus, Vandalus, Sarmata, Alani, Gipedes, Heruli, Saxones, Burgundiones, Alemanni, et, à lugenda Respublica, hostes Pannoniæ vastârunt! Moguntiacum, nobilis quondam civitas capta, atque subversa est, et in Ecclesia multa hominum millia trucidata. Vangiones longâ obsidione deleti. Remorum urbs præpotens, Ambiani, Atrebates, extremeque hominum Morini, Tornacus, Nemetes, Argentoratus translati in Germaniam. Aquitania, novemque populorum, Lugdunensis et Narbonensis provincia, præter paucas urbes, populata sunt cuncta. Ipsa Hispania jam jamque peritura contremiscunt, Roma vitam auro redimit. Trevirorum quoque urbem hoc belli turbine captam excisamque annalium eorum*

Procopius l.
 1. de bello
 Vandal.

Orosius l. 7.
 An. Chri-
 fli 407.

Hieronymus
 Epist. 11. ad
 Acheruchiam
 viduam.

Franco-
 rum res

rum

rum scriptores haud obscurè memorant. Utrùmne à Vandalis, an ^{gestæ bel-} à Francis incertum fecit Browerus. Minor certè calamitatis sen- ^{lo Wan-} sus ad Agrippinensium urbem hac primâ Barbarorum irruptione ^{dalico.} pervenit : id quod Salvianus dicere visus : *Non hoc jam agitur Agrippinæ, sed quia hostibus plena* : Seu Franci eam ex foedere amici in tutelam susceperint ; seu ut hostes in eâdem procellâ, perruptoque Rheni limite, partem prædæ fecerint, mitiusque tractârint. Nam in illa Vandalorum, Suevorum, Alanorum, & Burgundionum irruptione, Francos quoque nostros, gentem inter eos bellicosissimam, & toties Galliæ inhiantem transisse Rhenum, & in inferiorem Germaniam Belgicamque primam se effudisse, ex ijs, quæ referemus, compertum est. Accessit enim hoc anno nova Galliæ calamitas, & Occidentis Imperij turbatio. Romani, qui in Britannia erant, milites, seu metu Vandalorum perculsi, seu licentiâ militari abrepti, primò Marium, deinde Gratianum Cæsares creant : quibus interfectis, Constantinum quondam solo nominis præfugio deligunt, & purpura donant. Ille, ut ante cum Maximus tyrannus fecerat, contractâ Britanniaë juventute & robore exercitus mare trajicit, & hostilem in Gallia impetum facit. Ad hujus novi tyranni irruptionem Limenius Galliarum præfectus, & Cariobaudes magistri militum consternati, cum viribus suis diffiderent, in Italiam refugerunt. Ita non modò Gallia, sed Rheni limes omni præsidio Romano destitutus, Francis liberiolem transitum dedit. Quæ ubi Honorio Imperatori renunciata sunt, & Stilico in consilium vocatus est, Sarum ille ducem cum firmo exercitu misit in Galliam. Quo cognito, Constantinus Ebodichum natione Francum ad ulteriores Rheni partes ac populares suos misit, ut Francos & Alemannos in auxilium vocaret. Quo simul, ut Sozomenus docet, (à quo explicatè hæc traduntur ;) constat Francos trans Rhenum eas, quas diximus, regiones incoluisse. Interim Sarus cum exercitu in Galliam progressus, Constantini tyranni copias primum profligat ; ipse verò Constantinus acceptâ clade intra Valentiam urbem se includit, instante Saro, & urbem dein obsidente. In his rerum angustijs postquam Ebodichum cum Francorum auxilijs appropinquare renunciatum fuit, ac simul Gerontius eum Britannicis copijs accederet, Sarus veritus utriusque ducis militarem experientiam ac fortitudinem, Valentiaë obsidionem septimo quo cœperat die solvit. Abscedentem insecuti Constantini duces cum Francis & Britannicis copijs, ad Alpes usque profugum rejecere. Constantinus hac victoriâ confirmatus, primùm Alpium claustra, inde & Rheni limitem, præmunire constituit. Constans frater, quem ex monacho Cæsarem renunciaverat, ad Hispaniam missus, eam ad Constantini imperium adegit, relicto istic Gerontio præfecto. Tanta ubique & tam repentina rerum conversio, dum semel Vandali ac

Zofimus l. 6.

Sozomen. l. 9. c. 13.

An. Christi 408.

Barbari intra viscera citerioris Germaniæ admissi, per omnes ad Rhenum urbes vicinasque provincias impunè grassantur. Constantinus ut Barbaros ex Galliâ submoveret, primùm id ostentatis armis, post, uti Orosius est auctor, incertis fœderibus, quibus semper illusus est, pertentavit. Franci eadem, qua ceteri Barbari fortunâ usi, liberè Rhenum transgressi insultant. Nullum ab Honorio Imperatore mali hujus levamentum, neque spes ostendebatur. Jam enim Alaricus Gothorum Rex cum innumera bellatorum multitudinem in Pannoniam & Noricum progressus rursus Italiæ imminerebat. Jam & Arcadius Orientis Imperator fraterque excessisse nunciabatur, relicto Theodosio filio. Quæ Imperij servandi cura haud minus anxium habuit Honorium. Accedebat supremum malorum Stilico, Orientis Imperium pro Eucherio filio affectando, & proditionibus omnia miscendo: à quo non modò Alaricus in Italiam, sed & Vandali ceterique Barbari in Galliam prolecti scribuntur. Ut enim voti compos filium purpurâ indueret, regna & provincias sanguine humano implevit. Tanta nimirum regnandi libido est! etsi Honorium generum haberet, & cum alterâ ejus filiâ Thermantiâ novas in defunctæ locum nuptias adornaret Honorius. Interim Vandali ut sedem suam stabilirent in Germania & Belgica prima, gentem Francorum in societatem armorum concitant. Hi quòd ægre ferrent sibi præcerpi provincias, quas ipsi jam tot sæculis designarant in prædam & possessionem, non socij, sed hostes esse maluerunt. Primùmque palantes dispersosque aggressi atterunt: demum (ut Rhenatus Frigeridus est auctor, vetustus ante Turonensem scriptor) postquam Rispindialem Alemannorum Regem, Goare ad Romanos transgresso, agmen suum ab Rheno retulisse didicerunt, arma in Vandalos convertunt, prælioque atroci conferto in fugam compellunt. Interfectus hoc prælio Gondegisilus Vandalorum Rex, & viginti octo millia Vandalorum in acie prostrata. Nihilque tum propius erat, quàm ut tota Vandalorum gens ad internecionem deleretur, ni opportuna manus Alanorum tempori subvenisset, & in complexu armorum fugitivos excepisset. Clarum inde per hæc tempora Francorum nomen & formidabile. Miratur Turonensis Episcopus Vandalorum, Alemannorum ac ceterorum Reges memorari, nullum vero Francorum. Nempe ante Pharamundum nondum publicis populi comitijs ac ritibus renunciatus Rex inter Francos. Vandali, ceterique Barbarorum cum parum tutos se apud Rhenum viderent, hærentibus à tergo & latere Francis, in Galliâ interiorem, quod idonei scriptores tradunt, se immisere; & Francis Rheni limes est relictus. Haud inscius sum, hanc Francorum victoriam à Sigonio ad sequentem annum referri; sed is longè aliam nobis Francorum irruptionem aperiet. Interim hoc anno Stilico proditionis reus compertus, jussu Honorij Imperato-

Orosius l. 7.
c. 40.

Wandali
insigne
clade cæ-
duntur
à Francis.

Gondegi-
silus Wā-
dalarum
Rex à
Francis
cæsus oc-
cumbit.

Sigonius l. x.
Brevius
lib. 5. ann.
Trevir.

ratoris ad capitale supplicium cum Eucherio filio est abreptus; vir domi militiæque insignis, qui per viginti annos præturam in exercitu Augustali propemodum potestate gesserat, Francosque, ne Rhenum transirent, ex foedere & famâ bellicæ virtutis continuerat: At mors ejus novum belli incendium. Eâ enim compertâ, Barbari, qui Romanis militabant, supra triginta millia ad Alaricum Gothorum Regem transire, auctoresque illi fuerunt Italiam ingrediendi. Quorum ille viribus auctus Italiam denuo cum innumerabili Gothorum multitudine intravit; annusque hic in vastatione Italiæ, & tractatione cum Alarico inter Senatam Romanam ac Honorium Imperatorem Ravennæ confidentem extractus est: Adeo omni Imperator Vel Galliæ subveniendi, Vel Rheni limitem tuendi facultate destituebatur. Vandali postquam Gundericum, Gondegifuli filium, patri mortuo in regem subrogârunt, & Galliam depasti sunt, perruptis Pyrenæorum montium claustris, in Hispaniam penetrant, occupatamq; magnâ ex parte sui juris, & novorum spoliatorum sedem faciunt. Haud dubia hoc anno Barbarorum trajectio, quam Kalendis Octobris factam Prosper, Cassiodorus, Jornandes in annalibus suis consignârunt. Quippe per id conturbatum Imperij tempus Franci nudatam Galliam & utramque Belgicam nacti, conspicatique Constantinum tyrannum luxui & inertiae deditum, nihil viro dignum aufurum, rursus per Rhenum totis agminibus effusi, Wandalorum cæde & transitu in Hispanias inflati, Germaniam inferiorem Belgicamque occupant, & firmum primo pedem figunt: Inde Treviros progressi, urbem intra Wandalorum ruinas adhuc jacentem intercipiunt, ac barbarum in modum vastant. Altera hæc Treviris everfio, quæ à Francis facta perhibetur. Quanquam nihil implicatius, quam quatuor hujus urbis excidia ad certos annos revocare. Adeo dissident recentiores scriptorum. Continuata quidem ac quadruplex à Salviano urbis hujus everfio scribitur; sed nulla apud hunc temporum consignatio. Certè ingens terror Francorum hac irruptione longè latèque circumlatus, quem Zosimus nobis ex irruptione Francorum descripsit: *Trans Rhenani Barbari cuncta pro libitu invadentes, eo tum incolas Britannia, tum quosdam Celticas nationes redegerunt, ut ab Imperio Romano deficerent, et Romanorum legibus non amplius obedientes arbitrato suo viverent. Itaque Britanni sumptis armis, et pro salute suâ periclitati, civitates suas à Barbaris imminentibus liberârunt. Itidem totus ille tractus Armoricus, ceteræque Gallorum provincia, Britannos imitata, consimili se modo liberârunt, ejectis Romanis præsidibus, et propriâ quadam Republicâ ex arbitrato suo constitutâ. Nimirum cum cernerent Francos expulsis Romanis provincias Germaniæ & Belgicæ utriusque in suam potestatem redigere, maluere hi populi assertâ sibi libertate in propriam Rempublicam convenire, quam aut in Romanorum Imperio per-*

Stilico ab Honorio capitali supplicio affectus perfidiæ pœnas dat.
An. Christi 409. Wandalî in Hispaniam per-rumpunt.

An. Christi 410, Franci transito Rheno in Gallias irrum-punt. Treviris capta à Francis.

Zosimus l. 6

* al. Arbo-
richi.
Procopius
lib. 1.
de bello Go-
thico.
Armorici
& Franci
societate
ineunt,
uterque
Christia-
nus popu-
lus.

Browerus
in annal.
Trevir. ad
an. 413.

permanere, aut in Francorum potestatem venire. Interponam hinc, quæ de utrisque populis, Armoricis videlicet & Francis, Procopius memorat: *Erant namque * Armorici Romanorum tum milites, quos sibi Germani (Franci) cum obediens et subditos facere vellet, ut qui finitimi essent; et pristinos vitæ mores penitus immutassent, eorum agros assidue populari, et hos copis universis invadere: Armorici verò cum et virtutem præ se, et erga Romanos benevolentiam ferrent, viros fortes eo in bello se præstiterunt: cumque his vim inferre Germani non possent, societatem ut secum salutem inirent, et mutua inter se facerent connubia, precabantur: quas non invidi conditiones Armorici acceperunt. Erant namque utriusque Christianæ fidei sectatores. Sic itaque unum hi coeundo in populum ad maximam potentiam evasere. Romanorum interea milites alij, qui in Gallia finibus erant, custodia gratiâ constituti, cum neque Romanam redire jam possent, nec ad hostes ut Arianos concedere vellet, sese cum signis ad hostem contulere, et locum insuper, quem pro Romanis servabant, Armoricis Germanisque prodidere. Quæ si ad tempora Honorij referre libet, uti Procopius hæc ad primum Gothorum in Italiam ingressum memorat, jam ante Clodovæi regis baptismum Franci Christianam religionem susceperunt; ac Salios hosce Francos dixeris, qui jam dudum Bataviæ insulas infedere, & in eas Galliæ oras transgressi istic sedes habuere. Perinde ut Franci post per inferioris Rheni provincias primum salutarem legem edocti in Christi religionem sub Christianis Francorum regibus transire. At Francos à quibus Trevirim usque impressio facta est, ex ipso Westfalici sinu prodijisse certius est. Hos tamen Sigonius opinatur post hanc expeditionem, quod ex fœdere in Romanorum societate consisterent, trans Rhenum se recepisse. Verisimilius Miræus censuit eos sub Constantino tyranno defectionem à Romanis fecisse, ac pulsos Romanorum præsidij, per hæc conturbata labentis Imperij tempora, fixam demum sedem collocasse cis Rhenum; quæ cum ea, quæ supra ex Zosimo retulimus, tum is rerum status, qui consecutus est, satis comprobare poterunt. Falsusque ingenuè Browerus, Francos jam longè ante annum xiii. hujus sæculi domicilia in Romano solo accepisse; perinde ut & Burgundi cum Alemannorum parte per id tempus ex illa Vandalorum irruptione in Gallijs sedes suas capeverint; eoque primum omnes in has sedes à Romanis recepti, ut ipsis adversus Constantinum ceterosque Galliæ tyrannos & perduelles, quos Orosius magno numero percenset, auxilio essent. At Franci, uti post Saxones in Britanniam evocati, ex socijs bellorum sese possessores Rheni limitis occupatorumque à se locorum tulere. Hac enim tempestate ita omnia permixta in Galliâ spolijs, incursionibus, perduellium armis, ut quantum quisque alius alio validior raperet, tantum sui juris faceret, nunc fœderati & amici, nunc socij, nunc hostes; uti fortunæ aura aut spes prædæ, aut belli impetus dedit;*

tan-

tanquam omnia Reipublicæ haud secus quàm solutæ naturæ elementa inter se miscerentur ; quando hoc eodem anno ix. Kal. Septemb. Roma capta ab Alarico Gothorum Rege. Hæc illa D. Hieronymi querela: *Capitur urbs, quæ totum cepit orbem, imò fame perit antequàm gladio, et vix pauci qui caperentur inventi sunt :*

*Quis cladem illius noctis, quis funera a fando
Explicet ?*

Urbe spoliata, Alaricus Latium, Campaniam, & totam propè Italiam peragravit. Tantis sceleribus haud multum superstes proximo anno extinguitur Alaricus, cui Gothi Ataulfum sublegere Regem, Alarici fratrem. Is quia Honorij sororem Placidiam in matrimonio habebat, Honorio benignior fuit : Ita enim Placidia efferatum Regis animum mitigavit, ut rem Romanam, quam delere moliebatur, fulcire niteretur. Inde Honorius Imperator domesticis malis solutior, animum ad Galliam reparandam adjecit ; & Constantium comitem, virum & genere illustrem, & virtute bellicâ præstantem, misit cum exercitu in Galliam ad Constantinum tyrannum opprimendum. Simul Gerontius cum valido exercitu ex Hispania in Constantinum tyrannum movit, Galliæ Imperium sibi asserturus. Quibus cognitis Constantinus Edobechum ducem, gente Francum, denuo misit trans Rhenum ad Francorum & Alemannorum auxilia accersenda. Gerontius primùm castra Viennæ admovit, quâ in urbe Constans, Constantini tyranni filius se firmaverat : sed ea haud magno momento potitus, Constantem interimit. Inde Arelatem exercitum traduxit, urbemque, in quâ Constantinus tyrannus se incluserat obsidet. Inter hæc Constantius comes ab Honorio missus advenit, castris quoque suis ad Arelatem positis. Quod ubi Gerontij milites cognovere, protinus ad Honorij aquilas transire ; eo comperto, Gerontius in Hispaniam sese fuga subduxit. Hic dum Constantius Comes Arelatensi obsidioni adsidet, nunciatur Edobechum magnis cum Francorum & Alemannorum copijs adventare : ille vero, ut subita belli poscunt, consilium ex arena capit : divisoque exercitu, Ulphilam præfectum cum validâ manu præmittit obviam, ipse cum altera subsequi cœpit. Ulphilas, insidijs in itinere positis, Edobechum cum omnibus Francorum & Alemannorum copijs transire finit. Mox, ut compositum fuerat, ipse à tergo, Constantius à fronte adortus, cædunt in medio complexi hostem. Edobecho fugienti ab hospite caput abscissum, delatumque ad Constantium. At Constantinus tyrannus ubi, cæsis auxiliaribus copijs, arctius in quartum mensem inclusus fuit, in his angustijs templum ingressus, munendi capitis sui causâ, presbyteri gradum accepit. At his nihil juvantibus, postremùm ab Arelatensibus Constantio deditus, missus est ad

Historia.
Miscell.
Baronius.
Roma
ab Alarico capta.
Conturbatus Imperij status.
An. Christi 411.

Constantius Comes ab Honorio in Galliam missus res lapsas instaurat. Edobechus Francorum dux, & Franci sollicitati in auxilium à Constantino tyranno.

Franci à Constantio comite ex insidijs intercepti ac cæsi.

Constan- est ad Honorium Imperatorem, cujus jussu ad Mincium amnem
 tino Ty- caput tyranno à cervicibus rescissum. Vix dum quartus hujus ob-
 ranno ca- fidionis mensis agebatur, cum repente ex ulteriori Galliâ nuncij ve-
 put ab- niunt, Jovinum virum nobilitate insignem, novumque tyrannum,
 scissum. inter Avernos insignia Imperij sumpsisse, & Arelatem cum Burgun-
 Novæ Francorū dionibus, Alemannis, Francis, Alanis in formidabilem exercitum
 Copiæ Jo- contractis advolare. Adeo Franci omnibus his bellis immixti Gal-
 vino Ty- liam pervaserant. At Jovinus tyrannus antequam se Ataulfo, qui
 ranno se jungunt. relictâ Italiâ cum Gothorum exercitu in Galliam Narbonensem
 Sidonius progressus erat, conjungeret, pari Constantij comitis virtute com-
 Apoll. in E- pulsus ad ultima, & oppressus est, diffluentibus Francis, Alemannis
 pist. & Pau. & Burgundionibus. Ita Gerontio, Maximo, Attalo cæterisque ty-
 Orosius l. 7. rannis cæsis, Constantius comes res Galliæ collapsas restituit. Nec
 c. 42. Frige- riamen ita Constantio comiti in tantâ rerum mole Galliam perpur-
 ridus apud gant. gare licuit, quin Gothis ex fœdere Narbonensis provincia permit-
 Turon. tendenda: & Burgundionibus, qui cum Vandalis non transmigrârunt
 Gothi in Gallia Narbonensi sedem fi- gunt. in Hispanias, sedes ad Rhodanum danda fuerit. Nam cum se ad
 resistendum infirmos circumspicerent, pacemque bello antehabe-
 rent, Constantius illos fœdere illigatos ad omnem spem, & belli sui
 usum in eâ provinciâ seposuit. Inde Burgundiones gente Germani,
 & cum Vandalis adventitij in Galliam, interque Sequanos sedem
 nacti, ac primi qui ex barbaris Germaniæ populis Christi religio-
 nem biennio post suscepere; quemadmodum id à Socrate & Orofio
 scriptum, supraque à nobis relatum est. At ubi Franci cognoverunt
 Burgundionibus sedes in Galliâ dari, animo vehementissimè pertur-
 bati sunt, indignatique, gentem nimirum Burgundionum, nec ge-
 nere hominum, nec robore juventutis, nec multitudine factisque
 parem in fertili Galliæ solo collocari hæredem; sibi verò post tot im-
 pressionem factas, & post tot belli decora nullas sedes auctoritate im-
 peratoriâ attribui. Ergo seu Marcomere seu Pharamundo duce,
 evocatisque trans Rhenum auxiliaribus gentium copijs, repente in
 validum exercitum collecti, in Belgicam primam ferocium bellua-
 rum instar denuo incurrere; ac præter cætera oppida urbem Trevi-
 rorum, provinciæ ejus caput, ceperunt, captamque cum diripuis-
 sent, subito incendio combusserunt. Nova hæc à Francis Trevi-
 rorum hoc bello barbarico vastatio fuit. Huc nimirum illud Fri-
 geridi referunt: Trevirorum civitas à Francis direpta incensaque est
 secundâ irruptione, nimirum à Francis facta, cum tertia sit post Wan-
 dalicam illata; idque factione Lucij consularis, cui cum speciosa
 esset uxor, ut Armoricus est auctor, Avitus seu Jovinus Galliarum
 præfectus ejus amore captus, fœminæ stuprum intulit, virum etiam
 obsceno dicto illudens. Quibus Lucius senatoresque exacerbati,
 Francos invitârunt, ad tam miserabile urbis excidium, quod à Sal-
 viano

Franci in
 Gallias ab
 Rheno
 prorumpunt, &
 cum alijs
 Barbaris
 sedes postulant.

viano nobis est descriptum : *Excisâ ter continuatis everfionibus sum-
mâ urbe Gallorum, cum omnis civitas bustum esset, mala et post excidia cre-
verunt. Nam, quos hostis in excidio non occiderat, post excidium calamitas
obruerat; ... alios enim impressa altius vulnera longis mortibus necabant;
alios ambustos hostium flammis, etiam post flammâs pœna torquebat. Alij
interibant fame, alij nuditate, alij tabescentes, alij rigentes : ac sic in unum
exitum mortis per diversa moriendi genera corruebant. Et quid plura? Ex-
cidio unius urbis affligebantur quoque alia civitates. Facebant siquidem
passim, quod ipse vidi, atque sustinui utriusque sexus cadavera, nuda, lace-
rata, urbis oculos incessantia, ab avibus canibusque laniata : lues erat vi-
ventium fœtor funereus mortuorum, mors de morte exhalabatur. Quæ
Treviris everfio licet à Browero ad annum 13, hujus sæculi referatur;
à Bucherio tamen anno illa undecimo adscribitur, unde & hoc ea
loco à nobis relata. Inulta interim hæc clades ferenda Constantio
comiti Romanisque; quod soli gentium transRhenum validissimi
hostes Franci, hac tempestate aut non laceffendi, aut non oppugnan-
di viderentur, qui jam inferiorem Germaniam Belgicamque pri-
mam potentioribus armis præsidijque, ex quo cæteri barbarorum
Galliam, tenebant. Nec enim Sigonio assentior, qui Francos ab
hac clade illatâ transRhenum reducit. Quin Prospero magis &
Cassiodoro hæreo, quorum judicio Franci ad Aëtij usque clarissimi
Romanorum ducis adventum, partem hanc Galliarum Rheno pro-
pinquam insedere.*

Salvianns
l. 6. de Gu-
bern. Dei.
Excidiû
Treviris
à Francis
illatum.

Constantius dehinc Comes ab Honorio Imp. Romam evoca-
tus ad consulatum capeffendum, bellum cum Francis affectum ma-
gis quàm confectum reliquit; seu quod Franci à pacis conditioni-
bus alieni, & quas armis provincias acquisiverant, cedere detrectâ-
rint : seu quod Gallia interior prius pacanda (quam Jovinus tyran-
nus & Ataulphus Gothorum Rex, desertâ Italiâ, ingressi turbabant)
Burgundioneque partem Gallia Rheno conjunctam tenerent infestarentque.
Quibus hostibus aut compressis, aut pacatis, Constantius Ravennæ
consul creatur, vir ut Olympiodorus descripsit, *corporis habitu et vir-
tute bellicâ dignus ipso Imperio.*

An. Chri-
sti 412,
& 13.
Prosper.
Cassiod.

Constantio in præfectura Galliarum subrogatus ab Honorio
Imp. Castinus domesticorum Comes. Bellum is à Constantio cœ-
ptum adversus Francos Galliarum periculosissimos hostes, resum-
psit. Sed quæ ab eo sunt gesta, antiquitas prope abolevit, nisi quod
ex Frigeridi monumentis referat Turonensis, cum expeditione in
Francos susceptâ in Gallias missum. Nam quæ in fastis annalium
Francorum referuntur, Castinum Francos protrivisse, Rhenum tran-
sisse, & postquam Gallias pervagatus esset, ad Pyrenæos usque mon-
tes pervenisse, his alij fidem abrogant. Quid enim Pyrenæi montes
cum bello Francico? aut quæ tanta Castini victoria à nullo scripto-
rum

An. Chri-
sti 414.
& 15.
Castinus
Comes
Constan-
tio in
præfectu-
ra Gallia
subroga-
tur.

rum prodita? Auger interim ejus belli facinora Fredegarius, afferitq; Theodomerem Francorum Regem Ricimeris consulis filium, unâ cum Ascila matre, furiosâ foeminâ, proelio victum interemptumque esse. Quâ victoriâ elatus, Francos omnes ex inferiore Germaniâ ac Belgicâ transRhenum depulerit. Explodit hæc Valefius & Bucherius, ceterique scriptores: nec immeritò Fredegarium scholasticum perstringunt. Quippe cujus fides & peritia historiarum non ultra scholæ limites se porrigat. Satis enim jam constat ex Prospero, Cassiodoro & Jornande, Francos ad Aëtij tempora immotos constituisse in captis semel transRhenum provincijs; neque ab ipso Aëtio quidem transRhenum intra suas sedes rejectos esse referemus. Utrumq; se habeat cum Theodomere Rege, quem alij primum Francorum regem cisRhenum, ac Saliorum quidem Francorum opinantur, qui Armoricis, Belgis ac Saxonibus junctis, regnum in diversis illis oris molitus sit; nec verò absimile, à Romanis oppressum, antequam regijs viribus adolesceret. Sanè Turonensis post crinitos Francorum Reges, Theodomerem introduxit, nulla Pharamundi mentione factâ, ut ob id quidam Theodomerem haud alium quàm Pharamundum esse velint; sed hic Marcomiri, ille Ricimeris consulis filius, fortè desertus à transRhenanis Francis, qui Pharamundum jam sibi primum Francorum Regem destinabant, bello hoc Francico inter duces suos præfulgentem.

Lib. 14.
c. 5.

Neq; Castini Comitis hac expeditione in Francos ullum præterea memorabile facinus proditum à priscis scriptoribus. Censet tamen Bucherius urbem Treviros, post tertiam everfionem, à Castino Comite per id tempus restauratam: veteremque illam Imperij sedem cœpisse muris instrui, civitatemque milite impleri, ut in ea armamentarium & propugnaculum adversus Francorum incursiones haberet Romanorum militia. Verùm, quòd hoc anno Ataulfus Gothorum Rex, rupto cum Romanis fœdere, novum bellum inferret Romanis, castraque ad oppidum Narbonensè in Gallia admoveret, Castinum partem exercitus transmisisse Constantio Comiti, quem Honorius Imperator unicum rerum suarum præsidium in Galliam cum exercitu adversus Ataulfum festinare jusserat. Castinus seu debellatum ratus cum Francis, seu ipse castra secutus Constantio se junxerit, urbem Trevirim citius corruptis moribus luxuque plenam, quàm munitionum operibus instructam habuit. Quam causam oblatam volunt Francis nostris jam antè exacerbatis in Romanos, ut novâ irruptione factâ in Romanum solum, quartam extremamque Augustæ Trevirorum urbi vastationem intulerint; quâ post urbis ruinâ factum, ut Honorius demum triennio ab hinc Gallicani Imperij solum sedemque Arelatem transtulerit, ac fines Imperij sensim in angustum contractos reliquerit. Jacuit exinde Treviris, ut Salavianus memorat,

Orosius lib.
ult.
Prosper. in
Chron.
Idacius in
Chron.
Olympiod.
Sigonius l.
11. de occid.
Imp.
Bucherius
lib. 14 c. 6.
Brouverus
lib. 5. ann.
Trevir.
Baronius.
Iterata
Treviris
vastatio
excidi-
umque à
Francis.

rat,

rat, quadruplici everfione prostrata everfaque, primùm à Vandalis, tertium dehinc à Francis. Quas inter vastationes hæc postrema fatalis & decumana fuit, quòd funditus tandem deleta perhibeatur, donec sensim ex ruderibus in speciem aliquam resurgeret contractæ urbis. Tanquam ab everfa principe Imperij Gallicani urbe & Imperatorum sede, jam tum fatali auspicio Francis nostris non modò totius Gallia, sed & Romanæ potentia Imperium portenderetur. Nimirum cum inde barbaræ Francorum gentes arma tractarent fortius, & virtutes vitamque colerent temperantius, Romanis, in scenas, luxum & otia dissolutis. *Vellem mihi, inquit, Salvianus, hoc loco ad exequendam rerum indignitatem negotio eloquentiam dari: scilicet ut tantum virtutis esset in querimonia, quantum doloris in causâ.* ... *Circenses ludos desideratis Treviri? et hoc vastati, hoc expugnati, post cladem, post sanguinem, post supplicia, post captivitatem, post tot everfæ urbis excidia. Quid lachrymabilius hac stultitia? quid luctuosius hac amentia? Fateor, miserimos vos esse credidi, cum excidia passi estis: sed miseres vos video, cum et spectacula postulastis.* ... *Theatra queritis, circum à principibus postulatis: Quæso, cui statui? cui populo? cui civitati? urbi exusta et perditæ, plebi captivæ et interemptæ.* ... *Ludicra publica Trevir petit; ubi quæso exercenda? an super busta et cineres? super ossa et sanguinem peremptorum? Quæ enim urbis pars his malis omnibus vacat? ubi non cruor fusus, non strata corpora, ubi non concisorum membra lacerata? Ubique facies captæ urbis, ubique terror captivitatis, ubique imago mortis. Facient reliquæ infelicissima plebis super tumulos defunctorum suorum, et tu Circenses rogas? Nigra est incendio civitas, et tu vultum festivitatis usurpas? Luagent cuncta, tu lætus es? in super illecebris flagitiosissimis Deum provocas, et superstitionibus pessimis iram divinitatis irritas? Non miror planè, non miror tibi evenisse mala, quæ consecuta sunt: Nam quia te tria excidia non correxerunt, quarto perire meruisti. Et quæ non in expostulationem, & tragicam urbis à Francis excisæ speciem Salvianus temporum eorum inspector ac vates. At non hæc populi mala cladesque intra unam Trevirorum urbem stetere: Testem denuo habemus Salvianum: Quid, inquit, in aliâ non longè, sed prope ejusdem magnificentia civitate? nonne eadem et rerum ruina pariter et morum? Nam præter cætera, cum duobus illis præcipuis et generalibus malis, avaritiâ et ebrietate, omnia concidissent, ad hoc postremò, rabidâ vini aviditate, perventum est, ut principes urbis ipsius, ne tunc quidem de conviviiis surgerent, cum jam hostis urbem intraret: Adeo etiam Deus ipsis evidentè, ut credo, manifestare voluit, cur perirent; cum, per quam rem ad perditionem ultimam venerant, eam ipsam agerent, cum perirent. Vidi ego illic res lachrymabiles; Nihil scilicet inter pueros differre et senes; una erat scurrilitas, una levitas; simul omnia luxus, potationes, perditiones; cuncta omnes pariter agebant: ludebant, ebriabantur, enecabantur, lasciviebant in conviviiis, vetuli et honorati,*

L. 6. de Gubern. Dei.

L. 6. de Gubern. Dei.

ad viuendum propè imbecilles, ad vinum prævalidissimi. Infirmi ad ambulandum, robusti ad bibendum: ad gressum nut abundi, ad saltandum expediti. ... Et miramur post omnia ista, si ruinam rerum suarum passi sunt, qui tanto antementibus corruerunt. ... Dixi de urbibus præclarissimis: quid reliqua in diuersis Galliarum partibus civitates? nunquid non consimilibus habitatorum suorum vitis conciderunt. Hæc Salvianus; sed de quâ urbe post Treviros excellentissimâ, aut quo tempore hæc facta scribat, controversum reliquit. Non desunt, qui Coloniam Agrippinam interpretentur, cujus nomini pepercerit, seu quòd illic ortus, seu quòd consanguineos in eâ habuerit, ut post referam. Sanè à Francis illatas hæc urbium & populorum strages, nemini prope dubitare fas erit. Hi enim per id tempus armis prævalidi latèq; dominantes grassabantur per hos Imperij fines, quos & Deus inter ceteros barbaros depravata ætate vindices, & ruentis Imperij possessores ex veteri virtutum cultu parabat. Igitur Francis latè per inferiorem Germaniam ac Belgicam dominantibus, postquam neq; à Constantio Comite, neq; à Castino provincijs semel captis ejici poterant; censet Bucherius eos una cum Gothis ceterisque barbaris Galliam insidentibus ad communem pacem, quam anno proximo conditam accepimus, esse admissos; ac tunc, quod Prosper scribit, Francos eam Galliarum partem, quam ante Rheno propinquam possidendam acceperant novis fœderum pactis, obtinuisse. Quanta autem ea pars fuerit, utrumne tota ea regio, quæ Ripuaria post dicta est, & quàm latissimè sumpta Mosellâ, Mosâ ac Rheno circumscribitur, incertum reliquere scriptores eorum temporum. Sanè duplices tum Franci, transRhenani videlicet & Salij, intra Romanum solum proruperant, utrisq; sua regio haud dubiè ex pactis permessa relictaq;. Utrumne etiam Agrippina (quod excisis toties Treviris primum est æstimare) in transRhenanorum Francorum potestatem venerit, haud fatis est proditum. Magna eorum temporum caligo, ut non nisi per conjecturas lubricè sit eundum. Id exploratius, Constantium Comitem, confecto primo bello Gothico, pacem Galliaë dedisse: quam quatuor potissimum populi Romani, Burgundiones, Gothi & Franci inter se partitam tenebant. Constituta provincia, Constantius Comes Romam discessit, reducta Placidia ex Gothorum manibus, quæ ei ob res præclarè gestas ab Honorio Imp. in matrimonium data. Ex ea post susceptus Valentinianus II. ejus nominis Imp. Lætus quoq; Honorius ob Hispanias Galliasq; pacatas, Romam regressus, magno apparatu atque insigni pompa triumphum egit. Ubi & Constantius Collega Imperij ab Honorio dictus, Augustusq; est salutat; quod cum non probaret Theodosius Orientis Imperator, Constantius haud multo post mœrore consumptus obiit; tanquam sublato tam egregio bellatore & Galliaë fulcro Deus jam Francis novum Franciaë regnum acceleraret, quod cum Pharamundo fortissimo horum bellorum duce cœpit.

An. Christi
416.

Prosper.
Jordanes.
Sidonius.
Rutilus in
itinerario.
Sigonius.

LIBER